SZEMINÁRIUMI FELADATOK GYŰJTEMENYE ANTIK IRODALOM C. TANTÁRGYBÓL FILOLÓGUS HALLGATÓK SZÁMÁRA

BEREGSZÁSZI ANIKÓ – KÉSZ MARGIT – CSONKA TETJANA – MÓNUS DÓRA

Beregszászi Anikó – Kész Margit–Csonka Tetjana –Mónus Dóra

Szemináriumi feladatok gyűjteménye

Antik irodalom

c. tantárgyból filológus hallgatók számára

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék, Magyar Tanszéki Csoport

Beregszászi Anikó – Kész Margit–Csonka Tetjana –Mónus Dóra

Szemináriumi feladatok gyűjteménye

Antik irodalom

c. tantárgyból

filológus hallgatók számára

Beregszász, 2021

Jelen kiadvány filológus hallgatók számára gyűjti össze az *Antik irodalom* című tantárgy szemináriumi feladatait, illetve a feladatokhoz kapcsolódó olvasmányokat.

Összeállították:

Beregszászi Anikó – Kész Margit – Csonka Tetjana – Mónus Dóra

Lektorálta:

Csordás László

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Jóváhagyta a Magyar Tanszéki Csoport 2021. október 18-án összehívott tanszéki értekezlete a 78. számú tanszéki határozat alapján.

TARTALOM

ELŐSZÓ **7**

I. GÖRÖG IRODALOM **8**

A görög mitológia és legfontosabb szereplői 10

A görög epika kialakulása. Homérosz eposzai. A trójai mondakör 19

Az antik görög színjátszás. A tragikus triász. A thébai és a műkénéi mondakör. Az antik görög komédia megjelenése 43

A görög líra kialakulása. A jambusköltészet. A kardalköltészet 52

Az antik filozófia és a görög próza fejlődése 60

A római kor görög irodalma 63

II. RÓMAI LATIN IRODALOM **66**

A latin irodalom fogalma, története, korszakai. Viszonya a görög irodalomhoz 66

A római színház fejlődése 71

A líra fejlődése 71

Az augustusi császárkor, mint új aranykor 75

Az ezüstkor fogalma, irodalmának jellemzői 81

A hanyatlás éveinek irodalma 85

ELŐSZÓ

Kedves Hallgató!

Jelenleg az Antik irodalom tárgyköréhez tartozó 150 órás irodalmi utazás gyakorlati útvonaltervét olvasod. A következő félév során 30+46+74 órát tölthetsz az antikvitás bűvkörében, azaz 30 órányi előadás, 46 órányi szemináriumi foglalkozás és 74 órányi önálló munka várja, hogy a rendelkezésedre álljon és felhívja a figyelmedet valamire, amire eddig talán még nem gondoltál.

A múlt ismerete nélkül, keresgéljünk az élet bármely területén, értelmetlen, zavaros marad a jelen. Az i.e. VIII. századtól a Nyugatrómai Birodalom bukásáig rengeteg történet várja, hogy megismerd. Gondolati szinten olyan korba csöppenhetsz, ahol a művészet az emberi lét mindennapjainak szerves részét képezte, és bepillantást nyerhetsz az európai kultúra sokat emlegetett bölcsőjébe is. Olümposzi isteneket teremthetsz, alaposabban megismerheted a mitológiát, lehetsz Héraklész vagy Aphrodité egy óra erejéig, megvédheted Antigonét, elbúcsúzhatsz még egyszer Andromakhétól, hajózhatsz Odüsszeusszal, beszélhetsz Senecával, változhatsz Ovidius hatására, szemlélheted a létet Vergilius józanságával, egyszóval bármi lehetsz, ha kellő időt szentelsz a köréd épülő világ a félév során tárgyalt irodalmi múltjának megismerésére.

Mi nem tanítani, hanem közvetíteni kívánjuk számodra az irodalmat. Azt persze jó, ha az elején tisztázzuk, hogy ez az utazás nem kíméli a szemed, és rengeteg önálló energiabefektetést igényel a szellemi barangolások során felmerülő kérdésekre való válaszkeresés.

Ha a félév végére megérted, miért fura, hogy Wonder Woman múltját tekintve görög, de közben a filmben Diánának hívják, ha úgy fogod bekapcsolni az Assassin's Creed Odyssey-t, hogy érteni is fogod, amiről játszol, ha megérted, hogy a thermopülai hősök sírfelirata miért van elbénázva a 300 c. film végén, ha elfogadod, hogy az irodalmat nem szabad kikerülni, mert ha találkozol vele, te leszel gazdagabb, és persze ha hexameterekbe tudod szedni ezt az előszót, nyert ügyünk van.

Felkeltettük az érdeklődésedet? Válts olvasójegyet, engedd, hogy behálózzon az irodalom és indulj a megismerés felé.

Jó utat kívánunk!

A szerzők

I. GÖRÖG IRODALOM

1. Asszociációs feladat

Mi jut eszedbe a „görög” szó hallatán?

Írd le egy lapra az első dolgot, amit az elméd vetít! A csoportban születő válaszok megszakítás nélkül kerüljenek felolvasásra. Az ismétlődő fogalmakról érdemes bővebben beszélni.

2. Csoportos prezentáció készítése

Nem egyéni feladat. Az együtt gondolkodás a lényeg. Két csapatban dolgozzatok. A csapatok kialakítása után témasorsolás következik. Témalehetőségek:

Az ókori görög civilizáció

Görögország napjainkban

Az oktató mindkét csapat munkáját segítheti. Fontos, hogy mindenki hozzájáruljon a feladat megoldásához. A feladat tantermi keretek között is megoldható, házi feladatként is funkcionálhat, de a csoportfelosztás, az egyéni feladatok felelőseinek kijelölése, a feladat megoldásának tervezete mindenképp órán történjen meg. Mindkét csapat azonos műfajban dolgozzon. Ha igényes feladatmegoldások születnek egyfajta honnan, hová, hogyan bemutató születhet. Abban az esetben, ha órán zajlik a feladat megoldása, gyorstalpaló jellegű lesz az eredmény, az otthoni munka jelen esetben igényesebb elmélyülést eredményezhet.

3. Véleményformálás a művészet célját illetően

Olvassátok el Prof. Dr. Gyenge Zoltán, egyetemi tanár, filozófus, író, műfordító által írt Kép és mítosz II. A mitológia esztétikája c. kiadvány egyik fejezetének részletét! A kiadvány a Typotex Elektronikus Kiadó Kft. gondozásában jelent meg 2016-ban.

PARRHASZIOSZ FÜGGÖNYE

„Weh Dem, der zu der Wahrheit geht durch Schuld:

Sie wird ihm nimmermehr erfreulich sein.”

(Friedrich Schiller: Das verschleierte Bild zu Sais)

Idősebb Plinius Historia Naturalis című művében meséli el azt a történetet, miszerint két görög festő, Zeuxisz és Parrhasziosz egykor versenyre keltek egymással, hogy melyikük a nagyobb és

hozzáértőbb festő. Zeuxisz, aki méltán volt híres képeiről, olyan élethű szőlőfürtöt festett a vászonra, hogy rászálltak a madarak, és megpróbálták lecsipegetni róla a szőlőszemeket. Zeuxisz a madarak ítéletétől eltelve odalépett vetélytársa képe elé, és arra biztatta Parrhaszioszt, hogy húzza el végre a függönyt, hadd lássa a festményt. Ám ekkor Parrhasziosz közölte Zeuxisszal, hogy ez nem lehetséges, mivel a függöny maga a festmény. A történet szerint Zeuxisz elismerte vereségét. Belátta, hogy bár képes volt a madarakat megtéveszteni, ám Parrhasziosz őt magát, a festőt tévesztette meg.

A történet másik variánsa szerint Zeuxisz festett egy szőlőt vivő fiút, amely anynyira élethű volt, hogy rászálltak a madarak. Miután Parrhasziosz fülébe jutott a hír, úgy feldühödött rajta, hogy kijelentette: ő nemcsak az állatokat, hanem az embereket is meg tudja téveszteni. Ezért, amikor Zeuxisz elment a műtermébe, és egy képet keresett, azt mondta neki, hogy ott van a függöny mögött. Amikor az megpróbálta elhúzni, kiderült, hogy a függöny maga a kép.

Akár így, akár úgy történt, vagy akár meg sem történt ez az eset, a középkortól kezdve ismert volt a festők körében. Egy amszterdami metszeten (Zeusi e Parrasio, in Joost van den Vondel, Den gulden winckel der konstlievende Nederlanders, 1613) éppen azt a jelenetet látjuk, amikor az egyik képen a madár megpróbál kicsípni egy darabot az ábrázolt gyümölcsből, míg Zeuxisz hiábavalóan próbálja félrevonni a függönyt a másik elől. (Érdekes, hogy a történetnek nincs túl sok ábrázolása, holott akár felhasználható lett volna a festészet és szobrászat híres vitájában, illetve mélyebb értelemben az eset a művészet céljáról mesél.)

Ha csak a tényeket nézzük, ez a verseny így, ebben a formában valószínűleg sohasem történt meg. Egy Zeuxisz nevű festő valóban élt, a Kr. e. 5. században alkotott, ám egyetlen festménye sem maradt fenn. Hírét az elbeszélések, hivatkozások őrizték meg. Ugyanez mondható el Parrhaszioszról. Valóban kortársa volt, valóban volt köztük rivalizálás, de nemcsak róla, hanem magáról a görög festészetről sem tudunk túl sokat. Ami a görög képi ábrázolásból fennmaradt, azt döntően vázarajzokról ismerjük. Így egyfajta hiperrealista szintű ábrázolás ebben a korban több mint kétséges. Ami viszont nem kétséges, hogy valóban ez lett volna akkoriban a festészet teljesítményének legmagasabb kifejezése. A mi szempontunkból ugyanakkor ez lényegtelen. Sokkal érdekesebb, hogy a történet mélyebb vonatkozásait alig említi valaki. Szerintem ugyanis másról van szó. Vagy legalábbis nekem ez a történet másról mesél. (…)

Pontosabban a valóság és a valóságot ábrázoló művészet egymáshoz való viszonyáról, amit abban a kérdésben összegezhetünk: hogyan viszonyul az ábrázolt, megmutatott, lemásolt ahhoz, amiről készült? Pontosabban: melyik a valóságos?

A beékelt részlet elolvasását kövtően keressetek rá Joost van den Vondel *Zeuxisz és Parrhasziosz* c.1613-as metszetére.

Mit gondoltok, milyen viszony van a művészet és a valóság között?

Mit gondoltok, van-e különbség a valóság és a művészet által ábrázolt valóság között?

Lényeges-e, mi van a függöny mögött? Kell-e valakinek tudnia erre a kérdésre a választ? Ha igen, miért, ha nem, miért nem?

A görög mitológia és legfontosabb szereplői

4. Installáció készítése

Görög mitológia címmel készítsen installációt a csoport! Az installáció elkészítéséhez bármit felhasználhattok a teremben lévő eszközök közül.

5. Feldolgozások, újraértelmezések gyűjteménye

Egyéni feladat. Elemezzetek három olyan műalkotást, amelyhez a görög mitológia témái és szereplői szolgáltatták az alapot!

6. Isteni generációk áttekintése

Tanulmányozd és memorizáld az istenek születésével a kapcsolatos információkat! A megfelelő jártasság kialakítását követően szerveződjetek csoportokba és készítsetek átfogó bemutatót az isteni generációk egyikéről!

Istenek születése

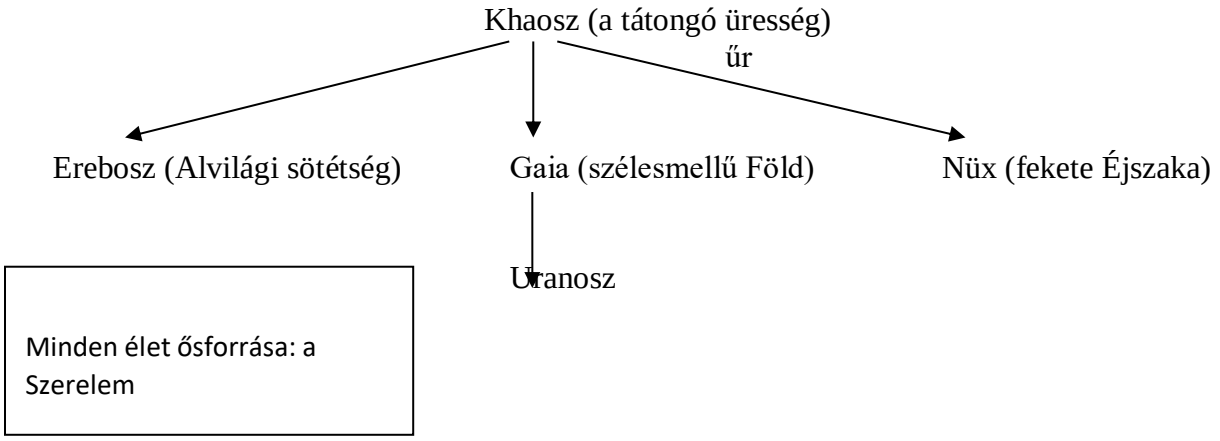

Gaia (Föld) és Uranosz (Ég)

Titánok (6): Küklopszok (3) Hekatonkheirek (3)
(százkezű szörnyek)
50 fejűek

Tartarosz

6 titán: Okeánosz (lánya Métisz)
Kronosz
Iapetosz
Hüperion
6 titánisz: Rheia
Mnémoszüné (Emlékezet)
Themisz (Igazság jövőbelátó istennője)
Theia

Iapetosz + Themisz –> Prométheusz és Epimétheusz
Hüpérion + Theia –> Éósz (Hajnal), Héliosz (Nap), Szeléné (Hold)

Kronosz anyja, Gaia felbujtására megsebzi Uranoszt
Sarlóval levágta vesszejét és herezacskóját

Uranosz véréből születtek:

bosszúálló Erinnüszek Aphrodité gigászok, kentaurok

Uranosz visszavonul az Égbe, ott pihen azóta is súlytalanul.
Utolsó szavaival megátkozza Kronoszt.

Kronosz és Rheia

3 lány
Hesztia (a házi tűzhely istennője)
Déméter (a földművelés istennője)
Héra

3 fiú
Hádész
Poszeidon
Zeusz
(anyja elrejti Kréta szigetén, ahol a krétai király lányai az Amaltheia kecske tejével táplálták)

aigisz (oltalmazó pajzs) bőségszaru

Zeusz legyőzi Kronoszt (10 év)

- visszahozza az életbe testvéreit Ókeánosz lányának, Métisznek (az Ész istennőjének segítségével)
- Kronosz mellé álltak a titánok, kivéve Ókeánoszt
- Zeusz mellé állt Sztüx (az Alvilág folyója) és lányai: Győzelem
  Erő
  Féltékenység
  Erőszak
- Prométheusz Zeusz és testvérei oltalmára áll
- Prométheusz tanácsára Zeusz felhozza Tartaroszból a Küklopszokat és a Százkarúakat, akik elkészítik:
  Zeusznak – villámot
  Hádésznek – láthatatlanná tevő sisakot
  Poszeidonnak – háromágú szigonyt
- a győzelem után felosztják a világot

Zeusz – Ég Hádész – Alvilág Poszeidón – Tenger

- a titánokat letaszítja a Tartaroszba, de később Kronosznak megkegyelmez, a Boldogok Szigetén az üdvözült halottak fejedelme lesz.
  Testük rázkódása okozza a földrengéseket.
  Tüzes leheletük a vulkánkitöréseket.

Ekkor már tele van a világ istenekkel:
Az Éjszaka (Nüx) lányai: Nappal és Végzet
fiai: Halál, Álom, Mónosz (Mómosz) az örök gáncsoskodó
Az Éjszaka (Nüx) lányai még a Moirák (sorsistennők) (más hagyomány szerint Zeusz és Themisz lányai)
Klótho
Lakheszisz
Atroposz
stb. (Epizód: Zeusz és Métisz (Ész, Óvatosság)

Zeusz és Héra

Árész (a háború istene) Hébé (az ifjúság istennője) Eileithüia (a születést segítő istennő)

Zeusz és Déméter gyermeke: Perszephoné
Déméter és Iaszión (halandó): Plutosz (a gazdagság, övé lesz a bőségszaru)

Zeusz és Mnémoszüné (az Emlékezet istennője)
Gyermekük a 9 múzsa (Helikon forrásainál és Olümposzon élnek)

1. Kolliopé – őrködik a legendák fölött, széphangú, a hősköltemények múzsája. Ő Orpheusz anyja. Az apja Apollón.
2. Kleió – a történetírás múzsája.
3. Polühimnia – a szent énekek múzsája. A himnuszoké
4. Euterpé – ő a zene. Fuvolázik. A szél és a levegő múzsája.
5. Terpszikhoré – a tánc múzsája. Neve teljességet jelent.

6. Erató – a lírai és elégikus alkotások múzsája. Az erotikus képzelet múzsája is. A szerelmi költészet múzsája.
7. Melphomené – a tragédia múzsája. A kétféle végzet összeütközése.
8. Thaleia – Éleseszű, csúfondáros. A komédia múzsája.
9. Urania – a matematika, csillagászat, fizika, biológia múzsája.

Zeusz és Themisz

1. nap Évszakok: Hórák
Eunómia (Jó Törvény)
Diké (Igazságosság, Jog)
Eiréné (Béke)

2. nap Párkák:
Klothó
Lakhészisz ők fonják és vágják el az élet fonalát
Atroposz

3. nap Herpesziszek:
Aiglé
Erüthié
Arethúsza
a határőrző nimfák vezetik az embert, istent az útján

Zeusz fejéből pattan ki Pallas Athéné (az okos szó, a városok, a tudomány, mesterségek védőszentje).
Más verzió szerint Métisszel, az Ész istennőjével gondolják el Athénét.
Héra egyedül szüli a sánta Héphaisztoszt (kovácsisten)

Zeusz és Létó (Koiosz és Phoibé titánok lánya)
ikrek, Délosz szigetén
születnek

Apollón
(napisten, a jóslás és a költészet,
a tisztánlátás istene)

Artemisz
(holdistennő, a vadászat istennője)

Zeusz és Maia (Atlasz titán leánya)

Hermész (az istenek hírnöke, a holtak lelkét ő vezeti át az Alvilágba, tolvajisten is)

Gaia bosszúja:
1. Gigászok (kígyólábú óriások)
2. Tüphón (százfejű, tűzokádó óriás. Őt rejti az Etna)

Zeusz halandó asszonyoktól született gyermekei:

Dionüsszosz (Bacchusz) – Zeusz és Szemelé fia, a szőlőművelés, a bor, a mámor istene
Héraklész – Zeusz és Alkméné fia
Dioszkuroszok (Kasztór és Polüdeukész) – Zeusz és Léda (Tündareósz spártai király felesége) fiai
Heléna (Menelaosz felesége) és Klütaimnésztra (Agamemnon felesége) – Zeusz és Léda (Tündareósz spártai király felesége) lányai

7. Mitológiai ismeretek elmélyítése

Készíts legalább három családfát a Mitológiai minilexikon tanulmányozását követően! A családfa elkészítéséhez felkutathatsz olyan mitológiai alakokat is, amelyek nem szerepelnek az alább áttekintendő listában! A három közül valamelyik családfa úgy kerüljön bemutatásra, hogy azonosulsz egy az általad választott családhoz tartozó karakterrel!

Mitológia minilexikon

Agamemnón – Atreusz fia, argoszi és mükénéi király, Klütaimnésztra férje, Meneláosz testvére.

Aiolosz – a szelek királya.

Alkméné – Amphitrüón felesége, Zeusz kedvese, Héraklész anyja.

Alkinoosz – a phaiákok királya.

Andromakhé – Hektór, trójai királyfi felesége.

Aphrodité – a szépség és a szerelem istennője, Uranosz habokba cseppenő véréből született.

Apollón (Phoibosz Apollón) – Zeusz és Létó fia, napisten, a jóslás, a jövőbelátás és a költészet istene.

Árész – Zeusz és Héra fia, a háború istene.

Artemisz – Zeusz és Létó lánya, holdistennő, a vadászat szűz istennője.

Asztüanax – Hektór és Andromakhé fia.

Athéné (Pallasz Athéné) – a tudományok és a mesterségek istene, városvédő istennő, Zeusz lánya.

Briszéisz – Akhilleusz legkedvesebb rabnője.

Déméter – Kronosz és Rheia lánya, a földművelés istennője.

Dionüszosz – Zeusz és Szemelé fia, a szőlőművelés, a bor és mámor istene.

Dioszkuroszok – Kasztor és Polüdeukész.

Gaia – a szélesmellű Föld, Uranosz felesége.

Hádész – Kronosz és Rheia fia, az Alvilág istene. Felesége Perszephoné, Déméter és Zeusz lánya.

Helené (Szép Heléna) – Zeusz és Láda lánya, Menelaosz felesége, akit Párisz elrabol és magával visz Trójába.

Héliosz – a Nap istene.

Héphaisztosz – Héra fia, a tűz és a kovácsmesterség istene.

Héra – Kronosz és Rheia lánya, Zeusz felesége.

Héraklész – Zeusz és a halandó Alkméné fia, nagyerejű hős, hérosz.

Hesztia – Kronosz és Rheia lánya, a házi tűzhely istennője

Iphigénia – Klütaimnésztra és Agamemnón lánya.

Kalüpszó – nimfa Ógügié szigetén, Odüsszeusz kedvese.

Kasszandra – trójai királylány, Priamosz jóstehetségű lánya.

Kirké – Héliosz leánya, varázslónő, Odüsszeusz kedvese.

Klütaimnésztra – Tündareósz és Láda lánya, Agamemnón felesége.

Kronosz – Uranosz és Gaia fia, Titán. Ő taszítja le apját, Uranoszt a trónról. Felesége Rheia, gyermekeik: Hesztia, Déméter, Héra, Poszeidón, Hádész, Zeusz.

Léda – Tündareiosz spártai király felesége, Zeusz kedvese, a Dioszkuroszok, valamint Helené és Klütaimnésztra anyja.

Létó – Koiosz és Phoibé lánya, Zeusz kedvese, Apollón és Artemisz anyja.

Meneláosz – Atreusz fia, spártai király, Helené férje.

Mnémoszüné – az emlékezés istennője, a múzsák anyja.

Nauszika – Alkinoosz leánya, phaiák királylány.

Odüsszeusz – Laertész fia, görög hős a trójai háborúban, Ithaka királya.

Párisz – trójai királyfi, Helené elrablója.

Patroklosz – Akhilleusz barátja.

Pénelopé – Odüsszeusz, ithakai király felesége.

Perszephoné – Zeusz és Déméter lánya, Hádész felesége.

Polüphémosz – Poszeidón fia; Küklopsz, akit Odüsszeusz megvakít.

Poszeidón – Kronosz és Rheia fia, a tengerek istene.

Priamosz – Laomedón fia, Trója királya.

Prométheusz – Iapetosz fia, Titán, aki megszerezte a tüzet az embereknek, s ezzel magára vonta Zeusz büntetését.

Szemelé – Zeusz kedvese, Dionüszosz anyja.

Szkülla – hatfejű emberevő szörny, a hajósok réme.

Telemakhosz – Odüsszeusz, ithakai király fia.

Thetisz – Néreisz, Péleusz felesége, Akhilleusz anyja.

Uranosz – az Ég istene, a Föld (Gaia) férje. Gyermekeik a 6 titán és 6 titánisz.

Zeusz – Kronosz és Rheia fia, aki letaszítja atyját a trónról, a görög mitológia. főistene.

8. Modern olümposziak

Mindenki válasszon egy karaktert az Olümposzon élők közül, átmeneti ott-tartózkodás is számít. Ha az általatok választott isten a XXI. századba csöppenne és megszokná a jelenkor kereteit, mik lennének a kedvencei (könyv, film, játék, zene stb.), hogyan, hol élné mindennapjait?

9. Szerepjáték

Mesélj el egyes szám első személyű elbeszélés formájában egy részletet valamely általad választott görög isten mitológiájának történetei közül! Válassz hangnemet és stílust is! Próbálj szabadon, papír nélkül mesélni! A feladat megoldását színesíti, ha jelmez, kellék is segíti az átlényegülést.

10. Alkotói feladat

Teremts mitológiai szereplőt a fantáziád segítségével, ha új görög istent alkotsz, mindenképp tisztázd a feladatköreit! Az általad kitalált karakter rendelkezzen névvel és múlttal is.

11. Szoboralkotás

Két csoportban dolgozzatok! Csapaton belül válasszatok három meghatározó mitológia eseményt és készítsetek ezekhez az eseményekhez szobrokat! Az általatok készített

szoborcsoport alapjául szolgáló termékeny pillanatra kellene rájönnie, rámutatnia a másik csapatnak. Mindenkinek legyen helye a kompozícióban. Abban az esetben, ha kevés szereplős eseményt választottak, valaki vállalja a szobrok gondolatainak közvetítését, ha esetleg szóra kívánják bírni őket az eredetet kutató műértő "kollégák".

12. Görög mitológia angol humorral

Olvassátok el Vajna Tamás Stephen Fry Mítosz c. kiadványa kapcsán írt cikkét. Stephen Fry 2017-es könyve 2019 óta Kisantal Tamásnak köszönhetően magyar nyelven is olvasható.

A cikk elolvasását követően nézzetek utána a Mítosz szerzőjének, a szükséges háttérismeretek megszerzése után pedig vitassátok meg, milyen módszerek alkalmazásával lehetne a leghatékonyabban irodalmat, mitológiát népszerűsíteni a saját korosztályotok körében! Mit gondoltok, hasznos-e Stephen Fry munkássága?

TALÁN MAGA PALLASZ ATHÉNÉ SEM TUDNA OLYAN ÉLVEZETESEN MESÉLNI A GÖRÖG MITOLÓGIÁRÓL, MINT STEPHEN FRY

A „Khaoszból indul útjára a nagy ciklus, hogy a rendből aztán újra káosz legyen. Egykor a nadrágunk is atomok kaotikus összevisszaságából állt, később ezek valahogy anyaggá álltak össze, hogy évmilliárdok során élet legyen belőlük, és lassan-lassan gyapotcserjévé fejlődjenek, amelyet aztán csinos lábainkat beburkoló remek kis ruhadarabbá szőttek. (...) És amikor a Nap majd felrobban, és világunk minden porcikáját bekebelezi (köztük a nadrágokat is), az összes atom szépen visszatér a jéghideg Khaoszba. (...) Szóval a Khaosz mindennek a kezdete és a vége is egyben" – így írja le az antik görög mitológia kezdőpontját Stephen Fry *magyarul tavaly megjelent kötetében, a* Mítoszban.

A leginkább humoristaként ismert, 1957-es születésű, Cambridge-ben végzett angol színész és író, aki hazájában mostanra gyakorlatilag intézménnyé vált, sok mindenbe belevágott már, és amibe belevágott, abból általában siker lett: Brian Gilbert filmjében eljátszotta példaképét, Oscar Wilde-ot, írt négy regényt, számos ismeretterjesztő és önéletrajzi művet, hangoskönyvre olvasta Csehov novelláit, és több mint egy évtizeden át vezette a BBC népszerű vetélkedősorozatát, a QI-t.

Fry sokoldalúsága ellenére eredetiben három éve kiadott, hangsúlyozottan szubjektív kötete, a Mítosz, amely az angol humorral megfűszerezve mutatja be a görög mitológiát, korántsem felszínes munka. A kezdetek leírását Fry például így folytatja:

„Ha a görögöknél szóba került az univerzum, vagyis Wittgensteinnel szólva, »mindaz, aminek esete fennáll«, ők ezt Kozmosznak nevezték. Abban a pillanatban pedig – habár a »pillanat« időjelölő szó, tehát most nincs értelme (ahogy a »most«-nak sincs) –, szóval abban a pillanatban a Kozmosz a Khaosz, semmi más, csak a Khaosz, hiszen egyelőre csupán a Khaosz esete áll fenn”.

Lábjegyzetelt családfa

A Mítosz egyik legfőbb erényét a lábjegyzetek, a közbeékelt félmondatok jelentik – ezek teszik egyedivé és paradox módon lehengerlően olvasmányossá a görög mitológia újraírását. A komoly lexikális kutatómunkát feltételező szövegből rendre kikacsintgató szerző kommentárjai sajátos fénytörést adnak az ókori sztoriknak.

Az ógörög teremtéstörténetet például így folytatja: „A világ néma üressége hirtelen megtelt, amikor Gaia saját magából létrehozta két fiát: Pontuszt, a tengert és Uranoszt, az eget”. Az aktushoz tartozó lábjegyzetben a szerző szükségesnek tartja megjegyezni, hogy a „szűznemzés vagy parthenogenezis trükkjét a természet is ismeri. A levéltetvek, bizonyos gyíkfajok és a cápák körében is bevett szokás így jönni világra. Nem kell, hogy két génállomány keveredjen, hasonlóan bizonyos görög istenek születéséhez. Ám majd látni fogjuk, hogy mindig két szülő gyümölcséből származik érdekes utód”.

Fry következetes, hiszen a szövevényes, ismert módon töménytelen nevet felsorakoztató görög mitológia átláthatóságát segítő térképeket és családfákat is lábjegyzeteli.

Dráma és stand-up

Fry nagyszerű érzékkel dramatizálja a jól ismert mitológiai történeteket: párbeszédei leginkább a BBC-komédiák világát idézik, tartalmi összefoglalói pedig a kocsmai stand-up-okéit. Nála ugyanis a „megfelelő időben Héra világra hozta életerős, stramm és jóvágású gyermekét. Arésznek nevezte el a fiút, akiről hamar kiderült, hogy civakodó, erőszakos és agresszív természettel áldotta meg az ég. (...) Zeusz az első pillanattól fogva ki nem állhatta a fiát, így természetesen ő lett a háború istene”. Arész „buta, borzasztóan sötét, fantáziátlan fickó volt, hiszen mindenki tudja, hogy a háború hülyeség. Ámbár nem szívesen, azonban még Zeusznak is be kellett látnia, hogy jelenléte nélkülözhetetlen az Olümposzon. A háború talán hülyeség, viszont elkerülhetetlen és időnként, bármennyire is félünk kimondani, szükséges”.

Fry komédiásként foglalja össze a szerelemistennő és a hadisten kapcsolatát is: „Mihelyst Arész férfivá érett, ellenállhatatlanul vonzódni kezdett Aphroditéhoz. (De hát melyik isten nem?) Az már talán meghökkentőbb, hogy az istennő is ugyanezt érezte. Konkrétan

beleszeretett, agresszivitása és ereje mélyen elrejtett húrokat pendített meg benne. Arész pedig viszontszerette, legalábbis amennyire egy agresszív barom képes erre az érzésre. A szerelem és a háború erőteljesen vonzódtak egymáshoz. Senki sem tudja, miért, pedig rengeteg pénzt elköltöttek már, hogy kiderítsék a választ".

Videójátékos Hésziodosz

A London Magazine-nak adott két évvel ezelőtti interjújában Fry kifejtette, hogy könyvében mindvégig ragaszkodott a görög mitológia egyedi idővonalához. Saját bevallása szerint a Hésziodosz által jegyzett Istenek születésének sorrendjéhez tartotta magát a történetmesélésben.

„Olyan ez, mint a '80-as évekbeli videojátéknál, a Tévéfocinál. Először fekete-fehér, aztán jön az új generáció, az Atari, amely még nagy, ormótlan, de már sokkal kifinomultabb, mint az elődje – aztán mire Zeusz és családja színre lép, már magas felbontású 3D-animációban működik az egész, és ott vannak előttünk az ókor nagy művei és a mitológia, a maga ellentmondásaival és értékeivel együtt. Így aztán e könyvemben a titánok első és második nemzedékét, az istenek születését, illetve az emberiség létrejöttét meséltem el – na és persze Prométheusz történetét, a könyv titkos hősének és az emberiség nagy jótevőjének históriáját" – mondta a szerző 2018-as interjúban.

Fry számos antik forrásanyagot és későbbi mítoszértelmezést feldolgozva építette fel könyve szerkezetét: konzekvens tudományossággal vezetve végig az olvasót a világ létrejöttétől a titánok véres harcán és az istenek születésén át az emberiség kialakulásáig, közelebbről az önsorsrontó Midász király végzetéig.

A folytatás angolul Hősök (Heroes) címen már hozzáférhető, mi pedig epedve várjuk, hogy megjelenjen a Héraklészék viselt dolgairól szóló Fry-féle interpretáció magyar fordítása.

(Vajna Tamás cikke 2020.05.08-án jelent meg, azóta Frytól a Héroszok és az azt követő Trója is elérhető magyarul.)

A görög epika kialakulása. Homérosz eposzai. A trójai mondakör

13. Az istenek szerepe a homéroszi eposzokban

Rendezd táblázatba, mely istenek harcoltak a trójai háborúban a trójaiak, és melyek a görögök oldalán!

Az Odüsszeiában szereplő isteneket is jegyezd fel!

14. Akhilleusz és Odüsszeusz összehasonlítása

Jellemezd Akhilleuszt és Odüsszeuszt a jellemükhöz, magatartásukhoz tartozó állandó jelzők segítségével! Vázold a két embereszmény azonosságait és különbségeit is!

15. Akhilleusz pajzsa

Olvasd el az Iliász Akhilleusz pajzsához kapcsolódó énekét! A szöveg elolvasását követően hívd segítségül a kreativitását és a képzelőerődet, hiszen Héphaisztosz szerepében tetszeleghetsz, persze csak papíron. Rajzold le Akhilleusz pajzsát!

AKHILLEUSZ PAJZSA

Így harcoltak azok, mint égő tűz lobogása;
s Antilokhosz gyors hírnökként sietett Akhileuszhoz.
S azt meredőfalu bárkák mellett lelte: szivében
még töprengett ő afölött, ami teljesedett már,
fölsóhajtva eképen szólt nagylelkü szivéhez:
„Jaj nekem, újra miért gomolyognak a fürtös akhájok
hátra a gályákhoz, rémülten vissza a síkról?
Isteneink lelkem bús gondját csak be ne váltsák,
melyről nékem anyám szólt egykor, mondva, hogy én még
élni fogok, mikor ez, legjobbja a mürmidonoknak
trójaiak keze által majd elhagyja a napfényt.
Jaj, bizonyára halott az erős Patroklosz, a balga,
bár neki én azt rendeltem: ha elűzte a lángot,
térjen vissza hajóinkhoz, Hektórt ki ne hívja.”
Míg ezt hányta-vetette a lelkében s a szivében,
addig a nagy Nesztór fia már odaért közelébe,
s forró könnyeket ontva kimondta a kínokozó hírt:
„Jaj nékem, daliás Péleusz fia, mennyire gyászos
hírt hallasz, melynek sose kellett volna megesni.
Fekszik Patroklosz, s a mezítlen holttetemért már
harc dúl: fegyvereit sisakos Hektór maga hordja.”
Így szólt; s őt a sötét kín fellege elboritotta;
mindkét kézzel a kormos port markolta a földről,
szórta fejére vadul, szép arcát elcsufitotta:
illatos inge fölé a sötét hamu permete hullott.
Ő meg nagy testével egész hosszában a porban
nyúlt el, s két kézzel, tombolva, haját csufitotta.
Péleidész- s Patroklosz-zsákmányolta leányok
szívbenyilalló bánatban felsírtak, az ajtón
harcos Akhileuszhoz kifutottak, kézzel a keblük
verdesték, s mindnyájuk minden tagja elernyedt.
Másoldalt pedig Antilokhosz sírt, könnyei hulltak,
fogta kezét Akhileusznak, amíg zokogott az erős szív,
attól félt, hogy a torkát még elmetszi vasával.
Följajdult szörnyen: hallotta az anyja, az úrnő,
tenger mélységes mélyén, öreg apja lakában,
s fölzokogott ekkor; körülötte seregbe verődtek
Néreusz lányai mind, istennők lent a vizekben.
Ott volt Kűmodoké, Glauké, de Thaleia, Thoé is,
Nészaié, Szpeió, s a tehénszemü szép Halié is,
Kűmothoé és Aktaié s vele Limnóreia,
és Melité meg Iaira meg Amphithoé meg Agaué,
Dótó és Prótó, de Pherúsza s Dűnamené is,
Dexamené és Amphinomé s vele Kallianeira,
Dórisz meg Panopé, s a dicsőnevü szép Galateia.
Némertész s vele Apszeudész és Kallianassza;
ott volt még Ianeirával Klümené s Ianassza,
Maira meg Óreithüia s a szépfonatú Amatheia,
s minden Néreusz-lány, aki csak lent élt a vizekben.
Megtöltvén az ezüst barlangot, verte a mellét
mindegyikük, s a panaszt Thetisz úrnő kezdte közöttük:
„Testvér Néreiszek, halljátok a szóm, hogy utána
mind jól tudjátok, míly sok gond él a szivemben.
Jaj, nyomorult, átokra ki szültem a legderekabbat,

megszültem fiamat ragyogónak, büszke erősnek,
legderekabb hősnek, s fölserdült, mint fiatal fa,
és ápoltam, akár dús kertben a drága palántát,
majd pedig elküldtem Trójába a görbe hajókon,
hogy harcoljon a trójaiakkal: s már soha többé
nem fogadom Péleusz házában mint hazatérőt.
S most is, amíg fiam él, és látja a nap sugarát még,
csak búsul, s ha föl is keresem, se segíthetem én sem;
drága fiam mégis megyek én meglátni s a hangját
hallani: míly gyász érte, hiszen nem szállt ki a harcra."
Szólt, s elhagyta a barlangot; vele mentek a lányok
könnyeiket hullatva; köröttük a tengeri hullám
kétfele vált; és ők a rögös Trójába elérve,
sorban a partra kapaszkodtak, hol a mürmidonoknak
görbe hajói pihentek a gyors Akhileusz közelében.
Ott nehezen zokogó fia mellett állt meg az úrnő,
éles jajjal sírt, megölelte fejét a fiának,
és zokogó hangon hozzá szárnyas szavakat szólt:
„Drága fiam, mért sírsz? Míly bánat fért a szivedhez?
Mondd ki, ne titkold el! Hisz, lám, megtette a nagy Zeusz
néked, ami kértél, kezedet hozzá fölemelve:
visszafutott a hajókhoz már valamennyi akháj sarj,
és már mind gonoszat szenvednek, mert te hiányzol."
Erre nehéz sóhajjal szólt gyorslábu Akhilleusz:
„Édesanyám, az Olümposzi ezt megtette valóban;
mégis, mit használ, hisz a drága barát oda van már,
Patroklosz, kit a többi fölött legtöbbre becsültem,
s mint magamat; s most elvesztettem, a fegyvereket meg
Hektór vette le róla, a roppant, drága csodákat
ékes ajándékul Péleusznak az istenek adták
aznap, amint odadobtak téged a földi halandó
nászágyára. De bárcsak a tengeri istennőkkel
laktál volna tovább, s Péleusz vett volna halandó
nőt feleségül. Míg így néked is oly sok a kínod,
elvesztett fiadért, akit otthon már nem ölelsz meg
mint hazatérőt; mert hisz amúgy sem buzdit a lelkem
élni tovább, sem férficsapatba vegyülni, ha Hektór
elsőként nem veszti dzsidámtól sujtva a lelkét,
s meg nem bűnhődik, mert Patrokloszt kirabolta."
Válaszul így szólt erre Thetisz, sürü könnyeket ontva:
„Jaj, rövidéletü léssz nékem, fiam, oly hevesen szólsz:
nyomban Hektor után készen vár rád is a végzet."
Erre nagyot sóhajtva felelt gyorslábu Akhilleusz:
„Haljak meg tüstént, ha legyilkolt drága barátom
nem védhettem meg, s nagymessze az otthoni földtől
pusztult, míg énrám vágyott, hogy védjem a vésztől.
Most, miután soha nem térek meg a drága hazába,
s Patroklosznak sem hoztam, sem a többi barátnak
üdvöt, a soknak, akit leigázott isteni Hektór:
s hasztalan így ülök itt a hajóknál, terhe a földnek,
bárha olyan vagyok én, mint egy ércinges akháj sem,
harcban mindenkép, ha tanácsban akad kitünőbb is.
Bár a viszály odaveszne az isteni s emberi szívből
és a harag, mely a bölcseszüt is méregbe borítja:
édessége a csurgó mézénél is erősebb,
míg kebelünkben elárad, füstként felgomolyogva:
bennem is íly haragot keltett a király Agamemnón.
Ám ami már megesett, hagyjuk, noha szaggat a bánat,
kedves lelkünket kebelünkben igázzuk erővel.
Most pedig indulok én, hogy a drága fej elveszitőjét,
Hektórt fölleljem: s a halált akkor fogadom majd,
hogyha reám Zeusz méri s a többi haláltalan isten.
Mert attól az erős Héraklész sem szabadult meg,
bár őt legjobban kedvelte a büszke Kroníón;
mégis, a Moira leverte s Héré szörnyü haragja.
Így én is, ha hasonló végzet a részem a földön,
meghalok és nyugszom: de előbb nyerek itt ragyogó hírt,
s néhány dardán nőt, mélykeblű trójai asszonyt,
míg gyöngéd orcájáról mindkét keze törli
könnyeit, én akarok késztetni sürű zokogásra:
tudják meg, míly rég nem jártam az ütközetekben.
Vissza ne tarts, ha szeretsz is, a szívem nem veheted rá."
Erre ezüstlábú Thetisz úrnő válaszul így szólt:
„Gyermekem, így igaz ez; sose rossz, ha a bajba szorongó
társaktól tovahárítod meredek veszedelmük;
csakhogy a trójaiaknál van szép, messzesugárzó
ércfegyverzeted: azt sisakos Hektór maga hordja
vállán, és büszkélkedik is vele; bárha - kimondom -
már nem hordja soká, közelít már csúnya halála.
Mégis, Arész harcába te addig még ne ereszkedj,
míg szemeiddel nem látod, hogy eléd jövök újra.
Mert hajnalban elindulok én, tüstént, hogy a nap kél,

Héphaisztosztól hozni neked gyönyörű hadifegyvert.”
Így szólt, és azután elfordult újra fiától:
tengeri húgaihoz fordulva ilyen szavakat szólt:
„Szálljátok, itt az idő, le a tenger széles ölébe,
hogy lássátok a tengeri vént, s az apánk palotáját,
s mondjatok el mindent neki: én az olümposzi ormon
híres-ügyes Héphaisztoszt látogatom, ki fiamnak
tán ad majd szivesen híres ragyogó hadifegyvert.”
Szólt; mire ők tüstént lemerültek a tengeri mélybe.
S ment az ezüstlábú Thetisz istennő az Olümposz
orma felé, fegyvert hogy hozzon drága fiának.
Őt vitték oda lábai; és ezalatt az akhájok
férfiölő Hektórtól futva riadt sivitással
végül a gályákig meg a Hellészpontoszig értek.
S tán sose tudják már a remek-lábvértes akhájok
Patroklosz tetemét kiragadni a nyíl özönéből:
mert utolérte megint gyalog és szekerekkel a trósz nép
s Hektór Príamidész, erejével a tűzre hasonló.
Háromszor megfogta a lábánál deli Hektór,
vissza akarta ragadni, rikoltva a trójaiaknak;
háromszor meg a két Aiász, övezetten erővel,
visszavetette a holttól; ám bízott erejében
és hol a harc tömegébe szökellt, hol szörnyü kiáltást
hallatván, állt ott makacsul, hátrább sose lépett.
Mint nagyon éhes sárga oroszlánt nem tud elűzni
pásztornép a tanyán az esett állat tetemétől:
úgy nem tudta a két vértes hősi isteni Aiász
visszariasztani Príamidész Hektórt a tetemtől.
S elvonszolja talán, s nyer is evvel fényes örök hírt,
hogyha nem illan a széllábú sebes Írisz, a hírnök,
futva Olümposzról Akhileuszt fegyverre tüzelni,
istenek és Zeusz háta mögött, csak Héra szavára;
oldala mellé állt, s hozzá szárnyas szavakat szólt:
„Pattanj, Péleidész, legszörnyűbb férfi a földön:
védd meg Patrokloszt, akiért iszonyú csatavész dúl
már a hajók mellett, s egymást pusztítja a sok hős:
míg az akhájok a holttestet védelmezik egyre;
addig a trójaiak szeles Ílionukba akarják
elhurcolni rohammal: a leghevesebben a fényes
Hektór vágyik rá, mert készteti lelke: karóra
tűzni a drága fejet, lemetélvén gyenge nyakáról.
Föl hát, már ne heverj; iszonyodjon a lelked, amért most
Patrokloszt játékul kapják Trója kutyái:
mert a te szégyened az, ha a holt csúfítva kerül meg.”
Erre az isteni gyorslábú Akhileusz neki így szólt:
„Istennő, Írisz, melyik isten hírnöke vagy te?”
Erre a széllábú sebes Írisz válaszul így szólt:
„Héré küldött el, Zeusz híres hitvese, hozzád;
még maga ormonülő Kronidész sem tudja, de egy más
isten sem, ki a hóboritotta Olümposzon él fönt.”
Erre a gyorslábú Akhileusz neki válaszul így szólt:
„Hát hogy eredjek a harcba, ha fegyverem ott van azoknál,
kedves anyám pedig engem páncélt ölteni nem hagy,
míg őt nem látom közeledni megint szemeimmel:
Héphaisztosztól hoz szép fegyvereket, megigérte.
Mást nemigen tudnék, akinek vértjét vehetem föl,
tán még csak Telamóniadész Aiásznak a pajzsát:
csakhogy most maga is legelől verekedve, remélem,
holt Patroklosz teste körül pusztít gerelyével.”
Erre a széllábú sebes Írisz válaszul így szólt:
„Jól tudjuk mi is azt, hogy híres fegyvered ott van:
ám legalább így menj el a sáncig, a trójaiaknak
láttassad magad, ők úgy tán el is állnak a harctól,
s lélegzethez jutnak a bajnok akháj ivadékok
kínjuk közt: hisz a föllélegzés kurta a harcban.”
Így szólt hát hozzá, s azután tovaszállt sebes Írisz.
S indult Zeusz-kedvelte Akhilleusz: Pallasz Athéné
tette hatalmas-erős vállára a pajzsot, a rojtost;
s felhővel koszorúzta fejét is az isteni asszony,
és az aranyfelhőből láng lobogott a magasba.
Mint amikor füstfelleg száll föl a légbe a várból,
messze sziget földjén, mit az ellenség bekerített,
s ők az egész nap a gyűlölt Áréssszal civakodnak,
várukból ki-ki törve; de végül napnyugováskor
fáklyatüzek gyúlnak ki sürűn, s felszökken a fényük
messze magasba, hogy észrevegyék, kik körbe lakoznak,
hátha segíteni jönnek, a vészt tovaűzni hajókkal:
így lobogott Akhileuszról is magas égbe a tűzláng.
Ment a falontuli árokhoz s ott állt, de a harcba
nem szállt, mert anyjának okos szavait tisztelte.
Ott állt s felharsant; mellette pedig nagy Athéné
hangja rivallt, riadalmat keltve a trójaiak közt.

Mint amilyen harsány hangon zendül föl a kürtszó;
hogyha vad ostromlók gomolyognak a vár közelében:
éppenilyen harsány hang tört ki nagy Aiakidészból.
Érchangját amidőn hallották Aiakidésznak,
lelke riadt mindnek: s a sörényes szép paripák is
visszaszökelltek, mert érezte a lelkük a romlást.
Megdöbbent minden szekerész, meglátva a lángot
lengeni rettentőn a magasba a hős Akhileusznak
büszke fejéröl, amit gyujtott a bagolyszemü Pallasz.
Háromszor zendült Akhileusz szava szörnyet a sáncnál:
háromszor kavarult meg a trósz s a derék segitők is.
S íme, tizenkét hős a saját szekerének alatta
és a saját gerelyén pusztult el; míg az akhájok
Patrokloszt a nyilak közül elhúzták nagy örömmel,
s lágy nyoszolyára helyezték; majd odaálltak a társak
körben s gyászolták; s nyomukon gyorslábu Akhilleusz,
forró könnyeket ontva, mikor meglátta az ágyon
fekvő hű társat hegyes-érc-szakitotta sebekkel:
kit, lám, elküldött paripáival és szekerével
küzdeni, ám mint megtérőt nem tudta fogadni.
Éelioszt, a sosempihenőt, a tehénszemü Héra
Ókeanoszhoz küldte, pedig nem akart lenyugodni:
mégis alásűllyedt, s fölhagytak a fényes akhájok
már az erős hadizajjal, egyenlő-vad viadallal.
Másoldalt meg a trószok, amint a kemény viadalból
visszavonultak, a gyors paripákat sorra kifogták,
s még vacsorájuk előtt gyűlést tartottak a téren.
Állva maradtak mind, mert nem mert egy se leülni,
annyira reszkettek, hogy föltűnt bajnok Akhilleusz,
ő, ki olyan hosszan volt távol a szörnyü csatákból.
Köztük a jóeszü Púlüdamász szólalt föl először,
Panthoidész; egyedül látott ez a multba, jövőbe;
Hektór társa, ki egy-éjjel jött véle világra:
s míg ez a szóban volt kitünő, az a dárdavetésben:
jóakarón szólalt meg köztük, ilyen szavakat szólt:
„Kedveseim, gondoljuk meg; magam azt javasolnám,
hogy menjünk be a várba, ne várjuk az isteni hajnalt
gályáknál, a mezőn: mert messze vagyunk a falaktól.
Míg ama férfiu ott a nagy Átreidészra neheztelt,
addig könnyebb volt verekedni a bajnok akhájjal.
Örvendeztem már, otthálva a fürge hajóknál,
s hogy gályáikat elfoglaljuk, hittem erősen,
csakhogy most szörnyen félek gyors Péleidésztől,
mert amilyen dühödöttlelkű, nem vesztegel úgysem
itt a mezőn, hol idáig a trójaiak s az akhájok
Árész harcidühét osztották meg soraik közt,
ámde a várért fog hadakozni s az asszonyainkért.
Higgyetek, és menjünk föl a várba, hisz így leszen ez már:
még ez az ambrosziás éj föltartotta Akhilleusz
szándékát: de ha fegyveresen rohan újra ki holnap,
s ittlel bennünket, be megismeri majd közülünk őt
egynéhány! örömest menekülne a trójai várba,
az, ki szaladhat; azonban sok trósz lesz keselyűknek
étke s ebeknek; bár a fülem sose hallana íly hírt!
Hogyha tehát a tanácsom tesszük, bár szomorúan,
éjjel erőt gyűjtünk, s várunkat a tornyok, a bástyák
és a magas kapuk és a gerendák, melyek erősen
s jól illesztve-faragva merednek, védeni fogják.
Majd kora hajnalban fölvesszük a vértet, a fegyvert,
bástyáinkra kiállunk; s annak lesz keserűbb, ki
gályákról tör a vár közelébe velünk verekedni:
újra hajóihoz ér, miután már elfárasztja
űzve a vár alján meredeknyaku szép paripáit.
Csakhogy a várba be nem tör, akármíly harcos a lelke,
föl nem dúlja: előbb lesz fürge ebek lakomája.”
Görbén fölfele nézve felelt sisakos deli Hektór:
„Púlüdamász, sehogyan sem szólsz kedvemre e szókkal;
azt akarod, hogy mind húzódjunk vissza a várba.
Hát nem volt-e elég kuporogni a bástyafalak közt?
Mert eddig Priamosz várát a beszélő népek
gazdagnak mondták az aranyban, dúsnak az ércben;
most meg házunkból minden szép kincs odalett már:
sok Phrügiába került, sok meg vásárra kies szép
Maioniába, mivel nagy Zeusz megutálta a népünk.
S most, mikor engedi már a csavartelméjü Kronosznak
gyermeke, hogy győzzek, s azokat tengerre szorítsam,
oktalan íly tervnek ne akard megnyerni a népet:
senki se hallgat rád közülük, de nem engedem úgysem:
rajta azonban, amint mondom, mind úgy cselekedjünk!
Lásson csak vacsorához egész seregünk, csapatonként;
álljatok őrt azután, s legyen éber mindegyikőtök:
és ki a trószok közt túlontúl únja a kincsét,
ossza a nép közt szét, mindet közösen had’ egyék fel,

jobb ha a nép közül egy veszi hasznát, mint az akhájok.
És kora hajnalban, fölvéve a vértet, a fegyvert,
görbe hajók mellett verjük föl a vadszivü Árészt.
Mert ha valóban harcot kezd a hajók közelében
hős Akhileusz, neki árt csak majd ez a vágya: előle
nem futok én a zajos harcban, de kiállok elébe:
és lehet az, hogy győz, de lehet, hogy győzök erőmmel:
Árész kétfele néz, az ölőt is tudja megölni."
Így szólott Hektór; és rárivalogtak a trószok,
balgatagon: mert mindnek eszét elorozta Athéné:
Hektórral tartottak, bár rossz volt a tanácsa,
s Púlüdamászt, aki bölcsen szólott, egy se követte.
Majd vacsorához láttak mind. Ezalatt az akhájok
Patrokloszt az egész éjjel nyöszörögve siratták.
Köztük Péleidész kezdett panaszos zokogásba,
férfiölő keze ott nyugodott kebelén a barátnak,
s ő sóhajtva nyögött: valamint a sörényes oroszlán,
melynek kölykeit elhurcolta a sűrü bozótból
szarvasölő ember, s ő gyötrődik, hazaérve,
s völgyeken át a vadász nyomait szaladozva kutatja,
hátha reá lelhet, mivel űzi az orrfacsaró düh.
Így, nehezet nyögvén szólt ekkor a mürmidonokhoz:
„Jaj, bizony én aznap hiu szót ejtettem a házban,
hősi Menoitioszében, amint bíztattam erősen:
mondtam, hogy híres fiusarját visszavezérlem
majd Opoeiszba, ha Trója ledőlt, zsákmányt is igértem.
Csakhogy az ember tervét Zeusz nem mind viszi véghez:
mindkettőnknek sorsa, hogy itt pirosítsuk a földet
Trója alatt: hiszen engem sem fog háza ölébe
már hazatérőként agg Péleusz újra fogadni,
sem Thetisz, édesanyám, hanem itt fog a föld betakarni.
S most, Patroklosz, mert csak utánad térek a földbe,
nem hantollak el addig, amíg nem hoztam elébed
fegyvereit s a fejét Hektórnak, vad megölődnek,
s nem nyakazok le tizenkét szép trósz ifjat a máglyád
mellett, érted a meggyilkoltért, nagy haragomban.
Addig ekép fekszel kiterítve a görbe hajóknál:
mélykeblű dardán és trójai nők keseregnek
éjjel-nappal az oldaladon, sürü könnyeket ontva:
ők, akiket nyertünk az erőnkkel, nagy gerelyünkkel,
hogy sok dús várát földúltuk az emberi fajnak."
Így szólt, s társainak meghagyta a fényes Akhilleusz,
hogy nagy háromlábas edényt tegyenek föl a tűzre
s Patrokloszt mielőbb mossák tisztára a vértől.
Ők fürdőöntő nagy edényt tettek föl a lángra,
és vizet öntöttek bele, fát gyujtottak alatta.
Lángok közt melegült az edény hasa, benne a víz is;
majd hogy a víz immár felforrt ama fényes edényben,
akkor megmosták, megkenték síkos olajjal;
és a sebekbe kilencéves kenetet töltöttek;
majd kerevetre helyezve, befedték szép puha gyolccsal
főtől lábhegyig, és afölött hószínű lepellel.
S akkor egész éjjel, körülötte a gyors Akhileusznak,
sírtak a mürmidonok, Patrokloszt nyögve siratták.
S Zeusz Hérát, a hugát s feleségét hívta eképen:
„Megtetted csakugyan, Héré, te tehénszemü úrnő:
hogy megkezdi megint harcát gyorslábu Akhilleusz:
lám, mégis tőled származnak a fürtös akhájok."
Válaszul így szólt most a tehénszemü Héra, az úrnő,
„Rettenetes Kronidész, mit mondtál? Ennyit elérhet
még a halandó ember is egy más földilakónál,
bár nem öröklétű és nem bölcs annyira, mint mi;
s én, aki elsőnek vallom magam istennők közt,
kétszeresen: születésem okán és mert a te nődnek
mondanak, és te uralkodol itt minden nemenyészőn:
én ne tehetnék rosszat a trószokkal, ha haragszom?"
Ők egymással ilyen szavakat hallatva beszéltek.
Míg az ezüstlábú Thetisz elment Héphaisztosznak
csillagos és örök ércházába, mely égilakók közt
fénylett, s melyet a Sántító maga épített volt.
Őt a fuvók mellett izzadva találta, amint épp
sürgött: húsz háromlábast készítve a tűznél,
hogy palotájának fala mellett rakja ki sorban.
Aztán mindje alá aranyos kereket helyezett el,
hogy gyűlésbe gurulhasson valamennyi magától,
és onnan hazafuthasson: bámult, aki látta.
Készen volt már mind, csak a nagyszerü-mívü fülek még
nem voltak rajtuk, s ehhez szögeket kalapált most.
Éppen ezen munkált okos elméjével az isten,
s ekkor ezüstlábú Thetisz istennő odalépett.
Őt meglátta a fényfátylas Kharisz, éppen előjött,
szép felesége a széltében-híres Bicegőnek.

Átkulcsolta kezét, s a nevén szólítva kimondta:
„Szélesleplü Thetisz, mi okon jössz most palotánkba,
tisztelt és szeretett? Sose jöttél sűrün idáig.
Lépj beljebb, hogy ajándékom letehessem elébed.”
Így szólt, és azután bevezette az isteni úrnő.
Majd le is ültetvén odabent az ezüstszögü székre,
mesteri műre, amelynek lábtól zsámolya is volt,
híres-ügyes Héphaisztoszt hívta, ilyen szavakat szólt:
„Héphaisztosz, gyere; kér tőled valamit Thetisz asszony.
Erre a nagyhírű Bicegő neki válaszul így szólt:
„Lám, félelmetes és tisztelt isten van a házban,
ő, aki megmentett, miután gyötrődve zuhantam
ebszemü édesanyám szándéka szerint, aki engem
rejteni óhajtott, mert sánta vagyok: bizony akkor
szenved az én lelkem, ha Thetisz nem ölel kebelére,
s Eurünomé, lánysarja kanyargó Ókeanosznak.
Hosszu kilenc évig remekeltem náluk az ékszert,
csattokat és hajló perecet, függőkkel a láncot,
barlang öblös ölén: körülöttem az Ókeanosznak
habjai mormogtak végetlen; senki se tudta,
hol vagyok én, se halandó ember, sem pedig isten,
csak megmentőim, Thetisz és vele Eurünomé is.
S most ő jött ide, házam ölébe: bizony, nagyon illik,
hogy szépfürtü Thetisz jóságát visszafizessem.
Vendégeld hát meg gyönyörű vendégadománnyal,
míg a fuvókat félreteszem s szerszámaimat mind.”
Szólt, s üllőjétől fölkelt nagysebten az órjás
és bicegett, hitvány lábszárai lent karikáztak.
És elvitte fuvóit a lángtól, majd valamennyi
dolgos szerszámát az ezüst ládába berakta;
majd pedig orcáját s a kezét letörölte szivaccsal,
és mellét, a bozontosat, és jóizmu nyakát is;
vette khitónját, vastag botját fogta kezébe,
és bicegett kifelé: szolgálók gyámolitották;
drága aranyból vannak ezek, de akárcsak az élők.
Van szívükben erő és ész, és szólani tudnak,
és őket munkára az égilakók tanitották.
Most mellette serénykedtek; s az előbbre botorkált,
és ragyogó trónjára leült, közelébe Thetisznek,
átkulcsolta kezét, s a nevén szólítva kimondta:
„Szélesleplü Thetisz, mi okon jössz most palotánkba,
tisztelt és szeretett? Sose jöttél sűrün idáig.
Mondd ki, amit gondolsz: megtennem sürget a lelkem,
teljesitem, ha tudom, s ha a kérés nem lehetetlen.”
Válaszul így szólt erre Thetisz, sürü könnyeket ontva:
„Héphaisztosz, van-e istennő az olümposziak közt,
egy is akár, ki szivében ilyen sok gyászokozó kínt
tűr, amilyen sokkal csakis engem vert meg a nagy Zeusz?
Tengeri istennők közül engem adott a halandó
Aiakidész Péleusznak, s kellett tűrnöm az ágyát,
bárhogyan is nem akartam; s most már gyászos öregség
nyűgözi őt palotájában; node más, ami kínoz:
Mert fiugyermekemet megszülni, nevelni megadta
Zeusz, hősök hősét, s fölserdült, mint fiatal fa:
én ápoltam, akár dús kertben a drága palántát,
majd pedig elküldtem Trójába a görbe hajókon,
hogy harcoljon a trójaiakkal; s már soha többé
nem fogadom Péleusz házában mint hazatérőt.
S most is, amíg fiam él, és látja a nap sugarát még,
csak búsul, s ha föl is keresem, se segíthetem én sem.
Mert a leányt, kit a zsákmányból a sereg neki osztott,
visszaragadta kezéből újra erős Agamemnón.
Érte emésztődött szive, búsult; s közben a trószok
visszaszorították a hajókhoz az argoszi népet,
és bekerítették: mire jöttek az argoszi vének,
s kérlelték fiamat, sok nagyszerü kincset igértek.
Mégsem akarta a vészt akkor maga tőlük elűzni,
ám ráadta saját páncélját Patrokloszra,
és így küldte ki nagyszámú csapatával a harcba.
S ők az egész napon át vívtak Szkaiai kapujánál:
s Tróját tán aznap földúlják, hogyha Apollón
harcos Patrokloszt, ki elől osztotta csapását,
nem pusztítja el ott, Hektórt nagy hírre segítve.
Térded ölelve könyörgök hát: kit a végzete kurta
létre jelölt, fiamat, lásd el most harcisisakkal,
s pajzzsal is és gyönyörű lábvérttel, jó bokacsattal,
s páncéllal: hisz a hű társ elvesztette a régit,
trószoktól leterítve; fiam meg gyászol a porban.”
Erre a nagyhírű Bicegő neki válaszul így szólt:
„Bátorság, ne legyen szívednek gondja ezekre.
Bárcsak aképen védhetném meg a szörnyü haláltól,
távol rejtve el őt, amikor közelít a gonosz sors,

mint ahogyan gyönyörű fegyverzete lesz neki tüstént,
melyre sok ember néz, s valamennyi csodálja, ki látja.”
Így szólván otthagyta Thetiszt, és ment a fuvókhoz:
tűz fele fordítván azokat, sürgette dologra.
És a kemencéknél húsz fúvó fútt szakadatlan,
fürgén árasztották szét sokféle fuvalmuk,
egyszer a gyors munkát segitették, másszor elültek,
úgy, ahogyan Héphaisztosz akarta, s a munka kivánta.
Lángra vetette a nempuhuló rezet is, meg az ónt is,
és a nagyértékű aranyat s az ezüstöt; utána
üllőtalpra nagy üllőt tett, a kezébe ragadta
jó kalapácsát, míg a fogót másik keze fogta.
És legelőször erős pajzsot kalapált ki az üllőn,
dúsan díszítette, reá hármas karimát tett,
fényeset és ragyogót, s ráfűzte a szíjat ezüstből.
Ötrétű lett végül a pajzs, és jártas eszével
Héphaisztosz sok-sok gyönyörű képet kalapált rá.
Ráremekelte a földet, rá az eget meg a tengert
és a sosempihenő napot is meg a szép teleholdat.
S minden csillagot is, mely az ég peremét koszorúzza,
Óriónt s a Fiastyúkot, meg a Hűaszokat mind,
vélük a Medvét is - más néven híva Szekér ez -
mint forog egy helyben, míg Óriónt lesi egyre,
s egymaga nem fürdik csak meg soha Ókeanoszban.
Két szép várost is remekelt ki a pajzson az isten,
földi halandókét: egyben lakodalmakat ültek,
s házukból a menyasszonyokat fáklyák tüze mellett
végig a városon át, sok nászdalt zengve, vezették.
Örvénylő táncban perdültek az ifjak; a lantok
és fuvolák harsány szava szólt; de az asszonyok álltak,
mind a saját tornáca előtt bámult a menetre.
Míg a piactéren sokaság állt, pörlekedés folyt:
meggyilkolt ember vérdíja fölött civakodtak
ketten: az egyikük esküdözött, az mondta a népnek,
mind kifizette; tagadta a másik: mit se kapott még.
Mindketten kívánták, hogy tanu döntsön a perben.
Mindkettőt bíztatta a nép, két pártra szakadtak:
jártak a hírnökök, és intették csöndre a népet;
ültek a síma, csiszolt köveken szent körben a vének:
botját tartották harsányszavu hírnökeiknek,
föl-fölemelkedtek, s fölváltva itéltek a bottal.
Köztük a kör közepén két tiszta talentum arany volt,
annak díjául, ki a leghelyesebben itél majd.
Míg két hadsereg állt ragyogó fegyverben a másik
város előtt körben: szándékuk kétfele oszlott:
vagy földúlni egészen, vagy két részre szakítva
osztani föl, mit a hőnszeretett város fala őriz.
Várbeli nem hajlik, vértjét veszi, lesre törekszik.
Sok szeretett feleség, kicsi gyermek védte a bástyát,
és az elaggottak velük álltak föl hadi rendbe:
ők pedig indultak: vezetőjük Arész meg Athéné:
fényes aranyból mindkettő, arany öltözetében,
fegyveresen: mindkettő szép magas és ragyogó volt,
mint csak az égilakók; s apróbb volt mind a halandó.
Majd, mikor ott jártak, hol a leshelyüket kiszemelték,
lenn a folyó mellett, hol a nyájnak ivóhelye állott,
ott telepedtek meg, vöröses rézzel betakartan.
Két figyelő kém ült azután messzebb a seregtől,
leste, mikor jön a nyáj vagy a csámpás csorda közelbe.
Jött is a nyáj hamar, és két pásztor járt a nyomában,
sípjaikat fujták vidoran, cselt nem gyanitottak.
Látva a pásztorokat, kirohantak leshelyeikről,
elfogták a baromcsordát meg a hószinű nyájnak
szép juhait, s mellettük a pásztornépet elölték.
Ámde azok, hallván, hogy a csorda körül nagy a lárma,
otthagyták hadigyűlésük, gyorslábu lovakra
pattantak, s nekiindultak; tüstént odaértek.
És a folyóparton hadirendben megverekedtek,
egymást érchegyü lándzsákkal hajigálva csatáztak.
Köztük járt a Viszály meg a Zaj meg a rettenetes Vész,
elragadott egyként sértetlent és sebesültet,
és a halottat a harcból lábnál fogva kihúzta.
Válla fölött embervértől pirosult köpönyeg volt.
Mintha csak éltek volna, aként harcoltak a pajzson,
s úgy húzták el az elhulltak tetemét egymástól.
Szép puha szántót is remekelt, televény laza földet,
széleset és hármas-szántásút: rajta a barmot
hajtották a vetők, jártak velük erre meg arra,
és valahányszor fordulván pereméhez elértek,
mézédes borral teli korsót tett a kezükbe
egy társuk, s megfordultak, ki-ki ment a barázdán,
mind vágyott a hatalmas ugar pereméhez elérni.

Az feketéllt hátul, valamint a valódi puhult föld,
bárha aranyból volt bámulnivalón remekelve.
Rengő búzamezőt is formált: rajta a béres
nép aratott, éles sarlót lendítve kezében:
egyoldalt a csomók hullottak rendben a földre,
ott meg a kévekötők fűzték kévékbe kötéllel.
Három kévekötő kötözött, hátrább meg a markot
kisgyerekek szedték, tele öllel hordva szünetlen
nyujtották a nyalábot; csöndben tartva a pálcát
állt a király a barázda fölött, örvendve szivében.
Távol a tölgyfa alatt hiradók lakomát keritettek:
áldoztak nagy tulkot, s mind körülötte sürögtek;
étket főztek a nők, belehintve a hószinü lisztet.
Majd szőlőskertet remekelt, dús fürttel a tőkén,
tiszta aranyból volt: feketén függöttek a fürtök:
és a karók sorban meredeztek, mind szinezüstből.
Körbe zománcból árkot vont, a sövényt pedig ónból
készítette: csak egy ösvény vezetett a karók közt:
rajta a fürge szedők föl-alá jártak, szüretelve.
Szép szűzek s vélük viruló gyöngédszivü ifjak
mézizü szőlőt hordoztak jólfont kosarakban.
Víg csapatuk közepén fiu állt, csengőszavu lanton
játszott édesen: és a Linosz gyönyörű dala zendült
vékony kis hangján: amazok meg ütemben emelték
lábukat, és ahogyan dala szólt, kurjantva szökelltek.
Majd egyenesszarvú marhák csapatát remekelte:
szép tehenek készültek, mind ónból meg aranyból,
istállójukból a mező fele bőgve siettek
csörgedező víz mellett, nádas part közelében.
Sorban négy pásztor lépdelt a nyomukban aranyból,
és gyorslábu kilenc kutya is jött futva utánuk.
Ám a legelső sorban két iszonyú vad oroszlán
ugrott rá a bikára: az állat bőgve üvöltött,
míg húzták: a fiúk s a kutyák mind arra rohantak.
És az oroszlánok feltépve a nagy bika bőrét,
már beleit falták, szürcsölték éjszinü vérét,
kergették, de hiába, a pásztorok és uszitották
fürge kutyáikat, ám az ebek belemarni azokba
nem mertek, közelükben ugattak csak s kikerülték.
Majd legelőt remekelt Héphaisztosz, a nagynevü Sánta,
szép mély völgy közepén, hószínü juhok seregével,
aklokat és kunyhókat is és zsupfedte karámot.
Táncteret is remekelt Héphaisztosz, a nagynevü Sánta,
éppenolyant, amilyent készített Daidalosz egykor
szépfürtű Ariadnénak nagy Knósszosz ölében.
Szép eladó lányok viruló ifjakkal a téren
táncaikat járták körben, kezük egybefonódott:
könnyüszövésű gyolcsot hordtak a lányok, az ifjak
jólszőtt drága khitónt, csillámlott mind az olajtól;
szép koszorút hordottak a táncban mind a leányok,
míg a legények aranykardot, s kardszíjuk ezüst volt.
Meg-megperdültek, jól értve a táncot, a lábuk
könnyen emelték, mint ha korongját, mely tenyerébe
jól illik, fazekas próbálja ki, perdül-e vajjon;
máskor meg sorokat képeztek, s szembe szökelltek.
Nagy tömeg állta körül vágykeltő táncukat, és mind
ott mulatoztak, míg közepettük az isteni dalnok
lantszava szólt; és két bukfences táncos a körben
lejtett örvénylő forgással a lant ütemére.
Majd a nagy Ókeanosz bő áradatát remekelte
legszélső peremére a szép és nagyszerü pajzsnak.
És miután a hatalmas, erős pajzsot befejezte,
készített tűznél ragyogóbb páncélt is a hősnek;
készített súlyos sisakot, mely jól a fejére
illett, és aranyos szép forgó ékesitette;
készített végül lábvértet is, ezt puha ónból.
Majd, mikor elkészült mindezzel a nagynevü Sánta,
fogta, s a bajnok Akhilleusz anyja elé odatette.
Hóboritotta Olümposzról ölyvként lecsapott az,
s Héphaisztosz ragyogó munkáját vitte magával.

16. Sors?

Akhilleusz a sorsát vállaló hősként ismeretes. Olvasd el az alábbi részletet az Iliászból! Keress utalást Akhilleusz sorsára vonatkozó jóslatra! Mi változtatja meg a hős alább olvasható

álláspontját? Fejtsd ki írásban, hogy szerinted a későbbiek során helyes döntést hozott-e Akhilleusz. Ha igen, miért, ha nem miért nem?

KÖVETSÉG AKHILLEUSZHOZ

Így őrködtek a trójaiak; de az argoszi népet
szörnyü Futás, a fagyos Riadásnak társa, gyötörte:
legderekabbjaikat gyötrő gyász éle sebezte.
Mint amikor két szél száguld a vizek halas árján,
Thrákia földje felől támad Zephürosz s Boreász is
hirtelen, és a sötét hullám föltornyosul egyben
és tömegestül hányja a partra a tengeri hínárt:
így tépődött most az akháj kebelekben a lélek.
S Átreidész, akinek szívét nagy kínja sebezte,
járt föl-alá, harsány hiradóinak osztva parancsot,
szólítsák nevükön gyűlésbe a férfiakat mind,
nem hangos szóval; s a legelsők közt maga sürgött.
Ültek a gyűlésben búsan; s fölkélt Agamemnón,
sűrű könnyeket ontott, mint a sötétvizü forrás,
mely meredek szirtről zúdítja le éjszinü habját:
mélyen ekép sóhajtott, s mondta az argosziaknak:
„Híveim, argosziak fejedelmei és vezetői,
szörnyü nehéz vaksággal vert kötelékbe Kroníón:
mert megigérte a rettentő, s a fejével is intett,
hogy haza jóbástyás Tróját földúlva, hajózom;
s most csúnyán megcsalt, hazaküld Argoszba parancsa,
dicstelenül, miután már sok népet veszitettem.
Így tetszik bizonyára a szörnyüerős Kronidésznak,
néki, ki már sok városnak bontotta meg ormát,
s még ezután is bontja, hiszen legfőbb a hatalma.
Rajta tehát, ahogy én mondom, mind úgy cselekedjünk,
fürge hajón szálljunk szeretett földjére hazánknak:
mert seregünk soha nem veszi már be a tágutu Tróját.”
Ezt mondotta; s azok mind hosszan csöndbe merültek,
és csak bánkódtak némán az akháj ivadékok:
végül is így szólt harcban-erőshangú Diomédész:
„Esztelenül szóltál, Átreusz fia, ellene mondok,
mint jogos is, gyűlésben, uram; csöppet se neheztelj.
Harcierőm mind közt nekem ócsároltad először,
gyávának mondtál engem, viadalra silánynak:
s mindezt tudja az argosziak fiatalja-öregje.
Néked azonban a csalfa Kronosz fia egyet adott csak:
mert a jogarnak tiszteletét neked adta a nép közt,
bátorságot azonban nem, pedig épp ez a legtöbb.
Balga, te, azt véled, hogy minden akháj ivadék oly
gyáva, olyan viadalra-silány, ahogyan te beszéled?
Hát ha a lelked olyan nagyon óhajt visszahajózni,
menj csak: nyitva az út, gályáid a víz közelében
állnak, ahány csak a büszke Mükénéből veled eljött:
itt marad addig a többi akháj hosszúhaju harcos,
míg Tróját föl nem dúljuk; de ha mégis akarnak,
fussanak ők is a gályákkal szeretett honi földre:
én s Szthenelosz küzdünk, mígcsak nem leljük e város
végét: mert isten vezetett bennünket idáig.”
Így szólt; és az akháj sarjak mind rárivalogtak,
lóbetörő Diomédésznek bámulva beszédét.
Majd a lovag Nesztór kelt föl s szólt köztük eképen:
„Tűdeidész, nagy erőd van a harcban, s harcitanácsban
minden kortársad közül éppen a legderekabb vagy.
Senki sem ócsárol szavadért az akháj sokaságban,
meg sem cáfolhat: de azért még célba nem értél.
Bár fiatal létedre lehetnél gyermekeim közt
még a legifjabb is, mégis bölcsebb szavakat szólsz
minden akháj vezetőnél, mert úgy szólsz, ahogyan kell.
Én, aki nálad vénebbnek vallom magam, én majd
mindent elmondok végig, s nem fogja gyalázni
senki a szózatom itt, a vezérlő Átreidész sem.
Törzstelen és törvénytelen az, nincs tűzhelye annak,
belső háborunak ki örül, véres viadalnak.
Hallgassuk meg most a sötét éj hívogatását,
készítsünk vacsorát, és fekhelye mindenik őrnek
légyen az ásott ároknál, kívül falainkon.
Ennyit mondok az ifjaknak; s azután, Agamemnón,
rajta, vezess mindnyájunkat, te vagy itt a legelső.
Laktassad lakomával a véneket: illik ez, így jó.

Telve a sátoraid borral, mit az argoszi bárkák
thrák földről hoznak tág tengeren erre naponta.
Készleted is van elég, sok népnek vagy te királya.
Gyűljenek egybe sokan, s hallgass majd arra, ki legjobb
harcitanácsot nyujt: nagyon is szükség van az összes
bölcseszü bajnok akhájra, hisz itt gyujt már a hajóknál
sűrün az ellenség tüzeket; s ennek ki örülne?
Már ez az éj seregünknek vagy romlása, vagy üdve."
Szólt; s nagyon is hallgattak rá, tették a tanácsát.
Rontottak ki az őrállók már fegyvereikkel,
szállt ki velük Nesztór fia, nép-pásztor Thraszümédész,
szállt Árész két sarja, Ialmenosz, Aszkalaphosszal,
és szállt Mérionész, s Aphareusz is Déipürosszal,
s szállt ki velük Kreión fia, fényes hős Lükomédész:
hét vezetője az őröknek, s száz-száz daliája
járt a nyomán mindnek, hosszú kelevézzel a kézben:
és hogy elértek a fal s árok közibé, lepihentek:
s ott ki-ki lángot lobbantott és megvacsorázott.
S Átreidész az akháj véneknek sűrü csapatját
vitte a sátra felé, s elibük gazdag lakomát tett:
s ők kirakott kész étkek után kezüket kivetették.
Majd miután elverték végül az éhet, a szomjat,
akkor az agg Nesztór kezdett a körükben először
szőni tanácsot, az ő szava volt azelőtt is a legjobb:
jóakarón szólalt meg köztük, ilyen szavakat szólt:
„Hírneves Átreidész, sereget-vezető Agamemnón,
véled végzem a szót s veled is kezdem, mivel oly nagy
nép ura vagy, s kormánypálcád Zeusz adta kezedbe,
és neked adta a törvényt is, hogy a népet igazgasd:
szólni s a szót meghallani is legelőbb teneked kell,
s teljesedésre segíteni másét is, kit a lelke
hajt hasznos szózatra: te döntöd el azt, amit ő kezd.
Én bizony elmondom, mit látok a leghelyesebbnek.
Nem hiszem én, hogy más jobb tervet tud kieszelni
gondolatomnál, mely megvolt rég, s most is olyan csak,
attól kezdve, te Zeusz-sarj, hogy hajadon Brízéiszt
feldühödött Akhileusz sátrából el-kiragadtad:
nem kedvünkre bizony: hosszan lebeszéltelek akkor
és hevesen, de te engedtél nagydölyfü szivednek,
és kit az istenek is tisztelnek, a legderekabb hőst
megsértetted, ajándékát te bitorlod: azonban
nézzük még most is, mint nyerjük vissza a szívét,
nyájas ajándékokkal, mézes szép szavainkkal."
Válaszul így szólt most sereget-vezető Agamemnón:
„Kedves öreg, biz nem hazugul mondtad ki a vétkem:
nem tagadom, hogy vak voltam: mert sűrü sereggel
ér föl a férfi, akit szívében kedvel a nagy Zeusz;
mint ahogy őt most megtisztelte, leverve a népünk.
Most, hogy vétettem, hallgatva bal indulatomra,
végtelenül sok ajándékkal békíteni vágyom:
s híres ajándékom mindőtök előtt nevezem meg,
tűznemlátta triposzt hetet és tíz tiszta talentum
színaranyat, húsz fényes tálat, fürge tizenkét
díjnyertes paripát, mely a díjat lábbal aratja.
Bíz nem lenne szegény az az ember, drága aranyban
nem szűkölködnék, aki bírná mindama díjat,
melyet az én körmös lovaim lábukkal arattak.
Válogatott hét nőt is adok, munkába-kiválót,
kit, mikor épp ő elfoglalta a jófalu Leszboszt,
én kiszemeltem, mert legszebb nők voltak a földön.
Őket adom neki, köztük lesz, kit tőle oroztam,
Brízeusz lánya: de még szent esküvel is kijelentem:
nem léptem soha még ágyára, se nem keveredtem
véle, miként egymással az asszony s férfiu szokta.
Mindezek itt nyomban várnak rá: és ha utána
isteneink Priamosz várát feldúlni megadják,
akkor a gályáit jól rakja meg érccel-arannyal,
majd ha a zsákmányt egymás közt szétosztjuk, akhájok.
És húsz trójai nőt maga válasszon ki a várból,
argoszi szép Helenának utána a leggyönyörűbbet.
S majd, ha akháj Argosz gazdag mezejére elérünk,
vőm legyen ott: és úgy becsülöm meg, mint csak Oresztészt,
későn lett fiamat, ki a bőségben nevelődik.
Három lányom is él jól ácsolt házam ölében,
Khrűszothemisz meg Láodiké és Íphianassza:
hát, akit őközülük kíván, vigye el jegyajándék
nélkül Péleusznak házába: s adok hozományt is,
mint amilyen dúsat lányával senkisem eddig.
Hét gazdaglakosú várost adok én hozományul,
Kardamülét, Enopét, s mellettük a jófüvü Hírét,
isteni-szent Phérát, s Antheiát dús legelőkkel,

és kies Aipeiát, s fürttermő Pédaszosz alját:
mind tengerparton fekszik, közel ősi Püloszhoz:
mindben sokjuhu és sokbarmú emberek élnek,
s gazdag ajándékkal, mint istent, tisztelik őt majd,
és kormánypálcája alatt ragyogóan adóznak.
Én mindezt neki szánom, csak tegye félre haragját.
Béküljön; Hádész nem hajlik, nem szelidül csak,
nincs is az embernek gyűlöltebb istene nála;
engedjen nekem úgy, ahogy őt hatalomban előzöm,
s nála idősebbnek vallom magamat dicsekedve."
Válaszul így szólt erre Gerénia bajnoka Nesztór:
„Hírneves Átreidész, sereget-vezető Agamemnón,
nem hitvány adományt kínálsz fel az úr Akhileusznak.
Rajta, menesszünk választottakat, ők sietősen
menjenek el sátrához a Péleidész Akhileusznak.
Sőt, őket magam én szemelem ki, tegyék a tanácsom.
Zeusz-kedvelt Phoinix legyen első, járjon az élen,
és azután roppant Aiász meg a fényes Odüsszeusz;
s Eurübatész s Hodiosz hiradó kísérje el őket.
Hozzatok öblítő vizet, és legyen áhitatos csend,
hadd kérleljük imával Zeuszt, tán megkönyörül még."
Így szólt; és mindjüknek tetsző volt a beszéde.
Hírnökök öblítő vizet öntöttek kezeikre,
minden borkeverőt peremig töltöttek az ifjak
s osztották az italt, áldozva előbb a pohárból.
És miután áldoztak s ittak, amennyit akartak,
akkor az Átreidész sátrából fölkerekedtek.
S még a lovag Nesztór sok mindent mond vala nékik,
mindre kacsintva külön, de kivált Odüszeuszra: hogyan kell
meghajlítaniok szándékát hős Akhileusznak.
Mentek előre a sokzsivajú tenger vize mellett
s földövező Földrázóhoz hosszan könyörögtek,
hogy könnyen győzzék meg nagy lelkét Akhileusznak.
Sátraihoz s bárkáihoz értek a mürmidonoknak:
ott lelték: lelkét csengő lanttal viditotta,
szép díszes lanttal, melynek húrlába ezüst volt:
Éetión várát feldúlva szerezte magának:
épp ezzel mulatott, hősöknek zengte a hírét.
Patroklosz pedig egymaga ült szemben vele, némán,
várva, hogy Aiakidész mikor ér végére a dalnak.
Ők meg előléptek ketten, vezetett nagy Odüsszeusz:
és odaálltak elé: Akhileusz ámulva fölugrott,
lantostul, s amin ült, tüstént odahagyta a széket.
S látva a férfiakat, fölkelt Patroklosz is éppígy;
s mondta, köszöntve reájuk, a fürgefutású Akhilleusz:
„Üdv, szivesen látlak; nagy volt a hiányotok úgyis,
mert bár forr haragom, szeretettek vagytok előttem."
Őket e szókkal beljebb vitte a fényes Akhilleusz;
s székre leültetvén s bíbor szőnyegre azonnal,
Patrokloszt, aki ott állt, így bíztatta szavával:
„Rajta, Menoitiadész, állítsd föl nagy keverőnket,
tisztább bort elegyíts, poharat tégy mindjük elébe:
mert sátramban a legkedveltebb férfiak ülnek."
Szólt; mire Patroklosz megtette barátja parancsát.
Nagy húsos-deszkát helyezett el a tűz sugarában,
háthúst tett oda, bárányét s a kövér kecskéét,
és vele hízlalt disznónak háj-fedte gerincét.
Automedón tartotta, s Akhilleusz fölszeletelte:
jól szétszelte a húst, azután fölhúzta a nyársra;
s nagy tüzet élesztett Patroklosz, az isteni férfi.
Majd, hogy a tűz elaludt, s elsorvadt végig a lángja,
már parazsat dombolt, nyársát fölibé feszitette:
s isteni sóval hintve, magasba emelte a villán.
Majd, miután megsült, osztó-asztalra vetette,
s Patroklosz kenyeret hordott s osztotta ki nékik
szép kosarakból; húst maga osztott köztük Akhilleusz.
S ő maga szemközt ült le az isteni hős Odüszeusszal,
szembelevő falnál; s Patrokloszt kérte, a társát,
áldozzon: s az a hús elejét lángokra vetette.
S ők kirakott kész étkek után kezüket kivetették.
Majd miután elverték végül az éhet, a szomjat,
Aiász intett Phoinixnak: meglátta Odüsszeusz,
egy poharat színig töltött s Akhileuszra köszöntött:
„Üdv, Akhileusz! Nincs híjával lakomának a lelkünk
sem hadisátra ölén Agamemnón Átreidésznak,
sem pedig itt nálad: van előttünk sok remek étel,
hogy megegyük: de bizony nem az étkek gondja
gyötör most:

inkább szörnyű baj, Zeusz-táplált; arra figyelve
félünk: kétségben, vajjon sok jópadu gályánk
megmarad-é vagy sem, ha te fegyvert harcra nem öltesz.
Mert hisz a gályáknak s falnak közelébe tanyáznak
már a kevély trószok s nagyhírű megsegitőik,
táborszerte lobog tüzük, és már nem lehet őket
- mondják - fékeznünk, nekiesnek a barna hajóknak.
Zeusz Kronidész kedvezve nekik mutogat jeleket s úgy
villámlik: Hektór, erejétől elkapatottan
rémesen őrjöng, és Zeuszban bizakodva sem istent,
sem pedig embert nem retteg: megszállta a harc-düh.
És könyörög, mennél hamarabb tűnjék föl a hajnal:
mert fenyeget, hogy a bárkáink orrát lehasítja,
és elemészti gonosz tűzzel mindet: s az akhájt mind
ott kaszabolja halomra, ha elkábulnak a füstben.
S attól fél a szivem szörnyen: nehogy isteneink még
végbevigyék a szavát, és elsorvasszon a végzet
lónevelő Argosztól távol, a trójai földön.
Kelj hát föl, ha akarnád, későn bár, az akhájok
gyötrődő fiait megmenteni trósz hadizajtól.
Megbánod magad is majd; ám írját sose tudjuk
lelni a már megesett rossznak: sokkal hamarabb kell
meggondolnod, a bús naptól mint mentsd meg a népet.
Kedvesem, édesapád Péleusz, hogy a phthíai földről
elküldött Agamemnónhoz, neked aznap ekép szólt:
»Gyermekem, ad majd harcierőt Héré meg Athéné
néked, hogyha akarja: te meg nagylelkü szivednek
légy ura kebledben: jobb mindig a szép egyetértés:
hát a garázda viszályt hagyd el, hogy az argosziaknak
annál jobban tiszteljen majd ifja-öregje.«
Ezt mondotta az agg, s te feledted: mégis, akár most,
hagyd el a szívrágó haragot: s ad majd Agamemnón
méltó szép adományt néked, ha elállsz a haragtól.
És ha kivánod, csak hallgass meg, fölsorolom mind,
mennyit igért sátrában néked a hős Agamemnón:
tűznemlátta triposzt hetet és tíz tiszta talentum
színaranyat, húsz fényes tálat, fürge tizenkét
díjnyertes paripát, mely a díjat lábbal aratja.
Bíz nem lenne szegény az az ember, drága aranyban
nem szűkölködnék, aki bírná mindama díjat,
melyet az ő paripái futó lábukkal arattak.
Ad hét leszboszi nőt is még, munkába-kiválót,
kit kiszemelt, mikor elfoglaltad a jófalu Leszboszt,
mert minden nő közt legszebbek voltak a földön.
Mind neked adja, közöttük lesz, kit tőled elorzott,
Brószeusz lánya; s erős szent esküvel esküszik arra,
nem lépett soha még ágyára, nem is közösült még
véle, miként egymással, uram, nő s férfiu szokta.
Mindezek itt nyomban várnak rád: és ha utána
isteneink Priamosz várát feldúlni megadják,
akkor a gályáid rakd meg jól rézzel-arannyal,
majd ha a zsákmányt egymás közt szétosztjuk, akhájok.
És válassz ki magadnak még húsz trójai asszonyt,
argoszi szép Helenának utána a leggyönyörűbbet.
S majd ha akháj Argosz gazdag mezejére elérünk,
légy veje néki: aként becsül ott meg, mint csak Oresztészt,
két, későn született sarját, bőségbe nevel föl.
Három lánya is él jól ácsolt háza ölében,
Khrűszothemisz meg Láodiké és Íphianassza:
hát, akit őközülük kívánsz, vidd el jegyajándék
nélkül Péleusznak házába: s olyan hozományt ad,
mint amilyen dúsat lányával senki sem eddig.
Hét gazdaglakosú várost ad néked a lánnyal,
Kardamülét, Enopét s mellettük a jófüvü Hírét,
isteni szent Phérát s Antheiát dús legelőkkel,
és kies Aipeiát, s fürttermő Pédaszosz alját:
mind tengerparton fekszik, közel ősi Püloszhoz:
mindben sokjuhu és sokbarmú emberek élnek,
s mint istent tisztelnek téged, bő adománnyal,
és jogarodnak alatta neked ragyogóan adóznak:
hát ezt adja neked, csak hagyj föl már a haraggal.
És ha az Átreidész s adománya is ennyire gyűlölt
szívednek, könyörülj legalább meg a többi akhájon,
táborszerte ki gyötrődik, s ki akárcsak egy istent,
tisztel majd téged: nagy lenne közöttük a híred.
Hektórt ölhetnéd meg, mert nagyon is közel ért már
pusztító dühvel, és azt mondja, hogy egy danaosz sem
ér vele föl, közülük, kiket eddig hoztak a bárkák."
Erre a gyorslábú Akhileusz neki válaszul így szólt:
„Isteni sarj, Láertiadész, leleményes Odüsszeusz,
kell, hogy a szót nyíltan megmondjam, vissza se fogjam,
úgy, ahogy én érzem, s ahogyan hiszem is, hogy igaz lesz,

hogy sose turbékoljatok itt nekem innen-amonnan.
Gyűlöletes nékem Hádész kapujával egyenlőn,
az, ki szivében mást rejt, s ismét más van a nyelvén.
Hát kijelentem most, mit látok a leghelyesebbnek:
azt hiszem én, hogy nem győz meg sem az Átreidész már,
s más danaosz sem, mert köszönet nem volt soha abban,
hogy küzködtem az ellenséggel örök-szakadatlan.
Mert egyet kap a veszteg ülő s aki nagy hevesen küzd;
és ugyanúgy becsülik meg a bátrat, mint a silányat.
És ugyanúgy meghal, ki sokat vív, mint aki lusta.
Mit használt nekem oly sok kínt eltűrni szivemben,
míg lelkem folyton vésznek tettem ki a hadban?
Mint a madár viszi tollatlan kicsinyeknek az étket,
hogyha elér valamit, viszi nékik, s ő maga koplal:
így töltöttem el én álomtalan éjeket egyre,
míg véres napokat vívtam végig verekedve,
víva vitézekkel, feleségeikért a csatában.
Kétszer hat várost dúltam fel a fürge hajókkal
termő Trója terén s tizenegy várost gyalog eddig:
sok gyönyörű holmit hordtam haza mindegyikükből,
hoztam s átadogattam mindet az Átreidésznak:
ő meg a fürge hajóknál várt, átvette a zsákmányt,
szétosztott keveset, s a javát ottfogta magának.
Osztott ő adományt a királyoknak s kitünőknek,
ott van mind: egyedül csak tőlem orozta el újra:
lelkemnek kedves nőmet maga bírja, no hisz csak
vígadjon, vele hálva. De mit kell akkor a trósszal
vívni nekünk? mért gyűjtött egybe ilyen hadinépet
Átreidész, nem a szépfürtű Helené ügye végett?
Tán csak az Átreidák szeretik feleségüket és más
földi halandó nem? De hiszen, ki derék meg eszes, mind
kedveli ám a magáét s gondol véle: miként én
őt szívből szeretem, bár harcon nyerte a dárdám.
Most miután elorozta a zsákmányom, s becsapott már,
meg se kisértsen, mindent jól tudok, úgyse vehet rá.
Törje fejét Odüszeusz, teveled meg a többi királlyal,
hogy mint védje a gályákat gyilkostüzü lángtól.
Már igazán sok mindent mívelt nélkülem eddig,
épített falat, és ásott árkot körülötte,
széleset és mélyet, s vert már fenekére karókat:
csakhogy még így sem tarthatja a férfiölő vad
Hektórt távol. Amíg a hadak közt én verekedtem,
még sose mert Hektór a falaktól messze csatázni,
csak Szkaiai kapujáig tört ki előre s a bükkig.
Ott megvárt egyszer, de alig menekült haragomtól.
Most, hogy a fényes Hektórral nincs küzdeni kedvem,
áldozom én holnap Zeusznak meg az égilakóknak,
és a hajóim jól megrakva, a vízre kisiklok,
s láthatod is, ha kivánod, s épp van gondod ilyenre,
hajnalban hallal-teli Hellészpontoszon úszni
bárkáim s bennük buzgón evező daliákat:
és ha a nagynevü Földrázó is kedvez az úton,
harmadnapra a sűrü-rögű Phthíába elérek.
Van sok mindenem, ott hagytam, mikor erre vetődtem;
és hozzá viszek én aranyat, vöröses rezet innen,
szépövü asszonyokat szintén meg szürke vasércet,
mit mind itt nyertem. De jutalmul amit nekem osztott,
ő maga vette el újra kevélyen, az úr Agamemnón
Átreidész. Minden szavamat csak mondd neki így el,
nyíltan: hadd legyen őrá mérges a többi akháj is,
hogyha szeretne becsapni talán közülük valakit még
ő, a szemérmetlenség-köntösü; merni se merjen
- bár kutya-szemtelen ő - a szemembe tekinteni többé:
én bíz nem segitem se tanáccsal, sem kezeimmel.
Egyszer már becsapott, megsértett: másszor ugyan nem
szed már rá, legyen ennyi elég neki: szép nyugalomban
pusztuljon: hisz eszét immár elvette a bölcs Zeusz.
Egy hajszálnyira sem becsülöm, s adománya utálat.
Még ha akár tízszer vagy hússzor olyan sokat adna,
mint ami birtoka van, s máshonnan toldana hozzá:
Orkhomenosz minden kincsét, s az egyiptomi Thébai
kincseit, ámbár ott legtöbb van a házak ölében,
s száz kapujának mindegyikén kétszáz lovasember
fér át, mind egyszerre lovakkal meg szekerekkel;
s még ha olyan sokat adna, ahány a föveny meg a porszem,
Átreidész, még akkor sem győzné meg a lelkem,
mígcsak e bántalomért meg nem bűnhődik egészen.
S nem veszem el lányát Agamemnón Átreidésznak:
szépségben vetekedjék bár arany Aphroditével,
és legyen oly dolgos, valamint a bagolyszemü Pallasz,
akkor sem veszem el: válasszon mást a seregből,
illőbbet hozzá, aki énnálam fejedelmibb.
Nékem meg, ha segítenek isteneink, s hazaérek,

otthon majd azután asszonyt Péleusz maga választ.
Van sok akháj nő Hellász-szerte s Phthía ölében,
lányai főbbeknek, kik védik a városukat mind:
azt teszem ott kedves feleségemmé, aki tetszik:
bátor lelkem amúgy is már rég ösztönöz engem,
hogy vegyek ott illő hitvest, megkért feleséget,
és mit az agg Péleusz szerzett, élvezzem a kincset.
Mert sosem érhet föl lelkemmel mindama kincs sem,
melyről mondták, hogy van a jófalu trójai várban
békében, mielőtt az akhájok sarjai jöttek;
s még az sem, melyet nyilazó nagy Phoibosz Apollón
kőküszöbével zár, sziklás Pűthónak ölében.
Mert zsákmányolhatsz tulkot, hízotthasu birkát,
szerzel sárga lovat, meg háromlábas edényt is:
vissza azonban már sohasem zsákmánylod a lelked,
sem nem vásárlod, ha kiszállt a fogak rekeszéből.
Édesanyám, az ezüstlábú Thetisz, isteni asszony,
mondta, hogy engem kettős végzete vár a halálnak.
Hogyha a trójai vár körül itt maradok verekedve,
elvész visszautam, de sosem hervadhat a hírem:
ámde ha megtérek szeretett földjére hazámnak,
elvész nagy hírem, hanem éltem hosszura nyúlik,
és gyorsan nem is ér el végzete már a halálnak.
Sőt, hiszen adnám én e tanácsot a többinek éppígy,
visszahajózni! mivel végét már nem lelitek meg
nagyfalu Trójának: nagyon is terjeszti fölébe
dörgő Zeusz a kezét, s bizakodnak benne a népek.
Hát induljatok, és az akhájok főbbjeinek csak
mondjátok ki a hírt - ez a tisztes tisztetek úgyis,
hogy valamely jobb gondolatot gondoljanak ennél,
mely megmentse hajóikat és az akháj hadinépet
görbe hajóiknál: mert ez nem visz vala célhoz,
mit kieszeltek most, mivel én még egyre haragszom.
Phoinix jobb ha marad, s nálunk pihen itt le az éjjel,
hogy velem együtt térjen a drága hazába hajómon
holnap, már ha akar: hisz nem viszem őt el erővel."
Így szólt; s erre azok mind hosszan csöndbe merültek,
bámulták a szavát, mert megmondotta keményen.
Végre a vén Phoinix, a lovag, szólalt meg eképen,
könnyre fakadva, hisz aggódott az akháji hajókért:
„Már ha szived hazatérést forgat, fényes Akhilleusz,
s fürge hajóinktól csöppet sem vágyol elűzni
pusztító tüzeket, minthogy lelkedbe harag hullt:
hogy tudnék, édes fiam, akkor hátramaradni
nélküled? Agg Péleusz teveled küldött el utamra,
aznap, hogy Phthíából téged az Átreidészhoz
küldött, még gyereket, ki nem ért a közös viadalhoz,
sem szónokláshoz, mely a férfit hírre segíti:
éppen ezért küldött, legyek én, aki mindre kioktat,
szónak szónoka légy és végbevivője a tettnek.
Így azután, édes fiam, én tőled nem akarnék
hátramaradni, de még úgy sem, ha az isten igérné,
hogy viruló fiatallá tesz, ráncom kisimítja:
mint voltam, mikor elhagytam szépasszonyu Hellászt,
hogy ne civódjam apámmal, Amüntór Ormenidésszal:
mert ő feldühödött énrám egy széphaju lányért,
kit szeretett, s közben feleségét semmibe vette,
édesanyámat; anyám folyton kért, térdem ölelve,
háljam el azt a leányt, hogy majd megutálja az aggot:
megtettem, hallgatva reá. Sejtette apám ezt
rögtön, s szörnyü Erínüszeket kért sűrü imával,
hogy tőlem született fiusarj sose üljön a térdén.
Átkos imáit meg célhoz segitette az isten,
Zeusza a földmélynek s riadalmas Perszephoneia.
Én ugyan őt le akartam döfni ezért hegyes érccel,
csakhogy egy égilakó haragom szűntette, szivembe
vetve a nép hangját, a tömegnek sűrü szidalmát,
még apagyilkosnak ne nevezzen a széles Akháia.
Ám rekeszizmomban lelkem csöppet sem akart már
mérges apámnak termeiben ténfergeni többé.
Sógorok és környékbeli jó rokonok könyörögve
kértek bár hosszan, s úgy tartóztattak a házban:
sok hájas juhot és csavarosszarvú remek ökröt
vágtak, igen sok sertés is hájban-virulóan
pörköltetni feszült Héphaisztosz lángja fölébe;
és az öregnek edényei sűrün ürültek a bortól.
Hosszu kilenc éjet töltöttek aludva köröttem:
őrt álltak, felváltva, s a tűz egyszer sem aludt ki,
egy a körülkeritett udvarnak előtere alján,
másik a tornácon, hálóterem ajtaja mellett.
Ám azután, hogy már tizedik sürü éjszaka szállt rám,
akkor az alvóház jól zárt kapuját kiszakítva

áttörtem, s könnyen kiugortam a ház keritésén,
őr meg nem látott, se fiúk, sem a szolgaleányok.
Messzefutottam utána, bejárva a tágterü Hellászt,
végre rögös Phthíát, juhok anyját értem el és ott
nagy Péleuszt, a királyt: az meg szivesen befogadva,
úgy szeretett, ahogyan későn született fiusarjat,
egyetlen sarjat, kincsek közt dús apa kedvel;
gazdaggá is tett, nagy népet adott nekem, így hát
Phthía határában lettem dolopok fejedelme.
S én voltam naggyá nevelőd, istennagy Akhilleusz,
szívemből kedvelve, hiszen mással nem akartál
sem lakomába sietni, sem enni a termed ölében,
míg nem emeltelek én térdemre, etetve előre
elvágott hússal, s oda nem nyujtottam a bort is.
Mellemen is míly gyakran eláztattad te az inget,
gyermeki módra a bort szájadból visszakucogva.
Így sokat eltűrtem, sokszor fáradtam is érted,
meggondolva, hogy úgysem adott gyereket nekem isten,
téged tettelek, isteni hős Akhileusz, a fiammá,
bútól és bajtól hogy majd te legyél, aki megvéd.
Hát, Akhileusz, fékezd nagy lelked: mert sosem illik,
ádáz szív hozzád: hisz hajlanak isteneink is,
bár több tiszteletük van, több erejük meg erényük.
S őket is áldozatokkal, szép fogadalmas imákkal,
és boritallal s illattal meg tudja az ember
engesztelni esengve, ha vétett és ha hibázott.
Vannak Imádságok, kik a nagy Zeusz lányai, sánták,
ráncos a képük, a pillantásuk tétova kancsal:
járnak a Vétek után, gonddal, lépése nyomában.
Mert ez erős és jólábú: s így mindegyiküknél
jóval előbbre szalad, legelől jár széles e földön,
s árt a halandóknak: s orvoslani, ők a nyomában.
Így aki tiszteli Zeusz közelítő lányait, annak
hasznot hajtanak ők, meghallgatják a könyörgést:
és vonakodva ki szól sértő szót s elveti őket,
kérik azonnal Zeusz Kronidészhoz eredve, hogy addig
űzze a vétke amazt, míg fájón nem lakol érte.
Hát, Akhileusz, te is adj Zeusz lányainak követőül
tiszteletet, mely sok hősnek hajlítja a szívét.
Mert ha ajándékot nem hozna az Átreidész most,
s még többet nem igérne, de még makacsul haragudnék,
én sem buzditanálak, hogy vesd messze a mérged,
s oltalmazd az akhájt, noha szörnyen rászorul erre:
csakhogy azonnal ilyen sokat ad s ezutánra is ígér,
és téged kérlelni a legderekabb daliákat
küldte, kiválasztván az akháj népből, akiket te
legjobban kedvelsz: te ezek szavait sose vesd meg,
sem jöttét: eddig nem volt vétek haragudnod.
Mert hiszen éppígy hallottuk hírét ama régvolt
hősöknek, ha heves harag ért szívükhöz, azért még
lelkük ajándékokra hajolt, kérésre kibékült.
Még az eszemben van, noha nem most, régen esett meg,
egy eset; ezt, csupa hű társ közt hadd mondom el itten.
Harcban-erős aitólok s kúrészok verekedtek
városaért Kalüdónnak, s egymást ott kaszabolták:
védeni vágytak az aitólok Kalüdónt, ama kedvest,
gyujtani vágytak a kúrészok lángjával Arésznak.
Fő oka volt az aranytrónú magas Artemisz ennek,
megharagudva, amért Oineusz neki nem mutatott be
termés-áldozatot: más isten mind lakomázott
s ő csak a nagy Zeusz lányának nem adott hekatombát,
gondatlan volt, vagy feledő: lelkébe zavar hullt.
Megharagudva a nyílszerető lány, Zeusz ivadéka,
nyomba fehérfogu vaddisznót küldött a vidékre,
s ez sok rosszat tett, Oineusz földjére berontott,
és a sudár fa előtte ledőlt tömegestül a földre,
mind gyökerestül, s mind odalettek az almavirágok.
Oineusznak fia ölte meg ezt végül, Meleagrosz,
sok városból gyűjtve vadászó férfiakat rá
és ebeket; kevesekkel a kant nem tudta legyűrni,
akkora volt, sokakat küldött bús máglya tüzére.
Ám keltett körülötte zsivajgást, vad hadilármát,
borzas bőréért, s a fejéért annak a kannak,
hősszivü aitólok s kúrészok közt a nagy úrnő.
Míg részt vett a csatákban Arész-kedvelt Meleagrosz,
addig a kúrészok szenvedtek, s kívül a bástyán,
bármi sokan voltak, lábuk megvetni se tudták.
Ám miután Meleagroszt már megszállta a méreg,
mely bölcseknek is olykor megduzzasztja a szívét,
anyja, a jó Althaia iránt gyúlt benne a méreg -
hitvese, szép Kleopatré mellé dőlt le, ki lánya
Euénosz lányának volt, ama karcsubokájú

Marpésszának, s Ídésznek, ki a földi halandók
közt legerősebb volt akkor s széplábu szerelmét
Phoibosz Apollón ellen is oltalmazta nyilával.
Termük ölében e lányt hős apja meg anyja, az úrnő,
akkoron Alküoné néven hívták, mivel anyja
sírt, szomorú sikolyát hallatva a vízi sirálynak,
messzeható Phoibosz mikor őt elorozta magának.
Őmellette hevert Meleagrosz, s marta a méreg,
átka miatt anyjának megharagudva, ki sűrűn
kérte, megölt testvére miatt szomorúan az istent:
sűrűn verte kezével a tápláló anyaföldet,
hívta nagyon Hádészt s riadalmas Perszephoneiát,
- térdre omolva csak ült, kebelét áztatta a könnye -
hogy fia haljon meg: s ezt meghallotta a Mélyben
éji-ködökben-kóborló vadszívü Erínüsz.
Kél riadó hadizaj, dobogás a kapuk közelében,
tornyot törnek a kúrészok, s őt kérik az aitól
vének, válogatott papokat küldvén követekként,
hogy jőjjön ki, segítsen, igérnek dús adományt is:
merre kies Kalüdón szántója a legtelevényebb,
ott gyönyörű ligetet válasszon majd ki magának,
ötvenholdasat ő, mely szőlő lenne felében,
más fele meg szántásra való bevetetlen ugar még.
Hosszan esengett néki szavakkal az agg lovag Oineusz,
föllépvén küszöbére magas hálóteremének,
rázta az elreteszelt ajtót, könyörögve fiának;
hosszan esengtek még nővérei, s anyja, az úrnő:
s ő makacsabb lett csak; majd hosszan esengtek a társak,
mind közt legjobban szeretett sok drága barátja;
s még így sem győzhették meg kebelében a lelket,
mígnem az alvóház már döngött sűrün, a tornyot
kúrészok mászták meg, a várost lángba borítva.
Most azután Meleagroszt szépövü hitvese kérte,
sírva könyörgött, elmondott minden nyomorú bajt,
mely azokat mind éri, akiknek városa elvész:
férfiak elhullnak, házak mind lángba borulnak;
és idegen nép hajtja a gyermekeket meg a nőket.
Hallva e rémséget, fölgerjedt benne a lélek:
s indult, szép sugaras vértjét testére felöltve.
Így a halál napját tovaűzte az aitóloktól,
engedvén lelkének: azonban dús adományuk
már nem kapta meg ő: a veszélyt így űzte el ingyen.
Hát nekem így te ne gondolkodj, ilyen útra ne vonjon
téged a daimón, kedvesem: az rosszabb, ha az égő
gályákat véded: most jőjj el, szép adományért:
s mint valamely istent, tisztelnek majd az akhájok.
Míg ha ajándék nélkül szállsz végül viadalba,
nem lesz ekkora tiszteleted, noha győzöl a harcban."
Erre a gyorslábú Akhileusz neki válaszul így szólt:
„Zeusz-táplált öreg édesapám, Phoinix, sose kérem
tőlük a tiszteletet: megtisztelt engem eléggé
Zeusz végzése, s a görbe hajóknál tartani is fog,
míg mellem lehel és kedves térdem tud emelni.
Mást mondok neked én, te pedig vesd jól a szivedbe:
lelkem meg ne zavard panaszokkal meg zokogással
Átreidész hősnek kedvezve: bizony sohasem kell
őt kedvelned, mert szerető szívem megutál még.
Szebb, ha te azt, aki engem sért, sérted velem együtt.
Vélem uralkodj, vedd a felét te a tiszteletemnek.
Ők visznek neki hírt, te maradj itt s térj nyugalomra
jó puha ágyon: s meggondoljuk, amint jön a hajnal,
visszahajózunk-é a hazánkba, vagy itt maradunk még."
Szólt, s Patroklosznak némán intett a szemével,
vessen Phoinixnak nyoszolyát, hogy a többi követnek
jusson eszébe az elmenetel hamar. Ekkor eképen
szólt szót köztük az isteni hős, Telamón fia, Aiász:
„Isteni sarj, Láertiadész, leleményes Odüsszeusz,
menjünk; úgy látom, végét sosem érjük a szónak,
hogyha ez úton járunk; ám Akhileusz üzenetjét,
még ha ilyen rossz is, gyorsan kell tudtukul adnunk,
mert ők ott ülnek s várnak ránk; csakhogy Akhilleusz
ádáz és dölyfös vad lelket hord kebelében,
és a barátságunk, gonoszul, fel sem veszi, mellyel
őt a hajók mellett másoknál többre becsültük:
irgalmatlan! más, ha megölték bár a fivérét,
vagy ha fiát, vérdíját mégis fölveszi annak:
és az ölő ott él azután is, mert lefizette,
néki pedig szive és haragos hős lelke megenyhül
vérdíj vételekor; de neked kebeledbe kegyetlen,
vad szivet adtak az istenek és mindezt csak egyetlen
lányért: hisz hét válogatottat adunk ma helyette,
s még sok mást is e kívül. Lágyítsd már meg a lelked:

tiszteld tenlakodat: fedeled fogad, íme, be minket
most az akháj sokaságból, s vágyunk, hogy teelőtted
legszeretettebbek mi legyünk mind közt a leginkább."
Erre a gyorslábú Akhileusz neki válaszul így szólt:
„Isteni sarj, Aiász, Telamón fia, nép fejedelme,
lelkem lelke szerint szóltál, úgy látom, egészen:
ám a szivem méregtől duzzad, hogyha eszembe
jut, ki az argosziak közt engem aként legyalázott,
Átreidész, mint egy jövevényt, kit semmibe vesznek.
Hát csak eredjetek, és mondjátok a hírt ki azonnal:
addig ugyan nem lesz gondom véres viadalra,
míg harcosszívű Priamosz ragyogó fia, Hektór,
nem tör a sátrunkhoz, bárkánkhoz, a mürmidonokhoz,
argoszi hőst gyilkolva, hajókat füstbe borítva.
Ámde az én sátramnál és éjszínü hajómnál
Hektór, bármi heves, hiszem én, hogy fölhagy a harccal."
Így szólt; s ők kettősfülü kelyheiket fölemelték,
áldoztak, s indultak vissza: elől nagy Odüsszeusz.
Patroklosz meg szólt, hogy a társak s szolgaleányok
Phoinixnak mielőbb vessék meg a jó puha ágyat.
Ágyat azok, mint szólt a parancs, vetekedve vetettek,
párnát és bundát, meg a vásznak könnyü virágát:
ott az öreg lefeküdt, s így várta az isteni Hajnalt.
Míg Akhileusz bent hált jól ácsolt sátra zugában:
s mellé dőlt le a nő, kit Leszboszból vezetett el
egykor, Phorbász lánya, a széparcú Diomédé.
Patroklosz vele szemben dőlt le, s az oldala mellé
szépövü Íphisz, kit neki osztott fényes Akhilleusz
elfoglalva Enűeusz várát, nagy hegyi Szkűroszt.
Közben azok meg az Átreidész sátrába jutottak,
s ott az akhájok arany kelyhük fölemelve fogadták
őket, kérdve emelkedtek föl eminnen-amonnan;
s elsőként kérdezte seregvezető Agamemnón:
„Rajta, dicső Odüszeusz, te akhájok nagynevü dísze,
mondd meg, a bárkáktól akar-é vad lángot elűzni,
vagy nemet intett, s büszke szivét még méreg emészti?"
Erre eképen szólt a sokattűrt fényes Odüsszeusz:
„Hírneves Átreidész, sereget-vezető Agamemnón,
ő nem akarja haragját oltani, sőt a haragja
még nő: nem kellesz neki sem te, se tőled ajándék.
Azt mondotta, magad gondold meg az argosziak közt,
mint mentsed meg a bárkákat s az akháj hadinépet:
s ő maga így fenyeget, hogy amint fölfénylik a hajnal,
kétsoru, jópadu bárkáit mind vízre taszítja.
És még másokat is rá fog, mondotta, beszélni,
visszamenésre, mivel végét már nem lelitek meg
nagyfalu Trójának: nagyon is terjeszti fölébe
dörgő Zeusz a kezét, s bizakodnak benne a népek.
Így szólt: megmondhatják még ezek is, követőim,
Aiász és ez a két hiradó, két bölcseszü bajnok.
S ott lefeküdt az öreg Phoinix: ő kérte, Akhilleusz,
hogy vele együtt térjen a drága hazába hajóján
holnap, már ha akar: mert nem viszi őt el erővel."
Így szólt; s erre azok mind hosszan csöndbe merültek,
bámulták a szavát, mert megmondotta keményen.
Hosszan bánkódtak némán az akháj ivadékok:
végül is így szólt harcban-erőshangú Diomédész:
„Hírneves Átreidész, sereget-vezető Agamemnón,
kár volt kérned a tisztanevű hős Péleidészt íly
számtalanul sok ajándékkal, hisz gőgös amúgy is,
most azután dölyfét méginkább nagyranövelted.
Hát ne törődjünk már ővéle: marad vagy elindul;
fog majd ő hadakozni amúgy is, hogyha a lelke
ráviszi keblében, s isten buzdítja a harcra.
Rajta azonban, amint mondom, mind úgy cselekedjünk:
menjetek el lepihenni, derék szivetek fölüdítve
étekkel, borral, mely bátorságot, erőt ád;
s rózsás ujjaival miután fölfénylik a Hajnal,
rögtön a gályáknál gyalogot gyűjts össze, lovast is
serkents, és a csatában az elsők közt hadakozzál."
Így szólt ő; s a szavát a királyok mind helyeselték,
lóbetörő Diomédésznek bámulva beszédét.
Bort loccsantva siettek mind sátruknak ölébe,
végül, az álom ajándékát átvenni, ledőltek.

17. Visszautasíthatatlan kaland

Egy utazási iroda munkatársa vagy. A főnököd különleges feladatot bíz rád. A feladat végrehajtásához el kell olvasnod az Odüsszeiát. Az eposz elolvasását követően készíts

tervezetet egy kalandos utazáshoz, mely az Odüsszeia jegyében szerveződik. Keress valós helyszíneket, készíts ajánlott útvonaltervet, programjavaslatokat, kalkulációt és határozd meg a nagy kaland időkeretét is. Az utazásnak adj nevet és népszerűsítsd évfolyamtársaid között.

18. Mesélj!

Válassz egyet Odüsszeusz kalandjai közül és írj belőle mesét! Az átalakított szöveget add elő évfolyamtársaidnak!

19. Felszólalás

Olvasd el az alábbi részletet az Odüsszeiából! Gondolj a korábbiak során általad kitalált istenre! Képzeld azt, hogy az alábbiakban tárgyalt istengyűlésre ő is hivatalos és felszólalhat Odüsszeusz érdekében, esetleg arról is beszélhet, miért érdemtelen a hős a hazatérésre, a lényeg az, hogy véleményét érvekkel támassza alá. Készítsd el az általad kitalált isten felszólalását, vedd fel a szerepét és szólalj fel az évfolyamtársaid körében szervezett istengyűlésen. A gyűlést a tárgy oktatója vezeti.

AZ ISTENEK GYŰLÉSE

ATHÉNÉ INTELME TÉLEMAKHOSZHOZ

Férfiuról szólj nékem, Múzsa, ki sokfele bolygott
s hosszan hányódott, földúlván szentfalu Tróját,
sok nép városait, s eszejárását kitanulta,
s tengeren is sok erős gyötrelmet tűrt a szivében,
menteni vágyva saját lelkét, társak hazatértét.
Csakhogy nem tarthatta meg őket, akárhogy akarta:
mert önnön buta vétkeikért odavesztek a társak,
balgák: fölfalták Hüperíón Éeliosznak
barmait, és hazatértük napját ő elorozta.
Istennő, Zeusz lánya, beszélj minekünk is ezekből.
Hát aki megmenekült meredek vészből, valamennyi
otthon volt, túl háborun és a vizek veszedelmén;
őt egyedül, hitvesre, hazára hiába sovárgót
tartóztatta Kalüpszó nimfa, az isteni úrnő
barlang öblös ölén, mivel áhította urául.
És hogy az esztendők perdültén jött az az év is,
melyhez az istenek azt szőtték, hogy visszakerüljön
már Ithakába, a küzdelmektől nem menekült meg
még a szerettei közt sem. Az isten mind könyörült már
rajta; Poszeidáón egyedül gyűlölte szünetlen
isteni hős Odüsszeuszt, valameddig csak haza nem tért.
Csakhogy az elment éppen a távoli aithiopokhoz
- kik két részre oszoltan a szélső népe a földnek
s hulló napra tekint egy részük, más a kelőre -,
hogy bárány s bikaáldozatukból kapja a részét.
Ott ült ő, lakomának örülve, s a többiek ekkor
mind az olümposzi Zeusz palotájában gyülekeztek.
S köztük az emberek, istenek apja fogott a beszédbe;
mert gondolt a szivében a gáncstalan Aigiszthoszra,
kit ledöfött Agamemnón sarja, a híres Oresztész;
őrá emlékezve beszélt a haláltalanokhoz:
„Jaj, csak örökkön az isteneket vádolja az ember:
azt mondják, a csapás mind tőlünk jön, de bizony hogy
ostoba vétkeikért szenvednek a végzeten is túl;
lám, Aigiszthosz is Átreidész megkért feleségét
sorsa fölött elvette, s a visszajövőt meg is ölte,
tudta pedig meredek veszedelmét, hisz megüzentük,
Argoszölő Hermészt küldtük ki, a messzirelátót,
hogy le ne döfje a hőst, s feleségét meg sose kérje:

mert hiszen Átreidészt majd megbosszúlja Oresztész,
rögtön, amint fölserdül s vágyik az otthoni földre.
Hermeiász megmondta, de Aigiszthosz nem ügyelt rá,
bár a tanács jó volt; s most mindért lett lakolása.”
Így szólt erre az istennő, a bagolyszemü Pallasz:
„Ó, miatyánk, Kronidész, fejedelmek legmagasabbja,
őt nagyonis méltó végzet teritette a földre;
bárcsak más is ekép pusztulna, ki így cselekednék;
csakhogy a bölcs Odüsszeuszért tépi a szívem a bánat,
messze szeretteitől aki búban tűri a sok kínt,
hullámvert szigeten, hol a tenger köldöke fekszik.
Erdővelboritott sziget, istennő a lakója,
lánya a fondorlelkű Atlasznak, ki a tenger
minden mélységét jól ismeri, tartja a roppant
oszlopokat, mik a földet, eget széttartva merednek.
Ennek a lánya nem engedi most a szegényt, a jajongót,
s bűvöli folyton lágy, hízelgőhangu szavakkal,
hogy többé Ithakára ne gondoljon; de Odüsszeusz
otthona fölszaladó füstjét bár, látni akarja
s halni kiván. S a te kedves szíved, Olümposzi, hozzá
még most sem hajlik. Hát nem tett néked Odüsszeusz
argoszi gályáknál kedvedre az áldozatokkal
tágterü Trója alatt? Mért sujtja szivedböl e düh, Zeusz?”
Erre a fellegtorlaszoló Zeusz válaszul így szólt:
„Lányom, ugyan míly szó szökkent ki fogad keritésén?
Hát tudnám-e feledni az isteni férfit, Odüsszeuszt,
őt, ki legelmésebb odalenn, legtöbbet is áldoz
mindig a tágterü égbe lakó örök isteni népnek?
Csakhogy a föld övezője Poszeidón, az haragossa
szűntelenűl, amiért Polüphémoszt megvakitotta,
isteni küklópszot, kinek ott legtöbb a hatalma
társai közt, s kit a nimfa hozott a világra, Thoósza,
meddő-tengeren-úr Phorküsznak a lánya, egy öblös
barlangban ki Poszeidónnal szerelembevegyült volt.
Akkortól Odüszeuszt föld rendítője Poszeidón
el nem emészti, de távoltartja az otthoni földtől.
Rajta viszont, most itt együtt leljük meg a módját,
hogy juthat haza végre; Poszeidáón a haragját
már tegye félre, hisz egymaga úgysem tud civakodva
minden öröklétű istennel szembeszegülni.”
Így szólt erre az istennő, a bagolyszemü Pallasz:
„Ó, miatyánk, Kronidész, fejedelmek legmagasabbja,
hát ha a boldog olümposziaknak már ez a kedves,
hogy házába a bölcs Odüszeusz hazatérjen, elérjen,
küldjük el akkor az Argoszölő Hermészt, a vezérlőt
Ógügié szigetére, hogy ott kijelentse azonnal
annak a szépfonatú nimfának: biztos a döntés,
tűrőlelkü Odüsszeusz már haza kell hogy eredjen.
S én Ithakába megyek tüstént, hogy az ő fiusarját
jobban fölrázzam s a szivét megtöltsem erővel,
hívja a fürtös akháj népet gyűlésbe, s a házból
küldje a kérőket haza mind, akik ott szakadatlan
sűrü juhát s csámpásléptű barmát kaszabolják.
Aztán elküldöm Spártába, Pülosz fövenyére,
jó apjának jötte felől hogy hírt tudakoljon,
és őt is nagy hír hordozza a földilakók közt.”
Így szólt, és gyönyörű saruját talpára csatolta,
ambrosziás, aranyos saruját, mely a tengeri úton
és a hatalmas földön vitte a szélfuvalattal;
fogta erős gerelyét, a hegyes rézzel hegyezettet,
súlyos, erős, nagy lándzsáját, mellyel leigázza
hősök hadsorait, haragossuk, erős atya lánya.
Útnakeredt, az olümposzi csúcsrol alászökkenve,
majd Ithakába megállt, Odüszeusz kapujának előtte,
udvari házküszöbön, markában a rézkelevézzel,
mint Mentész, ki barátjuk volt s fejedelme Taphosznak.
És a vitéz kérőkre talált tüstént, kik az ajtón
kívül, kocka vetésével, szivüket viditották,
ültek az ökrök bőre fölött, melyeket maguk öltek;
köztük a hírnökök és a serény szolgák raja sürgött,
voltak, akik keverőkben a bort vízzel vegyitették,
mások az asztalokat mosták lukacsos szivacsokkal
és elibük tették, vagy a sok-sok húst szeletelték.

Isteni Télemakhosz pillantott rá legelőször;
mert ott ült köztük, kedves szívét keserítve,
s látta derék apját lelkében, hátha betoppan
még valahonnan, e kérőket szétszórja a házban,
s tiszteletet kapván, házában uralkodik aztán.
Ezt képzelte a kérők közt, s meglátta Athénét;
ment egyenest kapujukhoz, mert bántotta a lelkét,
hogy vendége az ajtónál áll hosszan; eléállt,
megfogván jobbját, átvette az érchegyü dárdát,
és őt megszólítva, ilyen szárnyas szavakat szólt:
„Üdvözlégy, idegen, szivesen fogadunk; legelőször
végy lakománkban részt, azután mondd el, mi a célod."
Így szólt és bevezette: Athéné ment a nyomában.
És amikor bent voltak már a magas palotában,
mennyezetig meredő oszlophoz tette a dárdát,
szépregyalult kelevéztartó közepébe, ahol már
tűrőlelkü Odüsszeusz sok dárdája is állott,
s székre leültetvén, teritett szőttest is a székre,
mesteri műre, amelynek lábtól zsámolya is volt.
S vitte saját faragott székét oda, távol az összes
kérőktől, hogy a vendéget ne zavarja a lárma
s meg ne elégeljen sok dölyfös közt lakomázni,
és hogy messzeszakadt apjáról kérdeni tudja.
Hozta a szolgaleány a vizet s öntötte kezükre,
szép szinarany kancsót az ezüst tálkába ürítve,
hogy kezüket mossák, s a gyalult asztalt odatolta.
Majd meg a tisztes gazdasszony közibük kenyeret vitt,
és sok jó eledelt, s ami volt, osztotta örömmel;
mindenfajta husokból vitt pecsenyét a husosztó,
tálat emelve, s arany poharat tett mindjük elébe;
s töltögető hírnök lépdelt szaporán közelükbe.
S most a vitéz kérők jöttek befelé. Azután meg
széken, karszéken sorban mind megtelepedtek,
hírnökök öblítő vizet öntöttek kezeikre,
szolgálók kenyeret raktak kosarakba tetézve,
s minden borkeverőt peremig töltöttek az ifjak.
S ők kirakott kész étkek után kezüket kivetették.
Majd miután elverték végül az éhet, a szomjat,
akkor a kérőknek más gond kélt már a szivükben,
énekszó és tánc, mely a víg lakomák koronája;
hát gyönyörű kitharát helyezett a kezébe a hírnök
Phémíosznak, a kérők kényszerü énekesének.
Ő meg a húrba kapott s kezdett is zengeni szépen,
s Télemakhosz megszólította bagolyszemü Pallaszt,
hozzá hajtva fejét, hogy a többi ne értse, amit mond:
„Jó idegen, mondd, megharagudsz-é, hogyha kimondom?
Látod, ezeknek egyéb gondjuk sincs, lant szava s ének;
könnyü nekik, hisz a más vagyonát boszulatlan emésztik,
s néki fehér csontját valahol rothasztja a zápor,
míg a mezőn fekszik, vagy a vízben hányja a hullám.
Hisz csak látnák őt, hogy még hazatér Ithakába,
mindegyikük jobban sóvárgana fürge inakra,
mint bőségre, aranyra s a nagyszerü öltözetekre.
Csakhogy a rossz sors őt bizony elveszitette, nekünk sincs
már vigaszunk, ha beszéli is egy s más földi halandó,
hogy megjön; hazatértének már napja enyészett.
Most pedig áruld el nekem azt és szólj egyenes szót:
honnan jössz te, ki vagy? hol a városod és a szülőid?
míly bárkán jöttél ide, és Ithakába hajósok
hogy hoztak? s magukat kiknek vallják dicsekedve?
mert hisz hogy gyalog érkeztél ide, vélve se vélném.
S mondd nekem azt is el őszintén, hadd tudjam egészen:
most legelőször jössz hozzánk, vagy az édesapámnak
voltál már vendége, hiszen jártak palotánkban
jó sokan, és ő is forgott házába sokaknak."
Mondta az istennő ismét, a bagolyszemü Pallasz:
„Mindezeket neked én megmondom igaz szavaimmal.
Harcias Ankhialoszt vallom dicsekedve apámnak,
és a nevem Mentész, evezős Taphoszon vagyok én úr.
S most ide érkeztem bárkámon az embereimmel,
borszinü tengeren át idegenszavu néphez utazva,
mert Temeszába megyek rézért ragyogó vasat adni.

Bárkám meg kint áll, várostól távol, a parton,
Rheithron-öbölben, az erdős-lombos Néion alján.
És vendégi barátoknak valljuk mi magunkat
még az apákról; csak kérdd meg, ha kivánod, az agg hőst,
Láertészt, akiről mondják, hogy már soha nem jön
városotokba, de messzi tanyáján tűri a sok bajt,
vén szolgálójával, elébe ki étket, italt rak,
mindig, hogyha a fáradtság megszállja a testét,
míg viruló szőlősligetében csúszva botorkál.
Most idejöttem, mert mondták: már itthon időzik
édesapád; de talán elzárja egy isten az útját;
mert nem halt meg a földön az isteni fényes Odüsszeusz,
él, de körülveszi őt valamerre a tágterü tenger
hullámvert szigeten; a vad férfiak őrzik erősen,
harciasak, kik az elvágyódót el nem eresztik.
S most neked én kijelentem a jósszót, mit kebelembe
vetnek az égilakók, s amiről hiszem is, hogy igaz lesz,
bár jós nem vagyok és madarakhoz nem sokat értek.
Nem marad ő már hosszan a hőnszeretett honi földtől
messze, de még úgy sem, ha kemény vas nyűge nyügözné:
majd kitalálja, hogyan jőjjön haza, hisz leleményes.
Most pedig áruld el nekem azt és szólj egyenes szót:
néki magának, Odüsszeusznak szép szál fia volnál?
Mert a fejed formája s a szép szemed annyira rávall,
hisz sűrűn jártunk egymáshoz az édesapáddal,
még mielőtt Trójába elindult, merre a többi
legderekabb argív is eredt a nagyöblü hajókon;
attól kezdve apád nem látott, én sem apádat."
Erre a jóeszü Télemakhosz neki válaszul így szólt:
„Megmondom neked ezt, vendég, őszinte beszéddel.
Édesanyám őt mondja apámnak; nem tudom én azt:
hisz még senki se tudta, miképen esett születése.
Bár valamely boldog bajnoknak gyermeke volnék,
kit maga birtoka közt, palotáján ér az öregkor.
Ám ki a legnyomorultabb sorsú földi halandó,
én attól vagyok, azt mondják, ha föladtad e kérdést."
Mondta az istennő ismét, a bagolyszemü Pallasz:
„Lásd, nem akarták, hogy törzsed jóhíre kivesszen,
isteneink, ha ilyennek szült meg Pénelopeia.
Most pedig áruld el nekem azt és szólj egyenes szót:
mért lakomáznak ilyen sokan itt? mire jó neked ez, mondd.
Tor, menyegző? Nem látszik társaslakomának.
Jaj, be nagyon gőggel-dölyffel látszik lakomázni
szerte a házban mind; felgyúlna haragja e roppant
sok csúfságra a józannak, ki körükbe vetődnék."
Erre a jóeszü Télemakhosz neki válaszul így szólt:
„Halld, idegen, mivel ezt kérdezted s tudni kivánod:
egykor e ház úgy volt, hogy dús és tündökölő lesz,
míg az a férfiu itthon időzve a népe között élt;
mást döntöttek az istenek immár, rosszat akarva:
elrejtették őt jobban, mint bármelyik embert
eddig; mert hisz a holtért ennyire nem keseregnék,
Trója alatt ha a társai közt hullt volna csatában,
vagy ha szerettei karjai közt, harcát befejezvén:
mert neki halmot emeltek volna az összes akhájok,
s ő nagy szerzett hírt hagyhatna fiának örökbe.
Ámde a Szélviharok tovahordták dicstelen innen:
eltűnt nyomtalanul, hirevesztve, s a jajt meg a gondot
hagyta nekem. S nem is őt siratom csak ilyen keseregve,
mert az olümposziak más bajjal is elboritottak.
Mert kit a szomszédos szigetek csak körben uralnak,
Dúlikhion, Számé, s erdőboritotta Zakünthosz,
és sziklás Ithakának ahány fejedelme akad még,
mind az anyámnak kéri kezét, s fölemészti a házam.
Ő meg a gyűlöletes nászt nem veti el, de nem is tud
dönteni végképen; s ezalatt palotámat a kérők
mind föleszik; s engem magam is még szerteszakítnak."
Fölgerjedve ekép szólt hozzá Pallasz Athéné:
„Jaj, látom, nagyonis szükség van a messzevetődött
hősre, hogy ő a pimasz kérőkre kezét fölemelje.
Mert ha ma állna meg ő palotád külső kapujában,
rajta a pajzs, a sisak, s a kezében két kelevéze,
s volna olyan most, mint amilyennek láttam először
házunkban, mikor ott borozott, mulatott a körünkben,

megtérvén Ephürából, Ílosz Mermeridésztől
- mert Odüszeusz elment oda is gyorsröptü hajóján,
emberölő mérget keresett, hogy véle, mikor kell,
ércnyilait kenhesse be; ám nem adott neki abból
Ílosz, igen remegett a haláltalan égilakóktól;
édesapám meg adott neki, mert kedvelte kiváltkép; -
hát kérők közibé ha ekép keveredne Odüsszeusz,
mind gyorsvégzetü lenne, keservesnászu azonnal.
Csakhogy mindez az isteneink térdén feküszik még,
megfizet-é nekik ő, vagy sem, miután hazaért már,
termeiben; de te jól gondold át, intelek erre,
mint kergethetnéd ki a kérőket palotádból.
Rajta, jegyezd meg jól s hallgatva hajolj a szavamra.
Hívd holnap gyűlésbe az összes akháj daliákat,
mondd ki a szót mindnek, s tanuul hívd isteneinket.
Küldd el a kérőket, hogy oszoljanak otthonaikba;
édesanyádat meg, ha szivében hajlik a nászra,
küldd, térjen haza dús apjának terme ölébe:
nászát majd elrendezik ott, és kincset is adnak
rengeteget, mit a kedves lánnyal küldeni illő.
Téged meg nagyon intlek, hogyha hajolsz a szavamra:
végy húszevezős bárkát, de a legkitünőbbet,
s menj, tudakold jöttét rég elment édesapádnak,
hátha egy ember mond valamit, vagy hallod a hangját
Zeusznak, mert a halandók közt ez hordja a nagy hírt.
Menj Püloszig legelőbb s kérdd ott meg az isteni Nesztórt,
majd azután Spártában a szőkehajú Meneláoszt:
mert ércinges akhájok közt ő jött meg utolszor.
És ha talán hallod, hogy apád él és haza készül,
akkor egy esztendőt még tűrj, bármennyire őrlődsz;
ámde ha azt hallod, hogy meghalt s nincsen apád már,
akkor amint megjössz szeretett földjére hazádnak,
sírhalmot magasítsz és tiszteletáldozatot vágsz
rajta, sokat, mint illik; anyád meg férjhezadod majd.
Hogyha pedig mindezt megtetted, végbevihetted,
jól gondold akkor meg a lelkedben s a szivedben,
mint ölhesd meg a kérőket palotádnak ölében
csellel akár, vagy nyíltan: mert nem kell sohatöbbé
gyermek módra viselkedned, már nem vagy olyan csöpp.
Vagy sose hallottad, míly hírt nyert fényes Oresztész
mind a halandók közt, amiért boszut állva megölte
Aigiszthoszt, a ravaszt, ki ledöfte dicsőnevü apját?
Hát te, fiam, szintén - látom: deli-termetü is vagy -
légy oly hős, hogy a majdaniak dícsérjenek érte.
Én meg elindulok innen azonnal a fürge hajóhoz
és követőimhez, mert tán oda már a türelmük;
ám te ügyelj és tedd, ami kell, hallgass a szavamra."
Erre a jóeszü Télemakhosz neki válaszul így szólt:
„Úgy szóltál, vendég, minderről, jóakarattal,
mint apa szól a fiához; a szód soha nem feledem már.
Ámde maradj még itt, bármint sürgődsz is az útra,
hogy fürdőt végy és kedves szivedet felüdítve
drága ajándékkal térhess, örömödre, hajódhoz,
egy nagyonis széppel, mely eszedbe idéz a lakodban,
s mint amilyent szeretett vendégnek a drága barát ad."
Így szólt erre az istennő, a bagolyszemü Pallasz:
„Most ne marasztalj már: áhítozom útnakeredni.
Azt az ajándékot, mit nékem szánt ma a szíved,
add nekem át, ha megint jövök, és én elviszem akkor,
végy ki nagyon szépet, s méltó lesz majd a viszonzás."
Így szólt s útnakeredt a bagolyszemü Pallasz Athéné,
el-kiröpült, valamint a madár; s a fiú kebelébe
merszet, erőt helyezett és emlékébe az apját
méginkább fölidézte. Emez meg eszébe fogadván,
ámult lelkében, mert megsejtette, hogy isten.
S ekkor a kérőkhöz ment nyomban az isteni férfi.
Széleshírü dalos dala szólt ott, ültek a kérők
csöndben; amaz meg zengte akháj daliák hazatértét,
gyászost, mit Trójából rendelt Pallasz Athéné.
Meghallotta az isteni énekszót odaföntről
Íkariosz lánysarja, okosszivü Pénelopeia:
s asszonyháza magas lépcsőjén szállt le közéjük,
nem maga jött egyedül, két szolgaleánya követte.
És amidőn kérőihez ért le az isteni asszony,
gondosmívü tető pillére tövébe megállott,

s arca elé csillámló fátylát vonta kezével;
szorgos szolgaleány állt mindkét oldala mellé.
Könnyrefakadt és így intette az isteni lantost:
„Phémiosz, oly sok más bűvös dalt tudsz hiszen úgyis,
férfiu- s isteni-tettekről, mit hirdet a dalnok:
abból zengj egyet, míg itt ülsz köztük: a kérők
csöndben igyák csak a bort azalatt; s hagyd abba e gyászos
dalt, mely keblemben kedves szivemet szakadatlan
gyötri, hisz énrám szállt a leginkább nemfeledő gyász.
Mert oly főre kivánkozom és emlékszem örökké,
roppant híre kinek Hellásztól Argoszig ért el."
Erre a jóeszü Télemakhosz neki válaszul így szólt:
„Édesanyám, minek is sajnálod a drága dalostól,
hogy gyönyörünkre dalolja, amit csak akar? Nem a dalnok,
csak Zeusz itt a hibás, aki azt ad a búzafogyasztó
földi halandóknak mindég, ami őneki tetszik.
S nem vétek, hogy a hős danaók balsorsa felől zeng:
mert az olyan dalt dícsérik legjobban a népek,
mely a legújabbként jár körben a ráfigyelők közt.
Csak hallgassa e dalt bátran szíved meg a lelked:
nem maga volt Odüszeusz egyedül, ki nem ért haza onnan
Trója alól, hisz sok más hős is esett el a harcban.
Hát a szobádba eredj, s munkáddal foglalatoskodj,
rokka legyen gondod s a szövőszék, szolgaleánynak
ossz munkára parancsot. A szó meg a férfiaké lesz,
és legelőbb az enyém, aki úr vagyok ebben a házban."
Megdöbbenve suhant ismét termébe az asszony,
mert a fiú okos intelmét befogadta szivébe.
Szolgaleányaival fölső házába vonulva,
drága uráért sírt, Odüszeuszért, mígcsak az édes
álmot nem boritotta a szemhéjára Athéné.
Lent meg az árnyas termek ölén zsivajogtak a kérők,
mindből kélt a fohász, hogy mellé ágyba feküdjék.
Köztük a jóeszü Télemakhosz kezdett a beszédbe:
„Édesanyám kérői, ti szörnyen hetyke legények,
csak vigadozzunk most lakomázva, de lárma ne zúgjon,
mert igazán így szép hallgatni az íly dalos embert,
mint ez, hangjával ki hasonlatos isteneinkhez.
S majd ha a hajnal kél, gyűlésbe, ülésre siessünk
mindnyájan, hogy azon nektek kereken kijelentsem:
menjetek el; másutt rendezzetek íly lakomákat,
s egymásnál a sajátotokat felváltva egyétek.
Hogyha meg úgy hiszitek, hogy jobb és hasznotok is több
egy ember vagyonát ha emésztitek így boszulatlan,
nyírjátok! - s örök isteneinkhez az égre kiáltom,
vajha csak ezt nektek Zeusz egykor visszafizetné:
s akkor mind boszulatlan pusztulnátok a házban."
Ezt mondotta, s a kérők mind ajkukba haraptak,
bámulták a fiút, hogy mennyire bátor a hangja.
S Eupeithész fia, Antinoosz neki válaszul így szólt:
„Télemakhosz, bizonyára az égilakók tanitottak
ennyire nagy dölyffel szólnod s íly büszke beszéddel.
Lám, lám, végül a vízövezett Ithakába királlyá
téged tesz még Zeusz, hiszen ezt igazán örökölnéd."
Erre a jóeszü Télemakhosz neki válaszul így szólt:
„Antinoosz, harag ébred-e benned, hogyha kimondom?
Ezt is akarnám én, ha nekem Zeusz adja, elérni.
Vagy te a legrosszabbnak e sorsot tartod a földön?
Nem rossz ám, ha uralkodhatsz, hiszen akkor a házad
nyomban dúsabb lesz, s jobban tisztelnek a népek.
Ámde király az akhájok közt akad épp elegendő,
vízövezett Ithaké szigetén, ifjú is, idős is;
úr legyen egy közülük, hisz meghalt fényes Odüsszeusz;
ám itt én leszek úr, palotámban s ennek a háznak
népe felett, mit nékem szerzett fényes Odüsszeusz."
Néki meg Eurümakhosz, Polübosz fia válaszul így szólt:
„Télemakhosz, hiszen isteneink térdén feküszik még,
hogy ki legyen fejedelme a vízövezett Ithakának;
ám vagyonod bírván, légy úr csak a házadon eztán.

Oly ember ne is érkezzék, aki tőled erővel
elveszi birtokodat, míg bárki is él Ithakában.
S most, te derék, vendégedről vágyom tudakolni:
honnan jött ez a férfi; milyen tájék lakosának
vallja magát? Hol a nemzetsége s az otthoni földje?
Tán valamely hírt hoz hazatérő édesapádról,
vagy maga haszna után törekedve került ide hozzánk?
Míly hamar ugrott föl s illant tova; és be se várta,
hogy mi megismerjük: noha nem tűnt arcra silánynak."
Erre a jóeszü Télemakhosz neki válaszul így szólt:
„Eurümakhosz, hisz apámnak már odavan hazatérte:
hírnek sem hiszek én többé, ha jön is valahonnan,
jóslatokon sem csüngök már, miket édesanyám, ha
isteni jóst hív házához, tudakolgat örökkön.
Még az apákról régi barát, ki Taphoszba van otthon,
s harcias Ankhialosz sarjának vallja magát ő,
Mentésznek, s evezőt-szerető népnek fejedelme."
Így szólt Télemakhosz, de szivében tudta, hogy isten.
Ők pedig ekkor a tánchoz, a vágykeltő daloláshoz
fordulván vigadoztak, ekép várták be az estét.
És a sötét est őket még mulatozva találta;
ekkor mind hazaindult már lepihenni lakába.
S Télemakhosz, hol a pompás szép udvar közepében
messzirelátszón épült hálóterme magasra,
arra eredt lefeküdni, sokat töprengve eszében.
S ment lobogó fáklyákkal előtte a kedves, a szorgos
Eurükleia, leánya a Peiszénór fia Ópsznak;
kit rég Láertész vásárolt még vagyonából
kislányként, s húsz ökröt adott érette cserébe,
s úgy tisztelte a házban, akár kedves feleségét;
ágyában sose járt, félvén felesége haragját;
most ez hozta a fáklyát, ő kedvelte leginkább
Télemakhoszt, ő is dajkálta, mikor kicsi volt még.
Ajtót nyitva, remek hálótermébe belépett
Télemakhosz s lehevert, puha ingét is levetette
és a figyelmeslelkü anyó karjára vetette.
Ez meg rakta redőkbe az inget, majd kisimítva
s szögre akasztva azonnal a fúratos ágy közelében,
ment ki a hálóból, s az ezüst karikával az ajtót
húzta be és reteszét szíjjal feszitette szorosra.
Ő meg egész éjjel, gyapjútakaróba takartan,
töprengett utazása felől, mire küldte Athéné.

20. Before-after naplóbejegyzés Odüsszeusz hazatérése kapcsán

Képzeld magad Odüsszeusz, Pénelopé vagy Télemakhosz helyébe. Függetlenül attól, hogy melyik karaktert választod, két naplóbejegyzést kell készítened. Az első naplóbejegyzés a hazatérése előtti időkben kell hogy íródjon, a második valamikor a hazatérés után.

Az antik görög színjátszás. A tragikus triász. A thébai és a műkénéi mondakör. Az antik görög komédia megjelenése

21. Időutazás

Képzeld el, hogy hirtelen a Nagy Dionüszián találod magad az i.e. 400-as években, Athénban, korhű öltözékben, tökéletes nyelvtudással. Éppen zajlik a hagyományos drámai verseny és te néző vagy. Addig maradsz a múltban, míg el nem nyom az álom, ébredéskor ismét a saját világodban találod magad, de valami veled marad a múltból. Készíts élménybeszámolót a tapasztalataidról különös figyelmet fordítva a színházas élményeidre. A beszámoló részleteibe avasd be évfolyamtársaidat is!

22. A tragédia és a komédia

Olvassátok el Arisztotelész Poétikáját! Alkosson két csapatot a csoport. Az egyik csoport a tragédiáról, a másik csoport a komédiáról tartson előadást. Az előadás ne haladja meg a 30 percet, mindenkinek legyen feladata a csoportos munkában. Arisztotelész Poétikája a közös kiindulás, azon kívül is tájékozódjatok!

23. Kiállítás

Olvassátok el Aiszkhülosz Leláncolt Prométheusz c. tragédiáját! Készítsetek körbejárható kiállítást a tűzhozó története kapcsán! Kiscsoportokban dolgozzatok, beszéljétek meg, hogy melyik csapat melyik szövegrész kapcsán készít kiállítási tárgyat! Készíthettek rajzokat, installációkat, fotókat, videót. Az ötletek megszületését követően a kivitelezés előtt mindenképp egyeztessetek az oktatóval! Az alkotások a bemutatásakor az alapot szolgáltató szövegrész is kerüljön bemutatásra, felolvasásra!

24. Fejtsd ki a véleményed!

Ritoók Zsigmond a következőképp fogalmaz Prométheusz kapcsán:

„Prométheusz alakja nem választható el a tűztől. Ennek az emberi viszonyok síkján két aspektusa van, az egyik az embert természetéhez való viszonyát, a másik az embernek a többi emberhez való viszonyát érinti.”

Fejtsd ki írásban, hogyan értelmezed ezt a gondolatot!

25. Mindenkinek igaza van a saját szemszögéből?

Vizsgáld Agamemnón, Klütaimnésztra és Oresztész szemszögéből az Oreszteia eseményeit! Gondold végig, ki, mit, miért csinált. Légy körültekintő! Az argoszi palota lakóinak múltját is kutasd! Pelopsz, Atreusz és Thüesztész kapcsán végső következtetéseid szempontjából fontos információkra tehetsz szert. Az előzetes elmélyülést követően fogalmazd meg írásban az ok-okozati összefüggéseket, valamint azt is, kinek adsz igazat és kit ítélsz el a cselekedetei miatt!

26. Vázlat

Készítsd el Szophoklész Antigoné c. tragédiájának szerkezeti vázlatát! Írd le, mit tartalmaznak az egyes kardalok és az epeiszodionok!

27. Napló

Írd le egyes szám első személyben, a tragikus hősök bőrébe bújva, képzelt naplóbejegyzés formájában Antigonénak és Oidipusz királynak azt a napját, ami a tragédiákban megjelenítésre kerül!

28. Szerepjáték

Válassz egy monológot Antigoné vagy Oidipusz király megszólalásai közül! Értelmezd és memorizáld! A monológ előadását vedd videóra és töltsd fel a kurzushoz tartozó online

mappába! Amennyiben kedved hozzá, évfolyamtársaid előtt szóban is prezentálhatod az általad választott megszólalást!

29. Párhuzamkeresés

Végh Attila Görög tragédiáim c. esszékötetében az Antigoné kapcsán érdekes párhuzamra hívja fel a figyelmet:

Perszephoné és Antigoné

Az isten- és embervilág villámfényű összecsapásában mítoszok kelnek életre. Antigoné alakja összeolvad Perszephonéével. (Kerényi Károly nyomán Devecseri Gábor említi ezt valahol.) „Ó sír, ó nászszoba" - jajdul föl a lány, és indul a siralomházba, hogy megfizesse tartozását Anankénak. A tragédia e pillanatában a korabeli néző fejében megjelent az elrabolt, az anyját a Hádész sötétjéért odahagyó Perszephoné képe. A sír és a nászi ágy, az abszolút sötétség és a baldachinos ragyogás bennünk élő képe Antigoné panaszos mondatával egymásba olvad. Csakhogy most nem napsütötte homéroszi tájakon bolyongunk. Itt tragédiáról van szó. Ez a megfelelés a két női alak között már nem az eposz ősi, mindenen túli, isteni egységéből szűrődik alá, hanem bilincsként kattan. A lélek békéje itt már katharsziszt kíván: a tragédia nézőjét fel kell zaklatni, hogy szelleme megtisztuljon, hogy elinduljon azon az úton, amelynek végén a hátborzongatóan otthontalan világot - amely könyörtelenül elpusztítja Antigonét - otthonossá felejti.

Próbáljunk most rekonstruálni egy ilyen utazást! Legyen a nyom Antigoné jajszava, lélekvezetőnk pedig Kerényi Károly Prótogonos Koré című tanulmánya. Az első lépésen, Antigoné és Perszephoné lelki azonosításán már túl vagyunk. Perszephoné ismét két ellentétes elvet/létmódot egyesít alakjában: ő egyszerre lánygyermek és feleség. Élete egyik felét emitt, az anyjával tölti, a másik felét odalent, Hádész nejeként. Perszephoné alakja folyamatos egyenes adásban közvetíti a felnövő lány lelki megrázkódtatásának képét: ahhoz, hogy feleség lehessen, meg kell halnia mint lánygyerek. De ebben a mítoszban élet és halál kézfogója megfordítva is egymásba játszik, hiszen Perszephoné számára éppen hogy a feleség-lét jelenti a halált, s az anyával-lét az életet. Az élet megszelídíthetetlen, mindent lebíró erői megjeleníttetnek, mítoszba foglaltatnak, és a mítosz állandó továbbmesélésében kopnak elviselhetővé, míg végül, teljesen elkopva átadják a helyüket másfajta, természettudománynak és/vagy pszichológiának nevezett mitológiáknak.

A mítosz, ez a saját előfeltevéseit szóba nem hozó, saját világszemléletét meg nem kérdőjelező, önmaga számára cseppet sem problematikus beszédmód a görög világban akkor kezd erodálódni, amikor a gondolkodás megtanul relativizálni (amikor kiderül, hogy például a

barbárok is emberek, akik meglepő módon saját szemlélettel és kultúrával bírnak). Kikezdi egyfelől a filozófia, másfelől a szintén ekkortájt emancipálódó, egyre sokrétűbb költészet.

(Végh Attila Görög tragédiáim c. kiadványa 2020-ban jelent meg az L'Harmattan Kiadó – Könyvpont Kiadó gondozásában)

Foglald írásba, hogyan értelmezed ezt az eszmefuttatást, arról is írj, mivel értesz egyet és mivel nem! Álláspontodat indokold! Keress olyan nőalakokat az irodalomban, akiknek köze lehet Antigonéhoz!

30. Védőbeszéd

Olvasd el Antigoné monológját és légy az ügyvédje! Írj olyan szöveget, mely talán megváltoztathatná Kreón álláspontját!

ANTIGONÉ

Ó sírom, nászszobám, te föld odvába vájt
Örök tanyám, immár elindulok feléd,
S szeretteim felé, mert Perszephassza már
Legtöbbjüket halott népébe vette fel.
Közéjük most utolsónak megyek magam,
Pedig lett volna még az élethez jogom.
Megyek tehát, s számomra egy remény maradt:
Hogy kedvesen fogadnak ott apám s anyám,
S kedves testvérem kedvesen fogadsz te is,
Hiszen mikor meghaltatok, saját kezem
Megmosdatott, s adott rátok halotti díszt,
S a sír fölött áldoztam is, Polüneikész,
Azt is, mit szenvedek, teérted szenvedem,
Bár az, ki józan, csak helyesli tettemet.
Hiszen lett volna bár a gyermekem halott,
Vagy volna férjemé az oszló holttetem,
A várossal talán nem szállok szembe én.
Miféle törvény kényszerít ezt mondanom?
Hiszen férjem helyett másik férjem lehet,
S ha elvesztettem, más férjemtől gyermekem,
De hogyha Hádész rejti már apám s anyám,
Már nem születhet testvérem többé soha.
Ez volt a törvény, mely mindenki más fölé

Téged helyez, de bűnnek tartja ezt Kreón,
Testvérem, s vakmerő gonosznak engemet.
Most megragad kezemnél fogva, s elszakít
Az élettől, mely nászt igért, már nem fogok
Hitvest ölelni és táplálni gyermeket,
Kifosztva mindenből, baráttalan megyek
Tovább, s bár élek még, a holtak odva vár.
Az istenek melyik törvényét hágtam át?
Hogy nézzek már az istenekre én, szegény?
Szövetségest ugyan kiben remélhetek,
Ha így jutalmazták meg jámborságomat?
Ha mégis istenek szemében így helyes,
A szenvedésben ismerem fel vétkemet.
Ha meg nem én, de itt ezek vétkeztek, úgy
Csak azt szenvedjék, mit rám mértek jogtalan!

31. Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb?

Hogyan értelmezed az alábbiakat? Egyet tudsz-e érteni a leírtakkal? Ha igen, miért, ha nem, miért nem?

KAR

Sok van, mi csodálatos,
De az embernél nincs semmi csodálatosabb.
Ő az: ki a szürke
Tengeren átkel,
A téli viharban
Örvénylő habokon,
S Gaiát, a magasztos istennőt,
Zaklatja a meg-megújulót
Évről évre az imbolygó ekevassal,
Fölszántva lovával a földet.

Szárnyas madarak könnyűszivű
Népére, az erdő vadjaira
Készítik a hurkot,
A sósvizü tengerben lakozó

Halakat hálóval fogja meg
A férfi, ki ésszel él.
Szolgáivá tette okos leleménnyel
A hegyek meg a rétek állatait,
A lobogóhajú paripának és a bikának
Nyakába vetette igáját.

És a beszédet és a széllel
Versenyző gondolatot meg a törvényt
Tanulja, a városrendezőt,
Lakhatatlan szirteken
Tűző nap forró sugarát s a fagyot
Kikerülni ügyes, mindenben ügyes,
Ha akármi jön, ám a haláltól
Nem tud menekülni,
De gyógyírt a nehéz nyavalyákra kigondol.

Ha tud valamit valaki,
Mesteri bölcset, újszerűt,
Van, ki a jóra, van, ki gonoszra tör vele.
Ki a földnek törvényeket ad,
Jogot, mit az isteni eskü véd,
Az a városban az első; de hazátlan,
Akinek jó, ami nem szép.
Tűzhelyemnél nincs helye.
Ne ossza meg tervét sem az velem, ki így cselekszik.

32. Jellemrajz

Jellemezd Euripidész egy általad választott tragikus hősnőjét!

33. Szereposztás

Képzeld el, hogy valamelyik eddig tanult görög tragédiát színpadra kell alkalmaznod! Te vagy a rendező, az évfolyamtársaid a színészek. Írd le, melyik tragédiát választanád és miért! Készíts szereposztást! Néhány mondatban indokold a választását szereposztás tekintetében is!

34. Állásfoglalás

Az alábbi szövegrész elolvasása után foglald írásba, hogyan vélekedsz Médeia cselekedeteiről!

Végh Attila Görög tragédiáim c. esszékötetében a következőket írja a Médeia kapcsán:

Az átok ereje

Médeia nem egyszerű családból származik: anyja Hekaté, nagynénje Kirké, nagyapja Héliosz. Sorsa emberi, dühe isteni. És az isteni bosszú több szempontból jogos még a polisz lakóinak jogértelmezése szerint is. Mert a jogrendet Iaszón sértette meg azzal, hogy megszegte Médeiának tett házassági fogadalmát. Márpedig ez a fogadalom Zeusz színe előtt tétetett. És ha abban a világban valaki megsértette a rendet, akkor a sértettnek joga volt bosszút állni. Médeia történetét azonban ez még nem emelné tragikus üggyé. Ehhez a bosszúnak olyan mérvűnek kell lennie, hogy megrázza a nézők lelkét, hogy kivesse őket a nyugodt társadalmi létezés akolpárájából. A görögökről című esszéjében Cs. Szabó László írja: Maguk az ógörögök halálos komolyan vették az átkot (sok faluban még mindig), s épp annyira komolyan azt is, hogy a legrettentőbb bosszú is jogos egy hitszegőn, aki megszegte a zsivány becsületet, vagy visszaélt egy élettárs vak bizalmával. Médeianem volt a szemükben elvadult nőstény s barbár boszorkány, amikor megölte gyermekeit; kétszeres rémtette maximálisan kegyetlen, de érthető kiegyenlítés egy áruló férjjel szemben, aki idegen földön, idegenek közt akarja elhagyni politikailag előnyös, új választottjáért. A szerző úgy folytatja, hogy szerinte Médeia megbecsültsége közel Antigonéával azonos a görögök körében. Mindezt jelzi az is, hogy a kar (amely itt a helyi asszonyokat, Médeia barátnőit képviseli) a kezdetekkor arról biztosítja Médeiát, hogy a dikaioszüné (a bosszú jogosságának) megítélése tekintetében vele egy követ fúj:

...endikósz gar ekteiszé poszin, Médeia,
penthein d' u sze thaumadzó tükhasz.
...mert joggal bünteted meg férjedet, Médeia.
Sorsod hogy panaszlod, nem csoda.

A gyerekek tervezett megölésének rettenetét kezdetben csorbítja az a tény, hogy a nőre és fiaira száműzetés vár. Márpedig abban a korban ez szinte azonos volt a halállal (vagy legalábbis a koldusléttel):

...s ha meghaltak, be engem mely város fogad?
Ki nyújt oltalmul földet és biztos lakást

vendégbarátként, s védi meg személyemet?
Nincs ember.

Médeia gyerekgyilkossági terve tehát a drámának ezen a pontján is (amikor pedig a gyerekgyilkosság még választható, hiszen még nem kattant rá a kényszer bilincse) védhető. Ekkor még az lehet az érv, hogy az anya a nyomorúságos, lassú pusztulástól menti meg fiait, ha gyorsan ledöfi őket. Később változik a helyzet, mert kiderül, hogy Iaszón engedékenyebb Kreónnál, hiszen ő kész rá, hogy eljárjon családja jövője érdekében („jelt vihetsz barátaimnak, hogy jól bánjanak veled"), de ekkor már késő. Ekkor a fiúk megölése már nem indokolt. Csakhogy a kocka el van vetve, a mérgezett peplosz már elküldetett Glaukénak, a sors ráfordul a célegyenesre. Médeia egy rövid vívódási monológ után úgy dönt, beteljesíti a tragédiát.

A mostani érv a gyerekgyilkosság mellett a következő. Ha Médeiát mint méregkeverőnőt elítélik Glauké haláláért, Kreón vagy a nép bosszúja nyilván eléri gyermekeit is. (Ahogy az egyik mítoszváltozat szerint ez meg is történik a fiúkkal, akit anyjuk Héliosz oltáránál magukra hagy.) És Médeia dönt:

Az ellenség kezére adni nem fogom,
hogy bántalmazzák két szülöttemet - nem én!
Mindenkép meg kell halniok, s ha sorsuk ez,
inkább ölöm meg őket én, ki szültem is.
Nincs már kiút más, így lesz, elvégeztetett.

A gyerekek meghalnak, Iaszón pedig gyászbeszédében Médeiát - akinek alakfejlődési íve a tragédiában korábban a csúcsra jutott, hiszen Euripidész által az általános női sors szimbólumává vált - visszatolja az idegen státuszába: ...és mikor már asszonyom lettél és szültél két szép gyermeket nekem, megölted őket, indulatból ágyadért. Ilyet nem merne tenni hellén nő soha, kiket mellőzve én téged méltattalak a nászra: íme, ellenséget vettem el...

Ha ezek után is eszünkbe jut még Cs. Szabó László, akkor még nagyobb csapatokban rohannak meg bennünket, késői nézőket a kérdések. Hogy lehet Antigoné morális megítélése azonos Médeiáéval? Hiszen ő nem ölt meg senkit. Hogyan lehetséges, hogy a görögök számára a görög nő sorsának emblematikus alakjává válhatott a saját gyerekeit elpusztító barbár varázslónő? Oidipusz tragédiáját figyelve azzal a megdöbbentő ténnyel szembesültünk, hogy a

keresztény típusú szándéketika a görögöknél „nem játszik”. Oidipusz akkor is bűnösnek érezheti magát, ha soha nem akart rosszat, mert abban a korban a tett volt a lényeges, nem a szándék. Ezt még elfogadjuk. Médeia történetében viszont a helyzet éppen fordított: nem a tett a lényeges, hanem a szándék. Médeián sérelem esett, amit meg kell bosszulni. Úgy látszik, hogy a bosszú foka irreleváns. Ha nem az volna, akkor a görögök Médeiát - tekintve, hogy a rajta esett sérelemmel nem arányos a bosszú - egyszerű őrültnek tartanák, de nem ez a helyzet. Médeia sorsa - hasonlóan Antigonééhoz - a közösségi etika és a belső morál összeütközésének példájává nemesedett, így állta ki az idők próbáját. Ez a mi számunkra érthetetlen, még akkor is, ha találtunk enyhítő körülményt. Pontosabban: megérteni képesek vagyunk a tettet, de sem együtt érezni nem tudunk Médeiával, sem az általános nőit nem tudjuk tisztelni benne. Ha a kedves olvasó úgy érzi, hogy mégis képes erre, akkor minden irónia nélkül, őszintén - Heidegger együtt - csak gratulálni tudok, mert ez annak a jele, hogy tud görög módon gondolkodni. Hogy a bosszúálló nő sorsának tükrében a korabeli nők általános helyzetét kell látnunk, azt Médeia nagymonológja adja tudtunkra a dráma elején. A megcsalt feleségről megtudjuk, hogy érti ő a polisz rendjét, és sosem akarta megsérteni. („A város tetszését, ki vendég, nyerje meg.") Ezután következik a nők sorsa fölöttigyönyörű lamentáció.

Az összes ésszel bíró élőlény közül
legrosszabb sorsuak mi, asszonyok vagyunk.
Előbb férjet kell vásárolnunk rengeteg
kincsért, kit aztán testünk zsarnokul fogad.

Itt már nyilvánvaló, hogy túlemelkedtünk a görög-barbár dichotomia síkján. Médeia minden asszonyért szól. És hogya nők sorsa reménytelen, az is kiderül hamar:

Azt mondják rólunk: életünk veszélytelen,
hisz otthon élünk, - ők dárdával küzdenek;
pedig nem úgy van! Háromszor megállanék
inkább a pajzs mögött, mint szüljek egyszer is. (KG)

Ha most még egyszer utoljára, mintegy búcsúzóul nekifutunk a dolognak, akkor hősnőnk alakja kissé éteribb fényben jelenik meg előttünk. Képzeljük el, hogy az ideák birodalmában vagyunk. Innen nézve a majdani gyerekgyilkosság nem más, mint performance: egy igazság felmutatása. A minden reményen túli igazságé, amelynek jegyében a nyomorult egy napig élők

napjai telnek: hogy nincs jövő. Hallom: az ideák birodalma iránt érzéketlen olvasók most magukban azt firtatják, hogy vajon a gaztettet, amelynek jogosultságát morálisan nem vagyunk képesek belátni, sikerülhet-e megérteni Euripidész társadalomkritikai, vagy esetleg Végh Attila pesszimistaontológiai hevülete örvén. De ez nem számít. Eszembe jut a román rendezőnek, Pintiliének A tölgy című filmje. A film a Ceauşescu-diktatúrában élők mindennapjairól szól. A város határában van egy öreg tölgyfa, ez alatt üldögél gyakran a szerelmespár. A film zárójelenetében is itt ülnek. A lány a fiú szemébe néz, és azt mondja: „Terhes vagyok." Az ránéz, és így felel: „Egy gyerek? A saját kezemmel fojtom meg.

(Végh Attila Görög tragédiáim c. kiadványa 2020-ban jelent meg az L'Harmattan Kiadó – Könyvpont Kiadó gondozásában)

35. Ókomédia szerkezeti vázlatának elkészítése

Az ókomédia (vagyis Arisztophanész műveinek) mintájára készítsétek el egy lehetséges komédia szerkezetének és cselekményének vázlatát, ami egy, a mai közvéleményt foglalkoztató kérdés körül játszódik, azt gúnyolja, nevetteti ki. Az elképzelt komédiának adjatok címet, nevezzétek meg a szereplőit is! 5-6 fős csoportokban dolgozzatok! Szemináriumi órán minden csoport adjon elő egy jelenetet az elképzelt komédiából!

36. Kellékgyártás

Készíts kotornoszt! A feladat lényege nem az, hogy lemásold az antikvitás során alkalmazott kotornoszok minőségét, a feladat az, hogy készítsd el a saját kotornoszodat! A te fantáziád kotornosza milyen?

A görög líra kialakulása. A jambusköltészet. A kardalköltészet

37. Időmértékes gyorstalpaló

Tanulmányozd a sorfajtákat! Jelöld a példasorokban aláhúzással a verslábakat!

Hexameter

Az ógörög költészet egyik legrégebbi sorfajtája a hexameter. Elsősorban az eposzok és a „homéroszi" himnuszok versformájaként közismert.

A hexameter hat lábból álló daktilikus verssor. A daktilust általában helyettesítheti a spondeus, de az 5-6. láb, azaz a sorzárlat mindig — ◡◡ | —◡ ritmusú adóniszi kólon. A tiszta daktilikus sor élénk és gördülékeny, a sok spondeus lassít, monotonná tesz. Metszet a hexameter ritmusképletében nincs, de értelmi metszet a sor közepén gyakran van, többnyire a 3. daktiluson vagy a spondeuson belül, az első szótag (az arszisz) után, a verssor így nem törik meg. Második metszet gyakran található a 4. láb után, így a zárlat még erősebb.

— ◡◡ | — ◡◡ | — ◡◡ | — ◡◡ | — ◡◡ | —◡

Az Iliász és az Odüsszeia sorainak elemzése nagyban segíti a gyakorlást.

Pentameter

A pentameter önállóan ritkán szerepel, legtöbbször a disztichonok második sorát alkotja. A neve szerint 5 lábból áll, valójában 6-ból, de a 3. és a 6. láb csonka, szünet egészíti ki. A klasszikus pentameter első felében csak az egyik daktilus helyébe léphetett spondeus, a sor második fele kizárólag daktilusokból állt.

— ⏑⏑ | — ⏑⏑ | — **X** || — ⏑⏑ | — ⏑⏑ |— **X**

Például:

Juhász Gyula: Ovid tavaszdala

Disztichon

A disztichon sorpár, egy hexameterből és egy pentameterből áll.

Például:

S kedvelem azt, aki bölcs, és Aphrodité meg a Múzsák

Szép adományairól zengve szeretni tanít

(Anakreón: Gyűlölöm)

Aiol versritmus

Az **aiol versritmus** az időmértékes ritmusnak a lírai versekben kialakult, gazdag rendje. Korábban az ógörög költészetben csak a hexameter és a disztichon volt használatos, az ún. daktilikus versformák. Az aiol nyelvjárású lírában a többféle tartalom kifejezésére számos más versláb (pl. a jambus és a trocheus) és kólon is kifejlődött, és rövid idő alatt kialakult az időmértékes versszerkezetek ma ismert csaknem teljes választéka:

Az aiol ritmusrend jellemzői: az állandó ritmusú sorok (a szapphói, az anakreóni, az alkaioszi, az aszklepiadészi, a glikóni stb.). A sorok első két szótagja általában közömbös (ez az "aiol bázis").

Szapphói 11-es sor

A **szapphói 11-es sor**: a hendekaszillabusok egyike. A sort lehet trocheusokból állónak tekinteni, de a 3. láb daktilus; a 2. láb lehet spondeus is. (Ha nem lábakra, hanem kólonokra tagoljuk, akkor a metszet vagy a 3. szótag után helyezkedik el, vagy az 5. után.)

A képlet verslábakra tagolva: — ∪ | — ∪ | — ∪ ∪ | — ∪ | — ∪

Lábakra tagolás nélkül: — ∪ — ⏑ — ∪ ∪ — ∪ — ⏑

Például:

Tarka trónszékű kegyes Aphrodité

Adóniszi sor

Az adóniszi sor képlete: — ◡ ◡ — ◡̲

Szapphói strófa

A szapphói strófa: 3 tizenegyes szapphói sorból és egy adóniszból áll.

Például:

Tarka trónodról, ravasz istenasszony,
mért küldesz nékem, szerelemkirálynő,
bút és bajt mindég. Te örök leánya
fényes egeknek?

Szapphó: *Aphroditéhoz* **(Babits Mihály fordítása)**

Álld helyed bátran, ha szorít a sors, és
légy szilárd; viszont okosan, magad vond
össze, hogyha kedvez a szél, tulontúl
büszke vitorlád.

Horatius: *Licinius Murenához* **(Szabó Lőrinc fordítása)**

Partra szállottam. Levonom vitorlám.
A szelek mérgét nemesen kiálltam.
Sok Charybdis közt, sok ezer veszélyben
Izzada orcám.

Berzsenyi Dániel: *Osztályrészem*

Anakreóni 7-es

Az **anakreóni 7-es** negyedfeles jambusi sor, képlete: ◡̲ — ◡ — ◡ — ◡̲

Anakreón számos sorfajtája közül ez az egyik legmaradandóbb, Csokonai is előszeretettel alkalmazta.

Például:

A nők azt mondogatják:
Anakreón, öreg vagy,
[...]

Anakreón: *Anakronteia* **(Devecseri Gábor fordítása)**

Most jázminos lugasban,
E nyári hűvös estvén,
Lillámmal űlök együtt:
[...]

Csokonai Vitéz Mihály: *A boldogság*

A színes éjszakában
robognak a batárok,
[...]

Juhász Gyula: *Anakreoni dal*

Alkaioszi strófa

Az **alkaioszi strófa**: ünnepélyes hatású négysoros szakasz. A felépítése:

1-2. sor: 11 szótagos **nagy alkaioszi sor**: ⏑̲ — ⏑ — ⏑̲ | — ⏑ ⏑ — ⏑ —

3. sor: 9 szótagú, ötödfeles jambikus: ⏑̲ — ⏑ — ⏑̲ — ⏑ — ⏑̲

4. sor: 10 szótagú kis **alkaioszi sor**: — ⏑ ⏑ — ⏑ ⏑ — ⏑ — ⏑̲

A **nagy alkaioszi sor** hendekaszillabus jellegű, metszetes, a jambus uralkodik benne, a 4. "láb" anapesztus. Az 1. és az 5. szótag lehet hosszú is.

A **kis alkaioszi sor** trochaikus kicsengésű, az első két "láb" viszont még daktilus.

Például:

Nem értem ésszel, honnan is ér a szél,
mert egyszer innen zúdul az ár felénk,
majd onnan - így futunk e kettő
vész közepette sötét hajónkkal.

Alkaiosz: *Az állam hajója* **(Franyó Zoltán fordítása)**

Ne bánd, a holnap mit hoz; akármire
ébreszt a sors, vedd tiszta haszonnak; és
ne vesd meg, ne kerüld, barátom,

a szerelem gyönyörét s a táncot,

[...]

Horatius: *Thaliarchushoz* **(Szabó Lőrinc fordítása)**

De jaj, csak így jár minden az ég alatt!
Forgó viszontság járma alatt nyögünk,
Tündér szerencsénk kénye hány, vet,

Játszva emel, s mosolyogva ver le.

Berzsenyi Dániel: *A magyarokhoz* (Romlásnak indult...)

Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved

S önts az erőd a reménytelenbe.

József Attila: *Juhász Gyulához*

38. Verslábak felismerésének begyakorlása

A leggyakoribb verslábak mindegyikére keress tíz szót! A tíz szó megtalálása után jelöld az Iliász vagy az Odüsszeia első énekének minimum első három oldalán a verslábakat!

39. Hexameter írása

Írd meg Akhilleusz sírfeliratát hexameterben!

40. Disztichon írása

Írd meg Pénelopé vagy Télemakhosz örömét disztichonban miután tisztázódik, hogy ki kicsoda!

41. Elemzési feladat

Készítsd el Alkaiosz Bordalának elemzését! Az elemzést követően írd meg saját baráti társaságod „bordalát” követve az időmértékes formát!

BORDAL

Jőjj, igyunk! Sose várj mécsre. A nap már csak egy ujjnyi tán,
Vedd le hát, szeretett társam, a nagy szépdiszü kelyheket:
gondűzőül adott bort minekünk Zeusz s Szemelé fia,
embereknek: egészen tele töltsd, harmada bor legyen
és kétharmada víz, és azután rajta, kupát kupa
kergessen...

(Devecseri Gábor fordítása)

42. Alkotói feladat

Olvassátok el a Szapphó alábbi versét, majd írjatok verset a szerelemféltésről/féltékenységről betartva a szapphói strófa ritmusát és követelményeit!

Úgy tünik nékem...

Úgy tünik nékem, hogy az istenekkel
egy a férfiú, aki szemben ülhet
véled és édes szavadat közelről
hallja, hogyan szól,

s ezt a vágykeltő nevetést, amelytől
felszökik mellem közepén a szívem;
hisz ha látlak s bár kis időre, hangot
nem tud a nyelvem

adni, megtörvén elakad, s a könnyű
tűz egész bőröm befutossa végig
nyomban, és nem lát a szemem se, zúgván

zúg a fülem már.

És veríték önt el, egész valómban
reszketek, fűnél szinem íme zöldebb,
s mint ki végéhez közelít, olyannak
látszom, Agallisz.

Tűrni kell mindezt, ha ez így van, úgyis...

(Fordította: Devecseri Gábor)

43. Epigramma írása Anakreón szellemiségében

Olvasd el Anakreón Gyűlölöm kezdetű epigrammáját, majd készíts saját epigrammát, mely a gyűlölöm-szeretem ellentéte köré épül! Az alkotás során tartsd be az epigramma műfaji követelményeire vonatkozó szabályokat!

Anakreón: Gyűlölöm

Gyűlölöm, azt aki telt kupa mellett,bort iszogatván,
háborút emleget és lélekölő viadalt.
S kedvelem azt ,aki bölcs és Aphrodité meg a Múzsák
szép adományairól zengve szeretni tanít.

(Fordította: Radnóti Miklós)

44. Elemzés

Olvassátok el és elemezzétek Pindarosz ódáját!

AIGINAI PÜTHIÁSZNAK

ΑΙΓΙΝΗΤΗΙ ΑΓΕΝΕΙΩΙ ΠΑΓΚΡΑΤΙΑΣΤΗΙ

(V. nemeai óda)

Én nem vagyok szobrász, tehát
nem teremtek posztjukon holtmegmerevedve csak álló szobrokat.
Mézizü énekem, ó, bár
vinne akármi teherhajó, vitorlás
Aiginából, hogy világgá híresítsd
Lampón fiát, bajnok Pütheászt, a birkozót,
ki Nemeában nyert diadalkoszorút,

bár zsenge pihe állán alig
látszik: a szőlő bolyhos anyja.
Hálaajándékot adott
dárdaharcos bajnokoknak:
Zeusz, Kronosz és az arany Néréidák
sarjainak, meg a vendégtől szeretett honi földnek, s városának,
mely hogy izmos-férfi-termő s jó hajós
legyen: imádkoztak a Zeusz Hellániosz
oltára mellett égre emelve kezük
Endáisz ismert két fia
s a zord-erős Phókosz király, kit
tündér Pszamatheia hozott
világra tenger partfövényén.
Szégyelek szólni a tettről,
melyet inkább vakmerőn, mint jogosan
tőn Péleusz és Telamón,
s hagyták el ismert szigetük...
S mi űzte Oinónébül e zord
hősöket el, milyen isten... Állj, szavam!
Nem jó, ha a teljes igazság meztelen
tárja arcát. Gyakran az éppen a bölcs, aki tud
hallgatni róla.
Ember-szerencsét, kézerőt,
vaskarú harcot ha épp magasztalok: úgy a nyomomról - mérhetik -
messzire szökken a lábam.
Könnyü-nagy lendületű a térdem. Át a
tengerentúlra röpülnek a sasok.
Azoknak ott a Pélion alatt míly szivesen
dalolt a Múzsák kórusa - köztük Apollón:
hét húru lantját színarany
szép pöngetővel zenditette
más-másnemű dalt pöngetőn.
Ők először, kezdve Zeusszal,
zengik az isteni Thétiszt, Péleuszt:
Krétheusz anda leánya,
Hippolüté hogy akarta őt csalárdul
fogni hálóba, s a Magnétek urát,

párját - merész fortéllyal ármányos mesét
szővén - meggyőzte: vétke van ellene, mert
Péleusz az ő hitves hüségét megkisértette Akasztosz
ágyán! A való pedig épp
ellenkező: csábítsa el őt, a
nő maga kérte rajongó
szenvedéllyel. Visszaborzadt e sikos
szótól a vitéz, elutasította a nőt, félve a
vendégbarát-őr Zeusz boszuját.
Észbevevén ezeket az istenek
királya, a fellegadó, bólintva rá
úgy itélt: Péleusz vegyen el egy aranyuszonyú
Néréidát, s hogy
légyen veje: rávette Poszeidaónt, ki Aigeából
járt el a nagyhirü dór Isztmoszba, hol
víg fiukar csoda nádsípfújva fogadja az istent - s birkozásban
nagy merészen összemérik izmukat.
Minden ügyünk eldönti a velünkszületett
Sors. Aiginában tégedet, Euthümenész,
karjába vont a Győzelem,
s más-másnemű himnusz magasztalt. -
És most a nagybátyád, kinek
nyomdokán jártál, dicsőít,
s véreid is vele, győztes Pűtheász!
Nemea szülte szerencséd,
s a honi hónap, amit szeret Apollón.
Mind legyőzted megjelent kortársaid
honn, s Nászosz e szépvölgyü dombján. Felvidít,
hogy városszerte vínak e hősi dijért.
Tudd meg, Menandrosznak köszönheted, hogy annyi fáradalmad
mézízü gyümölcse tied.
A legkülönb edzők Athénben
vannak. Azért ne huzódozz,
ha megénekelni jössz Themisztioszt:
jól add ki a hangodat és
vond fel vitorlád teljesen,

s zengd: birkozásban, s hősi ökölharcban elért Epidauroszban ikergyőzelmet is! És Aiakosz szentélye szép
csarnokába vitte virágkoszorúit a szőke Kháriszokkal.

(Jánosy István fordítása)

45. A szöveg zenesigének megérzése

Olvassátok el Pindarosz Apollónhoz szóló ódáját! Az óda elolvasását követően rendeződjetek legalább két csoportba és készítsetek ritmusos feldolgozást a szövegből. Gyakoroljátok ki az általtok kreált felolvasási módozatot, majd mutassátok be évfolyamtársaitoknak az eredményt. Az nagy segítsék ennél a feladatnál, ha az oktató prezentál egy ilyen jellegű ritmusos felolvasást, esetleg vetít egy zenei feldolgozást tartalmazó videót.

Óda

Lantodon, ó, jó Apolló
Isteni szép zene szól!
Hallatára ünnepi-dísz,
Múzsa lányok tánckara
Várja a hívó szót!
Dal és tánc a lényed,
Tárd ki nékik bőben a kincseidet!
A szív a lélek,
De még a vad vihar is szelidül!
Lantodon, ó , jó Apolló
Dal zendül!

Pindarosz (Kr.e. V.sz.)

Az antik filozófia és a görög próza fejlődése

46. Felszólalás. Állásfoglalás

Olvasd el Platón Lakomáját és készíts saját felszólalását a témában. Képzeld magad az értekezők körébe! Évfolyamtársaiddal egymást váltva a beszédben elevenítsétek meg a Lakomát!

47. Hogyan értelmezed?

Fejtsd ki a véleményedet írásban az alább olvasható részlet kapcsán!

„De először is meg kell értenetek, minő az ember természete, és mi minden baj érte. Egykori természetünk ugyanis egész más volt, mint ez a mostani. Először is az ember akkor háromnemű volt,

nem mint most, kettő: hím és nő, hanem harmadikul még e kettő elegye is, amely ma már kiveszett, csak a neve maradt fönn. Ez volt ti. a "hímnő", alakja és neve a kettőnek: férfinak és nőnek összetétele. Most már kiveszett, neve is csak csúfnévként maradt fönn. Mindhárom fajta ember gömb alakú volt, háta és oldala körkörös. Négy keze volt, combja ugyanannyi, mint keze; gömbölyű nyakán két arca, egymáshoz teljesen hasonlóak, és a két szemközt néző orcának egyetlen kobakja. Négy fülük volt, szeméremtestük kettő, és így tovább minden más micsodájuk - ahogy mindebből ki-ki elképzelheti. Fölegyenesedve jártak, úgy, mint most, s bármely irányban mozogtak. Ám ha száguldani akartak: mint a cigánykereket hányók, akik kezükön-lábukon buckóznak - körbe a nyolc végtagjukra nehezkedve gurultak. Azért volt három fajtájuk, mert a Naptól származtak a férfiak, a Földből a nők, és a Holdtól azok, akiknek részük volt mindkettőből. Gömbölyűek voltak maguk is, a járásuk is, hiszen szüleikre hasonlítottak. Erejük, hatalmuk iszonyatos volt, ádáz felfuvalkodásban feszengtek, az istenekre is kezet emeltek, hiszen amit Homérosz Ótoszról és Ephialtészről mesél, az róluk szól, hogy ti. megostromolták az Eget, az istenek leigázására. Ekkor Zeusz és a többi istenek tanácsot tartottak, mit kezdjenek velük, de nem sütöttek ki semmit, nem volt tanácsos ugyanis megölni őket, ahogy a gigászokat mennykövekkel kalapálták el, hiszen akkor az emberektől kapott minden áldozatnak és tiszteletajándéknak befellegzenék - viszont azt se tűrhetik, hogy tovább így betyárkodjanak. Végre Zeusz nagy nehezen kibökte: "Azt hiszem, kisütöttem, mint maradjanak fönn mégis az emberek, úgyhogy azért véget is vessünk féktelenségüknek, meggyöngítvén őket. Nohát, egyenként kettényesem őket, és így gyöngébbek lesznek, s ugyanakkor nagyobb számuk révén még hasznosabbak. És majd, fölegyenesedve, két lábon járnak. Ha aztán ismét betyárkodni méltóztatnak, és megint nem nyughatnak, akkor újra kettészelem őket, aztán egy lábon szökdécselhetnek." Erre kettévágta őket, mint a gyümölcsöt szokás, ha meg akarják aszalni, vagy ahogy a főtt tojást vágják el hajszállal. Kettényesvén mindegyiket, megparancsolta Apollónnak, hogy fordítsa meg a fejüket, s fele-nyakukat a vágás felé, hadd szúrja az folyton a szemüket, hogy tanuljanak tisztességet - a sebet meg hegessze be. Apollón erre eltekerte az ember arcát, bőrét mindenfelől odahúzkodta, amit ma hasnak nevezünk, és ahogy a pénzeszacskót összefogják, összemarkolta egyetlen szájjá, és a has kellős közepén bekötötte - ezt hívják köldöknek. A többi sok-sok ráncot, szétsimította, és kiképezte a mellkast, lévén olyan szerszáma hozzá, mint a cipészeknek van, amivel a sámfán elsimítják a bőr ráncait, és csak néhány redőt hagyott meg a has- és köldöktájon, hajdani állapotukra való emlékeztetőül. Miután az emberi természet így kettéhasíttatott, ki-ki sóvárgott a másik fele után: egymást átkarolták, és úgy tartották átölelve, mert csak egyesülni áhítoztak, és inkább meghaltak az éhségtől és tétlenségtől, mert egymás nélkül semmit sem akartak csinálni. És amikor az egyik fél meghalt, és megözvegyült a másik, az élve maradt egy másik magános felet keresett, és azzal fonódott össze, akár ha egy teljes nőnek félbemetszett felére lelt, mai értelemben vett nőre, akár egy férfiéra, és sorra így sorvadtak el. Végre Zeusz megkönyörült rajtuk, és újabb fortélyt eszelt ki: áttette előre a nemi szervüket, ugyanis az eddig hátul volt, és nem egymással bakzottak, hanem csak úgy a földbe, mint a kabócák. Szervüket Zeusz áthelyezte előre, s így lehetővé tette, hogy egymásban termékenyüljenek, a férfi a nőben avégből, hogy ha férfi nőre lel; ölelésével anyává tegye, és így szaporodjanak; ha viszont férfi férfival

kel egybe, legalább gyönyörüket leljék benne, és kielégülten lássanak a dolgukhoz, és teremtsék elő, ami még az élethez kell. Azóta gerjed az emberekben egymás iránt szerelem - ez varázsolja vissza őket hajdani állapotukba, s megkísérli a kettőből eggyéforrasztásukat és az emberi természet megorvoslását. Tehát mindegyikünk egy egész ember fele, egyből vagyunk kettőbe vágva, mint a félszegúszóhal. Mind csak keressük hiányzó másik felünket. Azok a férfiak, akik egy hajdani kétneműnek, úgynevezett "hímnőnek" a hasadmányai: a nőkre vágynak, és közülük kerül ki a sok házasságtörő. A férfirajongó, kikapós némberek is ezek utódai. Azok a nők viszont, akik eredetileg is nőből hasadtak szét, nemigen kapnak a férfiakon, hanem csak nőkbe habarodnak belé - ezek a nőszerető nők. A férfiakból hasadtak viszont férfiak után futnak, és míg zsenge gyermekek, férfihasadmányok lévén, férfiakat szívelnek, és csak akkor boldogok, ha férfiakkal hálhatnak és ölelkezhetnek, s ezek a legpompásabb fiúk és serdülők, hiszen a legvitézebb természetűek. Akadnak gáncsoskodók, akik szemérmetleneknek ócsárolják őket, de ez hazugság, mert nem szemérmetlenségből cselekszenek így, hanem mert bátrak és férfiasak lévén, a magukfajtájúakat kedvelik. Nagy bizonysága ennek az a tény, hogy, emberré serdülvén, épp az ilyenekből lesznek a legférfiasabb közéleti emberek. Ha férfivá cseperednek, akkor viszont már ők futnak a fiúk után, és természetük szerint nem fűlik a foguk a házasághoz, gyerekplántáláshoz, csak a törvény kényszerére fanyalodnak rá, hiszen tökéletesen boldogok egymással, legényéletet élve. Férfikorában az ilyen szenvedélyes fiúszeretővé lesz, míg fiúkorában barátszerető, és mindig csak a magaívású után sóvárog. Ha aztán rátalál igazi másik felére - legyen akár a fiúk barátja, akár a szépnemé -, csodálatosan rabjává lesz vonzalmának, önnön másának, szerelmének, s úgyszólván a világért se bocsátanák el egymást egy pillanatra sem. És így múlatják el egész életüket egymással, s képtelenek kinyögni, tulajdonképpen mit is akarnak egymástól. Mert senki se higgye, hogy csak a puszta szeretkezésért kívánja ily végtelen sóvárgással egyik a másikát. Világos, hogy lelkük valami más után sóvárog, amit képtelen szavakba foglalni, csak sejteti vágyát, és célozgat rá. S ha most Héphaisztosz - amikor ők ölelkeznek -, kezében szerszámaival, hozzájuk lépne és megkérdezné: "Lelkeim, mit szeretnétek egymástól, minek a megvalósulását?" - és látván azok zavarát, tovább faggatóznék: "Arra sóvárogtok-e, hogy eggyé forrjatok, és éjt-nap egy pillanatra se válhassatok el többé? Ha erre vágytok, én ugyan összeszerkesztelek benneteket kettőből eggyé, úgyhogy egyetlenként lesztek el, amíg éltek, egyetlen testben, és ha meghaltok, akkor is az Alvilágban nem két, hanem egy halottként tengődtök. Döntsétek el, vajon erre áhítoztok-e, és üdvözít-e ha elnyeritek" - tudva tudjuk, hogy ennek hallatára egy se mondana nemet, vagy jelezné, hogy mást szeretne, hanem mind meg lenne győződve: azt hallja, amire már régóta sóvárog, hogy kedvesére találva és eggyé olvadva vele, a kettőből eggyé legyenek. Oka ennek az, hogy eredetileg ugyanez volt a természetünk, és egyetlen egész voltunk; és épp ez egész voltunk áhítása és hajszolása a szeretet. Hajdan, mint mondtam, egyek voltunk; most ádázságunk miatt úgy kettéhasított az isten, mint a lakedaimónok az arkádiaiakat. És félni való, ha nem viseltetünk tisztelettel az istenek iránt, még megérjük, hogy ismét kettéhasítanak, mint a kockát, és akkor úgy járunk-kelünk majd orrunk mentén kettévágva, mint a síroszlopokon a domborművek. Ezért minden férfi kötelessége mindenkit buzdítani: féljék az isteneket, hogy ezt megússzuk, azt viszont elnyerjük, amiben

Erósz a mi vezérünk és irányítónk. Vele ujjat ne húzzon senki! Az húz ujjat vele, aki gyűlöletessé teszi magát az istenek szemében. Ha barátaivá leszünk és megbékülünk vele, rögtön rálelünk kedvesünkre, összebotlunk igazi egy-felünkkel. Ez most csak keveseknek jut osztályrészül. Hanem, Erüximakhosz, e szavaimat kifigurázva ne lobbantsd a szememre, hogy hát Pauszaniászra és Agathónra céloztam, bár nyilván beleértendők, lévén mindketten férfitermészetűek. Én mindenkiről állítom, férfiakról, nőkről egyaránt, hogy ez a mi fajtánk csak úgy lel boldogságra, ha szerelmét végcéljához vezérli, és mindenki megleli a maga kedvesét, megtérvén ősi állapotához. És ha ez a legjobb, akkor szükségszerűen jelen adottságaink közül is az a legjobb, ami ehhez a legközelebb van. Ez pedig mi más, mint a kedves föllelése, aki érzületében is nekünk termett? Ha most magasztalni akarjuk azt az istent, akitől mindezt nyerjük, méltán magasztaljuk Erószt, aki jelen körülményeink közt legnagyobb jótevőnk - önnönmagunkhoz vezérel, és a jövendőre nézve reményt olt belénk, hogy ha féljük az isteneket, visszaállítja eredeti természetünket, és így meggyógyítva boldoggá tesz bennünket és üdvözít. Ezt akartam hát mondani Erószról, Erüximakhosz, egészen mást, mint te. Kértelek, hogy ne figurázz ki, hogy hallhassuk a többieket is, azaz csak Agathónt és Szókratészt, mert már csak ők ketten vannak hátra."

Platón: Lakoma (*töredék*)

48. Meseírás

Olvasd el Aiszóposz meséit és alkoss a szellemiségében egy saját történetet!

49. Történetírás

Képzeld magad Hérodotosz helyébe. Válassz egy történelmi eseményt, a jelenkor is szolgáltathatja a témát, de Hérodotosz szellemiségében írj az általad választott eseményről. A történetírást mindenképp olvasás előzze meg, ismerkedj Hérodotosz stílusával.

A római kor görög irodalma

50. Plutharkosztól, Plutharkoszról

Olvass Plutharkosztól! Miután megismerkedtél munkásságával, olvass életéről is, plutharkoszi műgonddal írd meg a szerző életrajzát!

51. Mit ér a műveltség?

Olvasd el Lukianosz Az álom, avagy Lukianosz élete c. munkáját, majd fogalmazd meg írásban, mi a műveltség, fontos-e, ha igen miért, ha nem miért nem? Mi az, ami napjainkban visszatarthatja az embereket a műveltség megszerzésétől?

52. Állóképek vagy fotóalbum

Olvasd el Longosz Daphnisz és Chloé c. bukolikus szerelmi regényét! A csoport készítsen leírást arra vonatkozóan, milyen képek esetleg szoborcsoportok készülhetnének illusztrációként a regényhez. Az ötletelést követően a legjobbnak bizonyulókat alkossátok meg önmagatokból,

egyfajta sorrendiséget követve mutassák be azokat. Abban az esetben, ha a csoport albumot kíván készíteni, csoportos háziként funkcionálhat ez a játék.

53. Főnyeremény

Egy hetet Görögországban tölthetsz. A szállást és az utazást biztosítják. Minden mást magadnak kell állnod és leszervezned. A szállást is te keresed, a járatot is, amivel repülni fogsz, ha repülni szeretnél, a jóakaróid csak a pénzt adják. Szervezd meg a saját görög kalandodat! Mit csinálnál hat napon keresztül Görögországban? Költségtervet és napirendet készíts! Szerencsés utat!

54. Valami meghatározó

Szerb Antal A világirodalom története c. munkájában így ír a görögökről:

„A történelem minden korszakának vannak előzményei, semmi sem igazán kezdet. A görög szellemet a keleti kultúrák készítették elő. De az európai irodalom, a világirodalom, az egész világ számára való irodalom folytonossága mégis csak a görögökkel kezdődik, azzal az újsággal, amit ők hoztak az emberi tudatba: felfedezték az embert.

A keleti népek vallásaiban istenek és állatok keverednek egymással riasztó összevisszaságban és embertelenül óriási arányokban. A görögök isteneiket emberformában ábrázolták — és mint isteneik, egész kultúrájuk emberszabású, ő k fedezték fel az emberi test helyes arányait, épületeik és szobraik is akkorák, amekkoráknak emberhez mért épületeknek és szobroknak lenni kell; érzelmeik, vágyaik és az azokat kifejező költői képeik sem mennek túl az emberi arányokon, embertelen monumentalitásba. A szfinkszet és a piramist nem ők építették és százkarú isten csak mint barbár ősvilági szörnyeteg szerepel mithológiájukban. ő k mondták ki először, hogy az ember a mértéke mindennek és ők mérték fel elsőnek az emberi dolgokat.

A primitívek és a keletiek a világot istenek és állatok veszedelmes khaoszaként élték át és alapérzésük a rettegés — a görögök a kozmoszt, a „feldíszített“ világmindenséget is emberszabásúnak látták és jól érezték magúkat benne. Olyan jól, hogy az utókor csaknem napjainkig ennek a görög euphoriának a bűvölete alatt állt és nem is akart mást észrevenni a görögség nagy alkotásaiban, mint a klasszikus harmóniát és derűt. Edle Einfaltundstíllé Grösse, így határozta meg a görög lelket Winckelmann, az új-humanista XVIII. század közepén, mikor a görög hagyaték mélyebb megértése kezdetét veszi. És csak száz év múlva eszmélnek rá Nietzsche, Rohde és követőik, hogy a „nemes egyszerűség és csendes nagyság“ a görögségnek csak az egyik, a napfényes, apóllinikus oldala — de vele szemben áll a másika, a dionüszikus, amely sötét ősi rétegekből szakad fel eksztatikusan és igazi kifejezése a görög tragédia.

Winckelmann és kora a görögökben még csak a művész-népet látta, amely széppé, műalkotássá varázsolta az élet minden megnyilvánulását. Nietzsche óta azonban úgy gondolják, hogy a művészet is csak kifejezője volt valaminek, mint minden művészet. A görög

istenek először mégis istenek voltak és csak azután lettek homérosi alakokká, bármennyit is alakított rajtuk Homéros. A z újabb ókortudomány középpontjában a vallástörténeti kutatás áll s az általa felvetett új szempontok az irodalomra vonatkozó szemléletet is sok tekintetben megváltoztatták.

A z utókor végtelenül sokat tanult a görögöktől: részben közvetlenül maguktól és még sokkal inkább közvetve, a római, az ó-keresztény és kisebb mértékben a bizánci és az arab kultúrán keresztül. Sokkal többet tanult, mint az ember gondolná, valószínűleg még annál is sokkal többet, amennyiről a tudósok máig számot tudnak adni. Minden, ami megfogalmazás, minden, ami forma, végső gyökereiben a görögöktől ered. Ha írunk, ha beszélünk, sőt ha érezünk és érzésünk a káoszból kilépve formát ölt bennünk — magunk-tudatlanul mindig a görögökre emlékezünk.

A görög alkotások értékét tehát művészi tökéletességükön kívül még forrás-voltuk is emeli: a görög tragédiák nemcsak tökéletes tragédiák, hanem az első tragédiák is, minden későbbi tragédia ősei és egyben mintái. És harmadik fajta érték gyanánt hozzájárul az előbbi kettőhöz az utókor beléjük ivódott lelkesedése. Ha ma írna valaki egy müvet, amely minden tekintetben egyenrangú volna Homéros eposzaival, ez a mű mégis mögötte maradna Homérosnak: mert hiányoznának belőle az évezredek, amelyek Homérost megrendülve hallgatták és olvasták. Ez a „beléivódás“ a görögnél is fokozottabb mértékben áll a római irodalomra. A z antik világ nagy alkotásainak legfőbb vonzóereje számunkra, késői emberekre talán éppen az, hogy magukba szívták a századok szakadatlan csodálatát és közben ebből a rajongásból is rájuk rakódott valami, fokozva csillogásukat, úgyhogy most már nem e g y kor és e g y nép emlékei, hanem az egész emberi múlté.”

A görög irodalommal való foglalkozás számodra ebben a félévben lezárult. Foglald írásba, mi volt a legmeghatározóbb irodalmi élményed, tanultál-e valamit magadról!

II. RÓMAI LATIN IRODALOM

55. Asszociációs feladat

Mi jut eszedbe a „római” szó hallatán?

Írd le egy lapra az első dolgot, amit az elméd vetít! A csoportban születő válaszok megszakítás nélkül kerüljenek felolvasásra. Az ismétlődő fogalmakról érdemes bővebben beszélni.

56. Csoportos prezentáció készítése

Nem egyéni feladat. Az együtt gondolkodás a lényeg. Két csapatban dolgozzatok. A csapatok kialakítása után témasorsolás következik. Témalehetőségek:

Az ókori Róma

Róma napjainkban

Az oktató mindkét csapat munkáját segítheti. Fontos, hogy mindenki hozzájáruljon a feladat megoldásához. A feladat tantermi keretek között is megoldható, házi feladatként is funkcionálhat, de a csoportfelosztás, az egyéni feladatok felelőseinek kijelölése, a feladat megoldásának tervezete mindenképp órán történjen meg. Mindkét csapat azonos műfajban dolgozzon. Ha igényes feladatmegoldások születnek egyfajta honnan, hová, hogyan bemutató születhet. Abban az esetben, ha órán zajlik a feladat megoldása, gyorstalpaló jellegű lesz az eredmény, az otthoni munka jelen esetben igényesebb elmélyülést eredményezhet.

A latin irodalom fogalma, története, korszakai. Viszonya a görög irodalomhoz

57. Mimézis, epigonizálás vagy valami egészen más?

Olvasd el a szemelvényt, majd fogalmazd meg esszé formájában, hogy milyen viszonya van a római kultúrának a görög kultúrához, a római latin irodalomnak a görög irodalomhoz!

Szerb Antal A világirodalom története c. munkájában a római irodalmat bevezető szakasz elején így fogalmaz:

„A római irodalomtörténet egészen más szerkezetű, mint a görög. Görög bölcselők vitatkoztak, hogy vajon a nyelv phüszisz vagy természet vagy mesterség eredménye-e. A görög irodalom teljesen phüszisz, oly természetesen nőtt ki a görög szellemből, mint a földből a fák; a római irodalom viszont thészisz, céltudatos munka eredménye, természetes akadályok legyőzése árán.

Az itáliai népek úgy látszik kevés hajlamot éreztek az irodalmi kifejezésre. Az etruszk kultúra, mely a rómait megelőzte és részben saját szellemével, részben görög elemek átközvetitésével erősen befolyásolta, képzőművészetben és az élet finomabb kialakításában

magas fokot ért el, anélkül, hogy irodalmi emléket hagyott volna hátra; még csak nyelvemléket is alig. A rómaiak pedig meghódították egész Itáliát és kiépítették világbírásra rendelt mintaállamuk szervezetét, mielőtt az első költő megjelent a színen. És amikor megjelent, ő is görögből fordított.

A római kultúra a világ legnagyobb arányú másodlagos kultúrája. Művészi és tudományos ihletést a görögtől kapott, sőt még vallásos formáinak egy jelentékeny részét is. Paradox módon az az ókori nép, amelyiknek nemzeti jellege a legerősebb, amelyik nemzetvoltának hatalma alá hajtotta az egész akkori világot, szellemi téren beérte készen kapott műfajokkal, rabolt szobrokkal és importált istenekkel. Hatalmas és örökértékű irodalma nem nőtt faji és népi gyökereken, nem az volt a célja, hogy önmagát adja, hanem hogy tökéletes legyen az, amit ad és ha az idegent tökéletesnek találta, habozás nélkül átvette az idegent, anélkül, hogy nemzeti önérzetén csorba esett volna.

Itt fejlődött ki a világirodalom legtisztább klasszicizmusa, egyúttal minden későbbi klasszicizmus mintaképe. A „klasszikus" szót kétféle értelemben szokás használni :

1. Jelenti egy nép irodalmának legkimagaslóbb és egyben legjellegzetesebb alkotóit. Ilyen értelemben magyar klasszikus Arany János és Petőfi Sándor.

2. Jelenti azt a művészeti és irodalmi irányt, amelynek eszményképei a görög klasszikusok és az őket követő rómaiak. Ilyen értelemben beszélünk magyar klasszicizmusról Berzsenyi és Kölcsey művével kapcsolatban. A klassziciszikus (nem: klasszikus) művészet lényegjegye az imitáció elve: a klasszicizáló művész nem öntörvényét követi, hanem alázattal meghajlik a már meglévő művészi tökéletesség előtt és ahhoz kíván igazodni. A nagy klasszicizáló művész természetesen nem azért utánozza a nagy mintát, mintha önállóan nem tudna kitűnőt alkotni, hanem hűségből és tiszteletből.

A római irodalom alkotási módszerére nézve másodlagos, de értékére nézve nem másodrendű. A nagy latin költők, a görög mintákhoz való ragaszkodásuk dacára is eredetiek, művükben nemcsak magukat fejezik ki, hanem népüket is. A római irodalom nem puszta függvénye a görögnek, alkotói mintegy szándékuk ellenére olyasmit valósítottak meg, ami a görögtől távoláll és éppen ez a sajátosan latin szépség az, amely még a görögnél is inkább varázsa alatt tartotta az elkövetkező korokat."

58. Memorizálás

Tanuld meg a görög istenek római megfelelőinek nevét!

Zeusz – Iuppiter

főisten, Kronosz és Rheia fia

Héra – Juno

Zeusz felesége, a házasság védnöke

Aiolosz – Aedus

a szelek királya

Aphrodité – Venus

a szépség és a szerelem istennője

Apollón – Apollo

napisten, a jóslás és a költészet istene, Zeusz és Létó fia

Artemisz – Diana

a vadászat istennője Zeusz és Létó lánya, Apollón ikertestvére

Aszklépiosz – Aesculapius

a gyógyítás istene, Apollón fia

Árész – Mars, Quirinus

a háború istene

Diké – Iustitia (Justitia)

az igazság, igazságosság istenasszonya, a Hórák egyike, Zeusz és Themisz lánya

Dionüszosz – Bacchus

a szőlőtermelés, a bor, és a mámor istene, Zeusz és Személé fia

Déméter – Ceres/Terra

a földművelés istennője, Kronosz és Rheia lánya, Zeusz testvére

Drüaszok – Dryades

erdei nimfák

Eiréné – Pax

a béke istennője, a Hórák egyike

Erinnüszek – Furiák

átok, büntetés, bosszú istennői

Erisz – Discordia

a viszály istennője

Erósz – Amor/Cupido

Aphrodité fia, a szerelmi vágy istene

A mítosz szerint ő a legifjabb és legszebb isten, akinek fegyvere egy kis kézi íj. Akit az ebből kilőtt vesszők eltalálnak, az nem fizikailag sebesül meg, hanem szerelembe esik. Ő maga egy halandó lányba, a csodaszép Pszichébe szeretett bele, és feleségül is vette

Élüszion – Elysium

a jók lakhelye a halottak országában (mennyország)

Éósz – Aurora

a hajnal istennője, Hüperión titán és Thea leánya

Minden reggel ő vezeti fel testvérének, a napistennek Héliosz/Sol szekerét az égboltra. Másik testvére Szeléné. Nevének (görög eredetű) jelentése: hajnalpír, hajnal, hajnalhasadás

Sok helyen kezében kulcsokkal ábrázolják, melyek az ég kapuját nyitják

Gaia – Tellus

a Föld istennője, Uranosz felesége

Hádész – Plutó/Dis

az Alvilág istene

Kronosz és Rheia gyermeke, a hat olümposzi nagy közé tartozott, tehát Zeusz és Poszeidón testvére. Amikor a három testvér felosztotta egymás között a világot, Hadész kapta meg az alvilágot

Héphaisztosz – Vulcanus

a kovácsok istene, Zeusz és Héra fia

Hébé – Juventas

az ifjúság istennője; Zeusz és Héra lánya

Héliosz – Sol

a Nap istene

Hermész – Mercurius

az istenek hírnöke, a tolvajok és az ékesszólás istene, a túlvilágba vezeti a holtakat, Zeusz és Maia nimfa fia

Hesztia – Vesta

a házi tűzhely istennője, Kronosz és Rheia lánya

Hórák – Horae

az évszakok, a természet és a társadalom rendjének őrei, Zeusz és Themisz lánya

Hüpnosz – Somnus

az álom megszemélyesítője, Nüx fia

Kerberosz - Cerberus

az Alvilág háromfejű kutyája

Khariszok – Gratiák (Gráciák)

a báj, kellem, jóság és a szépség, termékenység istennő, Aphrodité kísérői. A természet harmóniájának, az örökifjú lét megszemélyesítői.

Hárman voltak: a legfiatalabb Aglaia a Ragyogó, Euphroszüné az Öröm és a legidősebb Thaleia a Virágzó.

Kronosz – Saturnus

a tizenkét titán egyike, Uranosz és Gaia legfiatalabb fia, Zeusz apja

Mainaszok – Maenadok

Dionüszoszt kísérő bakkhánsnők

Moirák – Parcák

sorsistennők, Zeusz és Themisz lányai

Niké – Victoria

a győzelem istennője

Nüx – Nox

az Éjszaka istennője

Pallasz Athéné – Minerva

a tudományok, a mesterségek, a bölcsesség, az igazságos harc istennője, és a városok védnöke, Zeusz lánya.

Zeus fejéből pattant ki fényes fegyverzetben, magasra tartott dárdával.

Pán – Faunus/ Pupercus

kecskelábú, kecskeszarvú, pásztoristen, Hermész és egy nimfa fia, mezők, erdők, hegyek, nyájak istene

Pégaszosz – Pegasus

Bellerophontész szárnyas csodaparipája, aki forrást fakasztott a Helikonon

Perszephoné – Proserpina

az alvilág királynéja, Hádész felesége

Poszeidón – Neptunus

a tengerek legfőbb istene, Kronosz és Rheia fia

Rheia – Ops

Kronosz felesége, az istenek anyja

Szeléné – Luna

a Hold istennője, Héliosz nővére

Szibillák – Sibyllák

Apollón jósnői

Themisz – Justitia az Igazság jövőbelátó istennője

Themisz Uranosznak és Gaeának lánya. Az Olümposzon tanácsadó az igazság ügyeiben, Zeusszal együtt tartja fenn a rendet, a természetben és az emberi ügyekben. Jóslatokat is kértek tőle, Apollón Delphiben az ő örökébe lépett. Számos helyen tisztelték őt Hellaszban. A Mérleggel ábrázolták. A törvényes világrendnek a mitológiai megtestesítője.

Tükhé – Fortuna

a véletlen, a szerencse istennője. Juppiter lánya

Uranosz – Caelus

az ég istene, aki Khaosz után magához ragadta a világuralmat

A római színház fejlődése

59. Milyen volt a római színház?

Készíts prezentációt a római színházról! Előadásodban arra is térj ki, milyen különbségei és azonosságai voltak az antik görög és római színháznak!

60. Tipikus karakterek

Jellemezd Plautus A hetvenkedő katona c. darabjának legfontosabb karaktereit a mű elolvasását követően!

A líra fejlődése

61. Alkotói feladat

Olvasd el Catullus alábbi alkotásait, majd epigramma formájában írj a szerelem ellentmondásosságáról az epigramma tartalmi, formai és verselési követelményeit betartva.

Lesbia rigójához

Ó, ki kedvesemé vagy, kis madárka,
ó, kit játszva ölel magához ő, kit
gyakran ingerel és kinek kisujját
nyújtja, hogy dühösen csipogva csipkedd! -
amikor gyönyörű egyetlenemnek
kedve támad eképpen szórakozni
- tán, hogy bánatait felejtse kissé,
s gyötrő lángja belül szunnyadjon addig -,
bár tudnék veled én is elmulatni,
s űzhetném el a bút nehéz szivemről.

A rigó halálára

Sírván sírjatok, égi istenarcok
s érző lényei mind e nagy világnak!
Mert meghalt a rigó, az én szerelmes
lánykám kincse, az én kincsem rigója,
kit jobban szeretett saját szeménél.
Cukros volt, aranyos: kis gondozóját
úgy ismerte, akár leány az anyját,
ott szökdelt fel-alá egész nap édes
asszonykája ölén s az ő fülébe
cserregett, csipogott, fütyült napestig.
Mord, sötét utakon barangol immár,

honnan nincs e világra visszatérés.
Átkozott a neved, homályos Orcus,
minden szépre falánkul tátogó száj,
mely szép kismadarunkat így befaltad!
Ó, gaztett, csunyaság! Szegény madárka!
Látod, most kicsi kedvesem miattad.
sírja-ríja szemét ilyen pirosra...

Éljünk és szeressünk

Éljünk, Lesbia, éljünk és szeressünk
és a mord öregek sok zsémbelődő
szitkát többre ne tartsuk egy garasnál.
Lám, a nap lemehet s fölkelhet ismét:
ránk, ha kurta napunk leáldoz egyszer,
mindörökre lehull az éj s az álom.
Adj hát csókot, ezert, utána százat,
aztán újra ezert és újra százat
és harmadszor ezert és újra százat.
És ha már sokezerre gyűlt a csókunk
- úgysem fontos a szám -, zavarjuk össze:
ellenség nehogy elkivánja tőlünk,
hírét hallva, hogy ennyit csókolózunk.

Lesbia csókjairól

Kérded, Lesbia: vajjon mennyi csókod
volna nékem elég, hogy csillapodjam?
Mint ahány vöröses homokszem izzik
pálmás Libya szomjú sivatagján,
Hammon jóshelye és az ősi Battus
szentelt sírja között Cyrene táján;
mint ahány figyelő csillag hunyorgat
néma éjbe buvó szeretkezőkre:
annyi volna elég csak, annyi csókod
őrjöngőn epedő Catullusodnak -
hogy számlálni ne tudja kandi ember,
sem rontással igézni rút, gonosz nyelv.

Légy erős, Catullus!

Térj már, szegény Catullus, jobbik eszedre
s tekintsd, mi veszni indult, elveszettnek.
Csillogtak rád is egykor szép aranyévek,
mikor - kezed kezében - rítt a leányka,
kit úgy, de úgy szerettél, mint soha senkit.
Jaj, otthon mennyi pajzán tréfa esett meg:
tehettél véle bármit, kedve szerint volt.
Bizony rád is ragyogtak szép aranyévek...
Ma már nem lángol érted. Hát te se lángolj
s ne űzd nyomon tovább ily bús-keserülten.
Állj daccal és keményen, sziklaszilárdan
s mondd: - Ég veled! Catullus férfi, erős lesz,
nem jár utánad és nem kéri szerelmed

s te sírni fogsz, mikor majd senki se kéri! -
Jaj, bűnös lány, miként foly életed eztán?
ki járogat szobádba és ki szeret majd
s te kit szeretsz? kiének vallod a szíved
és ajkon kit harapdálsz gyöngyfogaiddal?...
Catullus, állj erősen, sziklaszilárdan!

Ismerkedésem Varus kedvesével

Varus barátom elcsipett a fórum
sarkán, hogy bemutassa új szerelmét.
Afféle nőcske, első pillanatra
láttam, de nem rút és nem ostobácska.
Hogy összejöttünk, tarka szóbeszéd közt
előkerült: mi hír Bithyniában,
miképpen éltem én e tartományban,
s vajon zsebemnek volt-e haszna benne?
Elmondtam úgy, amint van: nincs remény rá,
hogy a prétor, vagy bárki, a kiséret,
hízott zsebekkel térjen vissza onnan,
főként mivel galád személy a prétor,
ki fittyet hány, fütyül kiséretére.
"De mégis - mondták -, biztosan szereztél
egynéhány hintó-hordozó legényt, az
magától értetődik." Én a lánynak
uras szerepben vágytam tetszelegni,
s így válaszoltam: "Már csak jobb sorom volt,
hogy - bár sovány vidékre is vetődtem -
ne tudtam volna nyolc legényt szerezni".
Pedig nem volt sem ott, sem itt egyetlen
szolgám, ki nyeszlett székem szúkirágta,
törött nyelét nyakába vette volna.
Most szólt a lány, mint az ilyféle nőknél
szokás: "Catullus édes, Serapishoz
hintóznám, kérlek, add kicsit ma kölcsön
szolgáidat!" "Megállj no - szóltam akkor -,
hibásan mondtam azt, hogy ők enyémek,
mert mindmegannyi Cinna cimborámé.
De állításom nem nagy tévedés volt:
övé, enyém, mit számít az valóban?
Így is sajátomként használom őket.
De mily rosszmájú, kínosan pedáns vagy,
hogy el nem nézel egy kis nyelvcsuszamlást!"

Meghívó

Be jól ebédelsz holnap, ó Fabullus,
nálam, ha kegyben állsz az isteneknél.
Ám az ebédet hoznod kell magaddal:
pompás ebédet, bort és víg kacajt is,
de főként, jól jegyezd meg, szép leánykát.
Mondom, ha mindezt elhozod, barátom,
jól étkezel majd, mert bizony Catullus

erszényét már a pókok is beszőtték.
Viszont igaz baráti szívre lelsz itt,
sőt izgatóbb, kecsegtetőbb dologra:
egy illatszert adok, melyet Cupido
s Venus ajándékoztak kedvesemnek,
s melyet szagolván, arra kéred Istent,
Fabullus: változzál egészen orrá.

Az utolsó vers Lesbiáról

Nézd csak, Caelius! A mi Lesbiánk, ő,
az a Lesbia, kit Catullus egykor
forróbban szeretett, mint önmagát és
véreit - ma sötét sikátorokban
fosztogatja ki Róma férfinépét...

Menyegzői dal

Ó, nagy Urania gyermeke te!

Szent Helikon magasán lakozó
isteni lény, ki a zsenge szüzet
férfiu karja közé vezeted,
szállj le Hymen, Hymenaeus!

Tűzd fel a fátylaidat szaporán,
illatozó majoránna-virág
fonja be vígan a homlokodat,
hóragyogásu bokádra kötözz
bíbor-arany sarukat ma,

gyújtson örömre e násznapi zaj,
s tánccal verve a gyors ütemet,
búgj lakodalmi, tüzes dalokat,
és a sötét levegőbe röpíts,
rázz lobogó fenyüfáklyát!

Az asszonyi szó

Mondja, igéri a lányka: csak énnekem adja szerelmét,
s hasztalanul kérné még maga Jupiter is.
Mondja: de mit szeretőjének búg kéjjel az asszony,
jó, ha a szélbe vagy a fürge patakba irod.

A sírontúli hűség

Hidd el, Calvus, hogy ha a csöndes, síri lakónak
némi nyugalmat vagy bármit is adhat a bú,

mellyel visszaidézed a hajdani, drága szerelmet
és a barátság szép, tűnt idejét siratod -:
Quintiliád nem búsul időnek előtti halálán
annyira, mint ahogy e hű szerelemnek örül.

(Dsida Jenő fordításai)

Az augustusi császárkor, mint új aranykor

62. Vázlatos áttekintés

Készítsd el az Aeneis c. eposz szerkezeti vázlatát! Gyűjtsd ki a szövegből a főhős, Aeneas állandó jelzőit!

63. Elemzési feladat

Értelmezd és elemezd Vergilus IV. vagy IX. eclogáját!

NEGYEDIK EKLOGA

Múzsák, sícelidák! magasabbra kicsit ma dalunkkal!
Van kit a hanga-berek nem igéz, sem a törpe bozótos;
Zengj erdőt! de a consulhoz méltó legyen erdőd.
Íme betelt az idő, amelyet Cúmae dala jósolt:
Újraszületve az évszázak roppant sora tárul.
Eljön a Szűz ismét, már jön Sáturnus uralma,
Már a magasságból küld új ivadékot a mennybolt.
Óvd csak e most születő csecsemőt, Lúcína, ki majdan
Véget vetve a vaskornak, hoz a földre aranykort:
Hisz máris testvérbátyád országol, Apolló.
S consulságod alatt kezdődik e fényes időszak,
Pollio, nagy hónap-sorait számláljuk előre;
És te vezetsz, amidőn bűnnek ha marad nyoma bennünk,
El fog enyészni s örök remegés nem ijeszti világunk.
Ő pedig istenként él majd, aki lát az egekben
Isteni bajnokokat s őt is látják azok éppúgy,
S lesz lecsitult földünk fejedelme az ősi erénnyel.
Ám a talaj teneked, te fiú, eleinte a termést
Adja magától még: vizibabba keverve peszercét
És a buján kusza repkénnyel bűbájos akanthuszt.
Bőtejü tőggyel tér, hívás nélkül, haza kecskéd
És a hatalmas oroszlántól nem ijed meg a jószág.
Míg fölibéd maga sarjaszt majd bölcsőd üde rózsát.
Pusztul a kígyó is, pusztul minden hamis, ártó
Nadragulya; s teli lesz asszír balzsammal a környék.
Hogyha pedig már tudsz olvasni atyád meg a hősök
Nagyszerü tetteiből, értvén, mi a férfideréksége,
Szőke, szelid buza nő lassan szántóidon akkor,
Parlagi csipkebokorról csügg bíborszemü szőlő,
Míg érdes tölgyfák törzsén mézharmat aranylik.
Ámde nyomokban az ős vétek még néhol előtör
S űz Thetis áradatát hasogatni hajón, vagy övezni

Fallal a városokat s a talajba bevágni barázdát.
Lesz új Típhys is és kiszemelt daliákkal iramló
Második Argó, sőt új háboruk is, tömegével,
S küldik Trója alá ismét a hatalmas Achillést.
Majd ha belőled idők folyamán ember lesz azonban,
Habra fenyő-bárkán kalmár kicserélni az árut
Már nem igyekszik: a föld meghoz mindenfele mindent.
És televényt eke nem sebesít, se kacor soha szőlőt,
Barmairól a kemény pór-nép oldozza a jármot;
Cifra szinét, akkor, szűnik színlelni a gyapjú,
Mert a mező maga sző csigavér bundát a barikra,
Vagy, szeretőn, bolyhuk sáfrány-sárgára cseréli;
S míg legel, öltözik ott a juh is bíborba magától.
"Igy szőjjünk, ily századokat!" - szólottak (a sorsot
Szabva szilárdan s egy szívvel) guzsalyukhoz a párkák.
Törj méltó tisztségre tehát, az idő közel immár,
Isteni drága gyerek, Jupiter méltó magzatja!
Domboru boltja, tekints rá fel, hogyan ing a világnak,
Nézd a magas mennyet, habözön színét, vagy a földet;
S lásd, a jövő kornak minden mily boldogan örvend!
Vajha a kései vénkornak végéig elélnék,
S lenne erőm elegendő, hogy hiredet fölidézzem!
Akkor a thrák Orpheus sem tudna legyőzni dalával,
Sem Linus, ámbár anyja amazt, ezt atyja segítse,
Orpheust Calliopéa, Linust pedig ékes Apolló.
Hogyha meg Arcadiát híván ítélni, kiáll Pán,
Ítél Arcadia s maga Pán se tagadja: legyőztem.
Csöpp csecsemő, nosza hát, ismerd fel anyád mosolyoddal
(Tíz havi terhes-idő sok volt ám édesanyádnak!),
Csöpp csecsemő, nosza hát: ki mosolyra se készti szülőjét,
Égiek étke se vár, istennők ágya sem arra.

KILENCEDIK EKLOGA

LYCIDÁS

Moeris, ugyan hova mész? ez a városi út, oda tartasz?

MOERIS

Ó Lycidás, hogy ily élet vár még ránk, sose hittem,
Egy jöttment, kicsi földünket bitorolni, beállít
S így szól: "Mind az enyém; takarodjatok, egykori gazdák!"
Hát búsan, megtörve - a Sors feldúl, ime, mindent -
Pár gödölyét neki vinnék most (hogy akadna a torkán!).

LYCIDÁS

Márpedig úgy tudtam, honnét lankadva lehajlik
S kezd derekával lágy lejtőbe lapulni a hegylánc,
Onnan, a villám-vert sudarú vén bükkig, a vízig,
Verseivel szántóitokat megvédte Menalcás.

MOERIS

Hallhattad, hire járt; de hiába, a vers, a mi versünk,
Mars dárdái előtt, Lycidás, épp oly tehetetlen,
Mint cháóni galamb, amidőn, mondják, a sas űzi.
Hisz, ha az odvas tölgy tetején nem jelzi a baljós
Varju: vitánkat, amely kiujult, berekesszem akárhogy,
Moerisodat, de Menalcást sem látod soha többé.

LYCIDÁS

Ó, ki tudott vetemedni ilyen vétekre? Menalcás,
Hát veszitettük volna veled versed vigaszát is?
Nimfákról ki dalolna? ki bűvölné teli földünk
Tarka virággal? zöld árnnyal ki a kútfejet akkor?
S dalt ki szerezne olyant, aminőt minap épp a te szádról
Lestem el én titkon, mikor űzted aránk, Amaryllist?
"Tityrus óvd (kis utam van), amíg hazatérek, a nyájat,
S adj nekik inni, ha már a hasuk tele, Tityrus, ámde:
Hajtva, bakomra vigyázz, valahogy szarvára ne kapjon!"

MOERIS

Hát töredék dala még, amelyet Várusnak ajánlott:
"Ó Várus, ha nekünk fölsüt még Mantua napja -
Mantua, jaj, mezeid minek érik az árva Cremónát! -,
Égig emelnék éneklő hattyúk hired akkor."

LYCIDÁS

S néked a cyrnusi fenyveket egy méhed se keresse,
Teljék inkább tőgye herén füvelő tehenednek,
Ámde, ha mit tudsz, kezdd! Mivel engemet is dalosukká
Kentek a píeridák, és van pár versem: a pásztor
Látnokot, azt lát már bennem; no, hiszem sohanapján.
Hisz Variushoz, Cinnához méltót sose zengtem,
Csak, liba, gágogok én a dalos hattyúk csapatában.

MOERIS

Mint magam is, Lycidás; csendben töprenkedem éppen,
Vajjon idézzem-e föl? mert nem hitvány az a verse.
"Ó Galatéa, jövel; mire jó enyelegned a vízben?
Itt rózsáll a tavasz, fakadoznak ezernyi virágok
Már a folyam fövenyén, a fehér nyárfák meg a kúszó
Vadszőlők, ime, barlangunk árnyékba borítják:
Hát jövel és engedd, csak verje a bősz hab a partot."

LYCIDÁS

S az - hogyan is van - amit derüs este magad dudorásztál?
Hallottam, de csupán ütemét ha tudom, nem a verset.

MOERIS

"Mért lesed, ó Daphnis, keltét öreg égi jeleknek?
Ím, a diónai Caesarnak csillagzata feltűnt,
Csillag, amelytől majd a vetés maggal teli duzzad,
És a verőfényes hegyeken szinesednek a szőlők.
Daphnisom, olts körtét; gyereked szüretelje gyümölcsét."
Ám az idő mindent elemészt, elménket is; ifjan,
Jól emlékszem, a dal naphosszat ömölt ajakamról:
Most alig egypárat ha tudok; jaj, Moeris, a hangod,
Elhagy az is; Moerist megpillantotta a farkas.
Még jó, hogy dalait felidézi gyakorta Menalcás.

LYCIDÁS

Mit késlelteted élvezetem színlelt ürügyekkel?
Nézd, az egész nyugvó folyamág, minden körülötted
Rád figyel itt, a szelek szűnnek szűkölve sziszegni.
S féluton állunk már, mivel, ím, kezd feltünedezni
Sírja Biánornak: hát itt, ahol éppen a sűrübb
Lombokon irt a paraszt, fogjunk, ó Moeris, a dalba;
Tedd le gidáidat itt, hiszen úgyis elérjük a várost.
Vagy ha netán aggódsz, hogy esőt hoz előbb ez az este,
Induljunk, de dalolva: utunk rövidíti az ének;
S én, csak dalra derülj, cipelem tehelyetted a terhet.

MOERIS

Csend, ne csevegjünk már, térjünk a dologra, fiacskám,
Majd ha megérkezik ő, verset jobb kedvvel idézünk.

64. Történetmesélés

Mesélj el saját szavaiddal három mitológiai történetet Ovidius Átváltozások c. eposza alapján!

65. Szobor

Olvasd el az alábbi részletet Ovidius Átváltozások c. eposzából, majd évfolyamtársaiddal alkossatok állóképeket, szoborcsoportokat, melyek érintésre megelevenednek és beszélni fognak!

PYGMALION

Pygmalion, látván, hogy ezek míly vétkesen élnek,

elborzadt buja bűnüktől, mit az asszonyi szívnek

nyújt bővebben a természet, nem vett maga mellé

asszonyt, nőtelen élt, nőtlen volt ágya sokáig.

Nagy művészettel készített szobrot eközben

hó elefántcsontból, amilyen szép nő a világra

nem születik sohasem; s a saját művébe bolondult.

Élő szép szűznek vélhetnéd könnyen e szobrot;

tán a szemérem tiltja csupán mozdulnia, vélnéd;

művészet fedi el, hogy csak művészet. Az ámult

Pygmalion az utánzott testtől gyúl szerelemre.

Ujjaival művét tapogatja: ha emberi test-e

vagy csak ivor; s hogy ivor, nem vallja be mégse magának.

Csókokat ad, s hiszi: kap; szól hozzá, tartja ölében,

és hiszi: ujjai lágy testébe nyomódnak a lánynak,

s fél, hogy kék folt kél a leányon, ahol tapogatta.

Mond gyöngéd szavakat, s azután ami kedves ajándék

mindig a lánynak, elé viszi: kagylót, síma kövecskét,

gyönge madárkákat, sokezerszinü tarka virágot,

szép liliomszálat, festett labdákat, a fákról

Heliasok könnyét; testére ruhákat is aggat;

ujjait ékkővel s a nyakát csinosítja nyakékkel;

gyöngéd gyöngy a fülére, kerül kebelére kösöntyű:

mind illik neki ez; s nem csúnyább meztelenül sem.

Sidoni bíborral készült kerevetre teríti,

hitvesnek hivogatja, pihér párnára nyugosztja

végre nyakát, valamintha csak érezhetne akármit.

Jött Venus ünnepe, mely Cyprusban mindig igenszent,

és, szarvuk körülöntve arannyal, hullnak a tulkok

áldozatul, hószín nyakukat bárd metszi keresztül,

füstöl a sok tömjén; s ő, mint kell, áldozat-adva

áll meg az oltárnál, s félénk szava szól: „Ha ti mindent,

égiek, adhattok, vágyom feleségemül...” Azt nem

merte kimondani: „Őt”, pusztán: „...egy olyant, ki hasonló.”

Csakhogy arany Venus átértette (hisz ünnepi napján

ott volt), hogy mire áhitozik; s hogy kedvez e vágynak,

égig háromszor lobogó lánggal kimutatta.

Pygmalion hazatér, lányszobrát látni szeretné,

ágyra lefekteti, ád csókot neki, érzi: melegszik;

ajkát nyomja reá ismét, mellére az ujját:

s lám az ivor lágyul, s már nem mereven, benyomódik

vágyó ujja alatt, valamint a hymetti viasz, ha

nap heve éri, puhul, ha hüvelyk meggyúrja, igen sok

más alakot vesz föl, használják, hasznos eképp lesz.

Ámul, félve örül, s aggódik, hátha csalódik,

most a szerelmes, a vágyott lányt érinti megújra.

Élő test! Ereit már verni tapintja hüvelyke.

Most azután a Paphos-beli hős szívbéli szavakkal

adja Venusnak a háláját; és ajkait immár

nyomja a nem hazudott ajkakra; a szűz meg a csókot

érzi, el is pirul, és félénk szemeket vet a fényre,

és egyszerre az ég boltját és látja szerelmét.

Eljön az istennő is, mit megadott, ama nászhoz,

és hogy a holdnak szarva kerekre kilencszer egészül,

jő a világra Paphos, nevet ő ad majd a szigetnek.

Az ezüstkor fogalma, irodalmának jellemzői

66. Vigasztalások

Olvasd el Seneca Vigasztalások c. művének Marcia vigasztalása c. szakaszát! Miközben olvasol, jegyzeteld a benyomásaidat, majd ólvasónaplóba illő bejegyzésként írd le, hogyan hatott rád a szöveg!

67. Bölcsességek

Olvasd el Seneca Révay József által válogatott bölcsességeit! Emelj ki legalább ötöt, és mondd el, miért meghatározó az számodra!

SZEMELVÉNYEK SENECA LEVELEIBŐL.

1. Életünk nagy része rosszul cselekvéssel, legnagyobb része semmit cselekvéssel, egésze nem a kellő cselekvéssel mulik el.
2. A mi az életből hátunk mögött van, az már a halálé.
3. Az élet míg halogatjuk, elfut.
4. Nem tartom szegénynek azt, kinek elég, a mi kevéssel bír.
5.Sok író és mindenféle könyv olvasása bizonyos terjengéssel és állhatatlansággal jár. A ki életét vándorlással tölti, azzal az történik, hogy sok szállást talál, de semmi (állandó) barátságot. Bizonyos szellemeknél késlekedned és magadat bele élned szükséges, ha valamit nyerni akarsz tőlök, a mi lelkedben híven megmaradjon. Sehol sincs az, a ki mindenütt van.
6. Nem heged be az a seb, melyet gyógyszerekkel gyakran háborgatnak. Nem erősödik meg az a növény, melyet gyakran áthelyeznek.
7. Nem az a szegény, a ki kevéssel bír, hanem az, a ki többet kiván.
8. Ha olyat vélsz barátodnak, a kinek nem hiszesz annyit, mint önmagadnak: igen csalódol s nem ismered jól az igaz barátság erejét.
9. Sokan a halál félelme és az élet gyötrelmei között nyomorultan hányódnak; se élni nem akarnak, se halni nem tudnak.
10. Megszünsz félni, ha remélni megszüntél.
11. Bennünket mind a jövő, mind a mult gyötör. Csupán a jelen miatt senki sem boldogtalan.

12. Ha a bölcseséget oly kikötéssel adnák, hogy magamba rejtve tartogassam s ne nyilvánítsam: visszautasítnám. Társ nélkül semmi jónak birása nem kedves.
13. Az ember többet hisz szemének, mint fülének. Tanítás által hosszú az út, példák által rövid és hathatós.
14. Ha természet szerint élsz, soha sem lehetsz szegény, - ha vélemény szerint, soha sem gazdag. A természet keveset kiván, a vélemény mérhetlent.
15. Gazdagság szerzése sokaknál a nyomornak nem vége, hanem csak változtatása volt. Nem csodálom. Mert a hiba nem a dolgokban, hanem magában a lélekben van. Az, a mi a szegénységet súlyossá tette, a gazdagságot is súlyossá teszi. Nincs abban különbség, vajon a beteg lélek gazdagságban sinlődik-e, vagy szegénységben: kiséri azt a maga baja.
16. Derék dolog meg nem romlani a gazdagság élvezete által. Nagy ember az, a ki a gazdagságban szegény: de biztosabb, a ki gazdagság nélkül van.
17. Arra kell törekednünk, hogy éljünk. Némelyek akkor kezdenek élni, midőn meg kell szünniök. Némelyek előbb szüntek meg élni, mint élni kezdtek.
18. Rút dolog mást beszélni, mást érezni: mennyivel rútabb mást írni, mint beszélni?
19. Naponként meghalunk, mert naponként elvész életünk bizonyos része s még akkor is, midőn növekszünk, fogy az élet. Magát azt a napot is, melyet töltünk, a halállal osztjuk meg.
20. Az erős és bölcs ember, nem kiszökni, hanem kimenni tartozik az életből.
21.Sokan vannak, kik az életet nem keservesnek, hanem fölöslegesnek itélik.
22.A halál megvetését tárgyalván, Cato példájára hivatkozik Seneca: Hogyne beszélnék Catoról, a ki amaz utolsó éjtszakán Plato könyvét olvasta, feje mellé helyezvén kardját? Két eszközről gondoskodott végszükségében: egyikről, hogy halni akarjon; másikról, hogy halni lehessen. Rendbe hozván tehát dolgait, a mint azok végökre jutva s romba dőlve, rendbehozhatók valának, azt vélte eszközlendőnek, hogy senkinek ne legyen módjában Catót megölni, vagy megtartani, - s kivonva kardját, melyet ama napig minden vértől tisztán megőrzött, így szóla: «Mitsem nyertél azzal, oh szerencse! hogy minden törekvésemnek utjába álltál. Nemcsak a magam, hanem hazám szabadságaért harczoltam s nem azért küzdöttem oly kitartással, hogy szabadon, hanem hogy szabadok közt éljek. Most, mivel az emberiség ügye gyászra fordult, hadd vonuljon Cato biztos helyre!» Aztán testén halálos sebet ütött, melyet midőn az orvosok bekötöztek, mivel vérét s erejét veszíté, ő most már nemcsak Cæsar, hanem önmaga ellen is haragra gerjedve, saját kezét meríté sebébe s minden zsarnokságot megvető nemes lelkét nem kibocsátotta, hanem kidobta magából.
23. Számláld meg éveidet: s szégyenleni fogod azokat akarni, melyeket mint gyermek akartál.
24. Csak az erény nyujt tartós és biztos örömet: ha valami akadály fordul is elő, az csak felhőként jő közbe, mely a nappalt soha le nem győzi.
25. Soha sem akartam a népnek tetszeni; mert a miket én tudok, azokat nem helyesli a nép; a miket a nép helyesel, azokat én nem tudom. - Mert vajon ki tetszhetnék a népnek, a kinek az erény tetszik? A nép-kegy gonosz utakon szereztetik.
26. Az aljasak szeretetét csak aljas módon nyerhetni meg.
27. Ha mindeneket meg akarsz hódítni magadnak, hódolj meg a józan észnek. Sokakon fogsz uralkodni, ha feletted a józan ész uralkodik.
28. Rút dolog, nem menni, hanem vitetni és hirtelen, a körülmények örvényének közepén elámulva kérdeni: hogyan jutottam én ide?
29. A szükséget ki nem kerülheted: de legyőzheted. Megvan az útja: ezt az utat meg fogja adni a philosophia: ehhez folyamodjál, ha sértetlen, ha biztos, ha boldog - s végre - a mi a legfőbb, ha szabad akarsz lenni.
30. Nem szükség kezünket ég felé emelni, sem az egyházfinak esdekelnünk, hogy bennünket, mintegy könnyebb meghallgatás végett, közelebb bocsásson az isten-kép füléhez: közel van hozzád az isten, veled van, benned van. Azt mondom, hogy bensőnkben lakik a szentlélek, jó és rossz dolgaink figyelője és őre: ez, a mint mi ő vele bánunk, úgy bánik velünk. Egy jó ember sincs isten nélkül. Avvagy emelkedhetnék-e valaki a szerencse fölé, hanemha az ő segélyével? Ő ad nagyszerű és fenséges tanácsokat...
31. Nem létezhet oly nagy dolog (a lélek csodás működése és ereje) az istenség gyámolítása nélkül. Ennélfogva saját nagyobb részével ott van az, honnan alászállott. Valamint a nap sugarai érintik ugyan a földet, de ott vannak, a honnan lebocsáttatnak: így az a szent és nagy lélek is, mely ide alá küldetett, hogy az isteni dolgokat közelebbről ismerjük, velünk társalog ugyan, de azért saját eredetéhez van tapadva. Onnan függ, oda néz és oda törekszik; bennünk mint egy jobb rész tartózkodik.

32. Mondok valamit, a miből megitélheted erkölcseinket: alig fogsz találni valakit, a ki nyilt ajtó mellett élhetne. Ajtónállókat lelkiismeretünk s nem kevélységünk állitott. Ugy élünk, hogy a hirtelen meglátás egy a rajta kapással. Mert mi lehet az, a mi elrejtőzik s az emberek szemét és fülét kerüli? A jó lelkiismeret a tömeget előhivja, a rossz pedig még a magányban is aggódó és nyugtalan. Ha tisztességes az, a mit cselekszel, hadd tudja mindenki: ha gyalázatos, mit használ, hogy senki sem tudja, midőn magad tudod?... Oh! te szerencsétlen! ha ezt a tanút megveted!
33. Ki hát a nemes? Az a ki természettől erényre termett. Ezt az egyet kell tekintetbe venni. Hiszen, ha a régiségre hivatkozol, mindenki onnan származik, a hol a semmi végződik. Nem tesz nemessé a füstös képekkel megtelt csarnok. Senki sem élt a mi dicsőségünk számára: s a mi előttünk volt, nem a mienk. A lélek tesz nemessé, melynek minden sorsból lehet a szerencsén felül emelkednie.
34.Vén korom előtt arra igyekeztem, hogy jól éljek: vén koromban, hogy jól haljak. Jól halni azonban annyi, mint örömest halni.
35.Úgy szedjük össze lelkünket, hogy azt akarjuk, mit a körülmény követel, s főleg végünkre szomorúság nélkül gondoljunk, előbb kell elkészülnünk a halálra, mint az életre.
36. Hogy eleget éltünk legyen, azt sem évek, sem napok nem teszik. Éltem, kedves Luciliusom! a mennyi elég volt: a halált elégülten várom.
37. Valaki mindent megvethet: de mindent senki sem bírhat. A gazdagsághoz legrövidebb út a gazdagság megvetése.
38. Kedves és nyájas én előttem az elhunyt barátokra gondolás. Birtam őket hogy mintegy elveszítsem: elveszítettem, hogy mintegy birjam.
39. Úgy látszik nekem, Claranus[50] élőpéldában adta tudtunkra, hogy a test éktelensége nem rútítja a lelket; de a lélek szépsége megékesíti a testet.
40. Szoktasd magadat, hogy a halált mind elfogadd, mind - ha a körülmény úgy javasolja - előhivjad. Nincs abban különbség: ő jön-e hozzánk, vagy mi ő hozzá.
41.Seneca azt bizonyítgatja egyik (70. sz.) levelében, hogy az ember szabadon rendelkezhetik életével, azt, a mikor neki tetszik, szabadon el is veheti, sőt elvenni olykor hasznos, czélszerű, tisztességes, dicsőséges, sőt kötelesség is.
Mert - úgy mond - nem az élésben van a jó, hanem a jól élésben. Annál fogva a bölcs ember annyit él, a mennyit kell, nem a mennyit lehet. Megfontolandja, hol fog élni, - kikkel, mi módon, mit fog cselekedni? Mindig arra gondol, hogy milyen az élet, nem arra, hogy mennyi. Ha sok alkalmatlan s nyugalmat zavaró körülmény fordul elő: elbocsátja azt magától, s ezt nemcsak végszükségben cselekszi, hanem mihelyt gyanússá kezd lenni sorsa, - szorgosan körül tekint, vajon ne szünjék-e meg azon a napon.
Előbb vagy később halni meg: nem tartozik a dologra. Jól, vagy rosszúl halni: ez tartozik. Jól halni, annyi mint kikerülni a rosszúl élés veszélyét.
Bolondság, a halál félelme miatt meghalni.
Aztán azt mondja Seneca, vannak bölcselkedők, kik azt állítják, hogy az öngyilkosság nem szabad; el kell várni, míg a természet elhozza a véget. «A ki ezt mondja, nem látja, hogy a szabadság útját zárta el maga előtt. Az örök végzet semmit sem tett jobban, mint hogy egyetlen belépést engedett nekünk az életbe, de kilépést sokat. Hát elvárjam-e akár a betegség, akár az ember kegyetlenkedését, midőn kiléphetek a gyötrelmek közül és legyőzhetem a szerencsétlenséget? Ez az egy az, a miért nem panaszkodhatunk az élet ellen: senkit sem kötelez. Tetszik? Élj. Nem teszik? Szabad visszatérned oda, a honnan jöttél. Hogy főfájásodon könnyíts, gyakran vért bocsátottál magadból: a test gyöngítésére eret vágnak; nem szükség roppant sebet ütni a belrészeken. Tollkéssel nyitható az út ama nagy szabadságra, egy szúrástól beáll a bizton-lét. A meghaláshoz semmi egyéb nem kell, csak akarat.»
A legocsmányabb halál is előbb való, a legtisztább szolgaságnál.
Az a nagy ember, a ki a halált nemcsak hatalmába ejtette, de föl is találta.
A józan ész arra int, hogy ha módodban van, fájdalom nélkül halj meg: ha pedig nem lehet, tedd, a mit lehet, s bármi mód kinálkozik, hogy erőszakot tégy magadon, ragadd meg azt. Dísztelen dolog erőszakosan élni: ellenben igen szép dolog erőszakosan halni.
42. Nem látszik-e előtted mindenek közt a legoktalanabbnak az az ember, a ki azért sír, hogy miért nem élt ezer évvel ezelőtt? Ép ily oktalan az, a ki azért sír, hogy nem fog élni ezer évvel ez után. Egészen egyértelmű ez: nem leszesz, nem voltál. Mind a két idő idegen rád nézve... A végzet el van határozva és meg van állapítva, s nagy és örök szükségesség vezérli. Oda mégysz, a hova mindenek mennek. Mi van új előtted? Erre a sorsra születtél; ez történt atyáddal, ez anyáddal, ez őseiddel, ez minden előtted voltakkal, ez minden utánad jövendőkkel.

43. Midőn a Latina vián áthaladó Cæsartól halált kért az őrök egyike, kinek agg szakála melléig ért: «hát most, - ugy mond - élsz?» Ezt kell felelni azoknak, a kikre nézve szabadító a halál: halni félsz; hát most élsz-e?
44. Betegségemben a legvégsőig lesoványodva, gyakran rohamot kaptam végit szakítani életemnek: szerető atyám vénsége visszatarta. Mert elgondoltam, nem azt, hogy mily szivesen halhatnék én meg, hanem hogy mily szivesen nem kivánhatná ő ezt. Azért eltökéltem, hogy élni fogok. Mert néha élni is annyi, mint hősileg cselekedni.
45. A bölcseségről bölcselkedvén, azt mondja Seneca, hogy körülte levő barátai voltak legnagyobb vigasztalására. «Ugy véltem, nem halok meg, midőn ők életben maradnak utánam.» Azt hivém, élni fogok, nem velök, hanem általok. Ugy látszott előttem, hogy lelkemet nem kilehellem, hanem átadom. Nemcsak a betegség, hanem az egész élet gyógyszere ez: vesd meg a halált. Semmi nem szomorít, ha ennek félelmét elkerülhetjük.
46. A dicsőség az erény árnyéka: azt is kiséri, a ki nem akarná. De mint az árnyék néha elől, néha utól jár: úgy a dicsőség is néha előttünk van s láttatja magát; néha mögöttünk van s annál nagyobb, minél későbben szünik meg az irigység.
47. A nyugalom, tanulás nélkül, halál, s az élő ember temetője. Bölcsességgel kell körülvenni azt a megvíhatlan kőfalat, melyet a szerencse minden fegyverével sértetlenül hagy. Felülmulhatlan helyen áll a lélek, mely a küldolgokat elhagyta és saját erősségébe vonult: minden nyil alatta hull le.
48. A bölcseség az emberi élet tökéletes java: a bölcsészet a bölcseség szeretete és kivánása. Ez mutatja meg, hová ér el amaz. A bölcseség és a bölcsészet között nyilván különbség van. Mert nem lehet, hogy egy és ugyanaz legyen az, a mi kiván és a mi kivántatik. Valamint nagy különbség van a fösvénység és a pénz között, mert amaz kiván, emez kivántatik; ép úgy van a bölcsészet és bölcseség között. Emez ugyanis amannak eredménye és jutalma: amaz jön, emehez mennek.
49. Mire való a sok hálóterem? Hiszen egyben fekszetek. Nem a tiétek az, a hol nem vagytok. Boldogtalanok vagytok már azért is, mert nem értitek, hogy nagyobb az éhségetek, mint a hasatok. Ezeket úgy mondd másoknak, hogy midőn mondod, magad is meghalljad. - Ugy irj, hogy midőn irsz, olvasd is, mindent az erkölcsökre és az indulatok csillapítására viszonyítván.
50. Számos embert találtam az emberek iránt igazságosnak: az istenek iránt senkit. Naponként kárhoztatjuk a végzetet: miért ragadta el ezt pályája közepén? miért nem ragadta el amazt? miért terjesztette ki a mind magunkra, mind másokra nézve terhelő vénséget? Ugyan, kérlek, mit gondolsz igazságosabbnak: vajon te engedj-e a természetnek, vagy a természet neked? Nem arra kell törekednünk, hogy sokáig éljünk, hanem hogy eleget. Mert hogy sokáig élj, ahhoz végzet kell; hogy eleget, ahhoz ész.
51. Oda törekedjünk, hogy valamint az ékszer, úgy az élet is, ne sokra terjedjen, hanem sokat nyomjon. Tettekkel mérjük, ne az idővel.
52.Valamint kisebb termettel is lehet az ember tökéletes: úgy kisebb idő alatt is lehet tökéletes az élet. Az életkor a külsőségek közé tartozik.
53. Legyen a törvény rövid, hogy a tudatlanok minél könnyebben megtartsák. Mint egy kibocsátott isteni szózat legyen. Parancsoljon, ne vitatkozzék. Nincs előttem hidegebb, nincs alkalmatlanabb, mint az előbeszédes törvény. Ints, mondd, mit akarsz, hogy tegyek: nem tanulok, hanem engedelmeskedem.
54. Ép oly kénytelenség elveszni, mint elveszíteni. Ha megértettük, már maga vigasztalás, nyugodt lélekkel veszíteni, a mi veszendő. Minő vigaszt találunk tehát e veszteségek ellen? Azt, hogy tartsuk emlékünkben az elvesztett dolgokat, s ne türjük, hogy velök együtt muljék el a gyönyör, melyet belőlök merítettünk. A mit birunk: elraboltatik tőlünk; a mit birtunk: soha. Fölötte hálátlan az, ki midőn veszített, az elvettért mivel sem tartozik.
55. Legnagyobb veszteség levén az, ha barátodat elveszíted, törekedned kell inkább azon örülni, hogy bírtad, mint azon keseregni, hogy elveszítetted. A fájdalomnak, egyebek közt az a rossz oldala is megvan, hogy nemcsak hiába való, de hálátlan is.
56. Hidd meg nekem, legnagyobb része azoknak, a kiket szerettünk, bár a sors elrabolta tőlünk, velünk marad. Miénk az az idő, mely elmult; semmi sincs biztosabb helyen, mint a mi volt. Először is hiába való dolog keseregni, ha a kesergéssel semmit sem használsz. Aztán méltatlan dolog panaszkodni a miatt, a mi egygyel megtörtént és mindenkinek hátra van. A ki valakin azért kesereg, mert meghalt, azt kesergi, hogy ember volt. Mindenkit ugyanazon feltétel kötelez: a ki egyszer születik, hátra van hogy meghaljon. Az a mi az első és utolsó nap közt van, változó és bizonytalan. Ha kellemetlenségeit nézed, a gyermeknek is hosszú; ha gyorsaságát, az öregnek is rövid.

57. Könnyebben nő a méltóság, mint kezdődik. A pénz is legtovább késik a szegénység körül, míg tőle kiröppen.
58. Elsorolván az élet különböző gyötrelmeit, így folytatja Seneca: tagadd most, hogy nagy jótéteménye a természetnek, hogy meg kell halnunk. Föl kell hagyni az élet kivánásával s meg kell tanulni, hogy nem fontos az, mikor tűröd azt, mit valamikor csakugyan tűrnöd kell; az a fontos, hogy jól élj, nem az, hogy meddig; mert gyakran abban van a jó, hogy ne sokáig.
59. Az a nap, melytől mint utolsótól rettegsz, örök születés napja. Rakd le a terhet... Sirsz, nyögdécselsz: maga ez a sirás is születés jele.
60. Ezután már valami magasabb és felségesebb dologról elmélkedjél. Majd megnyilatkoznak előtted a titkok, eloszlik a homály s minden felől tiszta fény lövel. Képzeld el magadnak, mily nagy lesz a tündöklés a sok egymással egyesült csillagok közt. Árnyék nem fogja zavarni a derült eget. Az ég minden része egyformán fog ragyogni. A nappal és éj az égbolt határai. Azt fogod mondani, hogy sötétségben éltél, midőn egészen és teljesen látandod a fényt, melyet most a legszűkebb láthatáron keresztül, homályosan szemlélsz s mindazáltal oly messziről is bámulsz... Ennek meggondolása semmi aljast, semmi alacsonyt, semmi kegyetlent nem enged megszállani lelkedben.
61. Jónak véled a gazdagságot? Kínzani fog a szegénység, és - a mi legnyomorultabb dolog - a hamis szegénység. Mert bár sokkal bírj, mindazáltal mivel más még többel bír, te annyival szükölködőbbnek fogod magadat látni. A legnagyobb rossznak fogod tartani a halált, holott abban semmi rossz nincs, hanem ha az, a mi előtte van: a félelem.
62. Magad szerzed aggodalmaid okát, itt a reménynyel, amott a kétséggel. Ha jól gondolkozol, vegyítsd egyiket a másikkal: ne remélj kétség nélkül s ne légy kétségbeesett remény nélkül.
63.Meg kell vetni a gazdagságot: az a szolgaság díja. El kell hagyni aranyat, ezüstöt s minden mást, a mi a boldog hajlékokra nehezül. A szabadság nem állhat fenn ingyen. Ha ezt nagyra becsülöd, minden egyebet kevésre becsűlj.
64. Az ember arra született, hogy az életet bevégezze s hogy ez a test nem hajlék, csak szállás, melyet el kell hagynod, mihelyt látod, hogy a gazdának terhére vagy.
65. Akkor tartsd magadat boldognak, ha örömet önmagadból merítesz; midőn mind abban, a mit az emberek kapkodnak, kivánnak, őrzenek, semmit sem találsz, a mit nem mondom, hogy ohajtanál, de akarnál... Akkor birod a valódi jót, midőn belátandod, hogy: legboldogtalanabbak a boldogok.

A hanyatlás éveinek irodalma

68. Keresd!

Hol, hogyan, milyen célból szerepel az alábbi szemelvény? Mielőtt tovább olvasnád a történetet, írd le, szerinted hogyan folytatódna a mese!

Volt egyszer egy város, volt abban egy király meg egy királyné. Volt nekik három világszép lányuk, de akármilyen csuda gyönyörű volt is a két nagyobbik, mindenek hiedelme szerint mégiscsak fölért hozzájuk az emberek ünneplő magasztalása, de a legkisebb leány tündöklőragyogó szépsége előtt a szegényes emberi szóvirágok halvány dadogásba bágyadtak. Hát országabéliek s kincses külföldiek, kiket e tüneményes csoda izgató szárnyalású híre odacsődített, lenyűgöző szépsége láttára néma bámulatba meredtek s mintha maga a megtestesült Venus istenasszony lett volna, vallásos hódolatban kezükkel imádó csókokat hintettek felé. És már a szomszéd országokat s határos tartományokat végig szárnyalta a szóbeszéd, hogy az istennő, kit a kék tenger mélysége szült s habzó hullámok harmata táplált, isteniségét egész világ szemébe tárja s a földön jár-kel emberként az emberek között, vagy hogy

most nem a tenger, hanem bizonyára a föld - mennyei cseppek csírájából - második, de még szűzi virágzásban pompázó Venust fakasztott. Így nőtt mérhetetlenül napról napra a mendemonda, így szárnyalta végig az egyre tovább harapódzó szóbeszéd előbb a szomszéd szigeteket, aztán szinte az egész világ valamennyi országát. Hosszú utazás, végeérhetetlen tengerjárás árán rengeteg ember tódult e tündöklő világcsodához. Venust-látni nem hajókázott már senki emberfia Paphosba vagy Cnidosba s bizony még Cytherébe sem; elmaradoznak az áldozatok, roskadoznak a templomok, ritkulnak az isten lakomák, elnémulnak az ünnepségek; koszorútlanok szobrai s árva oltárai hideg hamutól szennyesednek. Mindenki a lányhoz imádkozik s az ő emberi alakjában engeszteli imáival a nagyságos istennő szellemét; reggelenkint, ha szűzies alakja megjelen, áldozati állatokkal és istenlakomákkal tőle könyörgik a láthatatlan Venus kegyelmét s utcaszerte ha térül-fordul, hullámzó tömeg hódol előtte virágzáporral és virágfüzérekkel. Szörnyűségesen felkorbácsolja az igazi Venus indulatját, hogy ilyen eszeveszettül pazarolták e földi leány imádására mindazt a hódolatot, ami csak isteneket illet. Kirobban elkeseredése, meg-megrázza fejét, hangos panaszra fakad és imígy évelődik: - Hát ennyire vagyunk! Nekem, a világ ősanyjának, nekem az elemek kútfejének, nekem a földkerekség áldó Venusának, halandó leánnyal kell megosztoznom a felségemet illető imádaton! Égbe rejtett nevem, ím, földi mocsokkal szennyeződik! Hiszen így csak fele hódolat jut istenségemnek, be kell érnem afféle ideig-óráig tartó, se hideg se meleg hódolattal, ha ez a halandó leány bitorolja szépségemet. Hát hiába ítélt különbnek ezért a ragyogó szépségemért a két legnagyobb istennőnél is az a pásztorfiú, akinek igazmondásában a hatalmas Jupiternek is kedve telt? De majd megkeserüli még, akárki lánya is, hogy elbitorolja az engem illető hódolást: lesz rá gondom, hogy ezt a felháborító szépségét megátkozza még! És menten hívja szárnyas, szeleburdi fiát, aki léhaságával megcsúfol minden szemérmetességet, fáklyával, nyíllal a kezében éjnek évadján idegen házakba surran, megbomlaszt minden házaséletet, bűnt-bűnnel megtorlatlanul tetéz: minden tette merő garázdaság. A gyereknek ezt a veleszületett pajkos léhaságát szaporán ösztökéli még szóval is; elviszi abba az országba, szemtől szembe megmutatja néki Psychét - mert e néven tisztelték a lányt - tövéről-hegyére elmeséli, kihívó szépségével hogyan ingerelte. Aztán ziháló, reszkető felháborodással beszélt: - Hozzád fűző anyai szeretetemre, a nyílvessződ-vágta drága fájdalmakra, szerelmi lángod mézes mámorára kérlek, szolgáltass anyádnak teljes elégtételt, végy kíméletlenül bosszút ezen a megátalkodott szépségen; mindenekelőtt azonban szívvel-lélekkel egyesegyedül azon munkálkodjál, hogy ezt a leányt emessze fennen lobogó szerelem egy kivetett ember iránt, akit a sors becstelenségre, szegénységre, sőt nyomorékságra kárhoztatott, s olyan aljas szemét, hogy hozzá fogható nyomorult nem akad a kerek világon! Elhallgatott, magához szorította fiát és eszeveszett

csókjaival vadul záporozta. Ellépdel aztán a hullámos tenger közeli partjára, rózsaszínű talpaival a fodrozó habok gyöngyös tetejét tapossa s íme már le is ült messze kint a tenger tündökletes tükrén; elhatározása még meg sem fogant benne, máris mintegy parancsszóra előbukkan tengeri kísérete; itt vannak zengő dallal Nereus leányai, aztán a torzonborz kékszakállú Portunus, aztán Salacia, ölében nagy nyaláb hallal, meg a delfinen lovagló kicsi Palaemon; itt a tenger hátán csapatostul ide-oda cikázó Tritonok: az egyik búgó kagylón halkan trombitál, a másik selyemernyővel tompítja a tűző nap tüzet, amaz tükröt emel arca elé, mások párosával húzzák úszó fogatát. Útjában Oceanushoz ez a sereg kísérte Venust. Ezenközben Psyche, bármily káprázatos-gyönyörű, szépségének semmi gyümölcsét sem élvezte. Megcsodálja ugyan mindenki, magasztalja mindenki, de még csak polgárember se kívánja meg, feleségül kérni senki se merészkedik. Megcsodálják isteni szépségét, de mindenki csak úgy mered rá, mint egy remekbe faragott szoborra. Két nénje, akinek hétköznapi csinosságát nem hirdette a népek ajka, királyi kérők karjaiban már rég boldog házasságot ért, csak Psyche ül otthon szűzen, pártában s lázadó testtel, sebhedt szívvel siratja árva egyedülvalóságát, s világhíres szépségét megátkozza. Végre is a leánya kegyetlen sorsán elkeseredett apa kérdéssel járult a miletosi isten százados jóshelyéhez, mert égi gyűlölséget gyanított s istenek haragjától rettegett; imákkal s áldozatokkal ettől a hatalmas istentől könyörög férjetmenyegzőt a pártában maradt szűznek. Apolló pedig - ámbár görög volt és ión - e regény szerzőjének a kedvéért latinnyelvű jóslatban ezt felelte: Vidd fel az égretörő hegycsúcsra király a leánykát, S gyászfátyolba borítsd, mint a halál jegyesét. És ne reméld, hogy a férje halandó törzsbeli sarj lesz, Rettenetes szörny lesz, kétszínü bajkeverő: Száll-száll a magas égen s tör vesztére világnak Lángja s a fegyvere is mindeneket lebiró, Fél maga Juppiter is, reszketnek az istenek ettől, Borzad a sok folyam és Styx komor árnya velük. Amint az egykor oly boldog király a szentséges jós-nyilatkozatot észbevette, lankadt búsulással útnak ered hazafelé s feleségének kibogozgatja a végzetes jóslat rendeléseit. Búnak erednek, sírnak, keseregnek nap nap után, de immár kopogtat a rettenetes jóslat teljesülése. Bontakozik már a boldogtalan leány gyászos nászának pompája, a lobogó fáklya már fekete korom hamvába lohad, a fuvola menyegzői búgása lydiai gyászdallá keseredik, a csengő lakodalmi ének komor zokogásba hull s a menyasszony fátylával könnyeit szárítgatja fel. Az egész ország részvéttel osztozott a mélyen sújtott királyi ház csüggeteg bánatában s rögtön az általános keserűséghez illő gyászt rendelnek országszerin. De az isteni parancsoknak tartozó kényszerű engedelmesség követelte már a szegény kis Psychére ráért bűnhődést. Hát alighogy lezajlottak - mélységes gyászban - a halottas menyegzői ünnepségek, odaözönlik az egész lakosság, kihozzák az élő tetemet, és a könnyes Psyche ott lépdel a maga menyegzői halottasmenetében. És amikor a szörnyű csapástól sújtott bánatos

szülők vonakodnak elszánni magukat a kegyetlen cselekvésre, a leány maga biztatja őket ilyen beszéddel: - Minek keserítitek örökös zokogással amúgyis keserves öregségteket? Minek őrlitek fel a lelketeket s még inkább az enyémet, egyre felcsukló jajgatásotokkal? Hívságos könnyekkel tisztes arcotok minek mocskoljátok? Minek dörzsölitek tönkre szemeteket, szemem fényét? Ősz hajatokat minek tépitek? Te melledet s te drága emlőidet minek vered? Íme, csodás szépségemért boldogtalan sorsom a ti fényes jutalmatok. Kaján féltékenység gyilkos ütése roppan rajtatok s immár késő megéreznetek. Mikor az egész világ isteneknek járó hódolattal ünnepelt, mikor egy értelemmel új Venusként magasztalt, akkor kellett volna bánatba hullnotok, sírnotok, engem halottként elgyászolnotok. Most érzem, most tudom, hogy épp a Venus név taszít a romlásba. Vigyetek hát és tegyetek ki azon a sziklacsúcson, amelyre sorsom szánt. Sietek ama boldog menyegző ünnepére, sietek látni nagyszerű férjemet. Hogy odázhatnám el, hogy is háríthatnám el az ő érkezését, aki született veszedelme a földkerekségnek? Ennyit mondott a lány s némán, bátor léptekkel elvegyült a kísérő néptömegben. Fölvonulnak a meredek hegy kijelölt sziklahátára, annak is a legmagasabb csúcsán leteszik a leányt s valamennyien elmennek; ott hagyják a menyegzői fáklyákat is - amelyek útját végiglobogták - eloltogatják könnyeikkel s búnak horgadt fejjel haza cihelődnek. Szerencsétlen szülei a rettentő csapástól ernyedten megbújnak sötét palotájuk zárai mögött, s örökös gyászba temetkeznek. Psychét pedig, aki elfogult remegésben sírdogál a sziklacsúcson, a lágyan lengedező Zephyrus szelíd szellője vigyázatosan fölemeli - meglebegteti ruhája csücskeit, megduzzasztja ráncait - enyhe fuvallattal átviszi lassan-lassan az irdatlan sziklameredek fölött, óvatosan lebocsátja s a mélyen alant viruló völgy pázsitos ölében lenyugtatja.

69. Főnyeremény

Egy hetet Olaszországban tölthetsz. A szállást és az utazást biztosítják. Minden mást magadnak kell állnod és leszervezned. A szállást is te keresed, a járatot is, amivel repülni fogsz, ha repülni szeretnél, a jóakaróid csak a pénzt adják. Szervezd meg a saját olasz kalandodat! Mit csinálnál hat napon keresztül Olaszországbanban? Költségtervet és napirendet készíts! Szerencsés utat!

70. Valami meghatározó

A róma latin irodalom témaköre lezárult. Foglald írásba, mi volt a legmeghatározóbb irodalmi élményed, tanultál-e valamit magadról!

Берегсасі Аніко – Кейс Маргарита – Чонка Тетяна – Мовнуш Дора: План-конспект семінарів з дисципліни «Антична література» для студентів-філологів. Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ. Берегово 2021. – 91 с. (угорською мовою)

Видання розраховане на студентів-філологів вищих навчальних закладів, які вивчають дисципліну «Антична література»

Затверджено на засідання кафедри філології
протокол № 76 від 27 серпня 2021 р.

Гарнітура Litopys New Roman. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 5,22
Формат видання А4.

Jelen kiadvány filológus hallgatók számára gyűjti össze Antik irodalom című tantárgy szemináriumi feladatait, illetve az azokhoz kapcsolódó olvasmányokat.